

**Raport końcowy
z konsultacji społecznych
projektu dokumentu
Programu Rozwoju Edukacji
Obywatelskiej dla Krakowa
na lata 2022-2025**

Spis treści

1. Wprowadzenie	2
2. Przedmiot i tryb konsultacji	2
3. Przebieg konsultacji	2
4. Działania promocyjno-informacyjne na rzecz konsultacji.....	8
4.1. Działania Urzędu Miasta Krakowa	8
4.2 Działania firmy Swarmcheck	10
5. Wyniki konsultacji społecznych.....	14
5.1. Wyniki ankiety do NGO i pracowników UMK.	14
5.2. Wyniki ankiety do Mieszkańców.....	34
5.3. Spotkania konsultacyjne z Mieszkańcami.....	50
Spotkanie pierwsze - 14.X.2021	50
Spotkanie drugie - 21.X.2021	54
Spotkanie trzecie - 28.X.2021	57
5.4 Panele eksperckie	63
Spotkanie drugie (13.09.2021) - “Rozwój wolontariatu oraz rozwijanie kompetencji społecznych”	68
Spotkanie trzecie (17.09.2021) - “Empatia, budzenie tolerancji i bezpieczeństwo”	71
Spotkanie czwarte (21.09.2021) - “Edukacja ekologiczna”	74
5.5 Najważniejsze rekomendacje z fiszek eksperckich	76
5.6. Wywiad pogłębiony	82
6. Wyniki konsultacji społecznych propozycje mieszkańców	85
7. Informacja o dalszych planowanych działaniach odnośnie przedmiotu konsultacji społecznych	104

1. Wprowadzenie

Niniejszy raport ma na celu podsumowanie przebiegu oraz prezentację wyników konsultacji społecznych dotyczących projektu Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa na lata 2022-2025 (dalej: Konsultacje społeczne Programu).

Konsultacje społeczne projektu dokumentu „Program Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Miasta Krakowa na lata 2022-2025” zostały przeprowadzone w dniach 8-29 października 2021 r. przez Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa we współpracy z firmą Swarmcheck na podstawie umowy zawartej z Gminą Miejską Kraków.

2. Przedmiot i tryb konsultacji

Konsultacje społeczne były prowadzone na podstawie Uchwały nr CXI/2904/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2018 r. w sprawie zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Gminy Miejskiej Kraków oraz z Krakowską Radą Działalności Pożytku Publicznego lub organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1057 ze zm.) projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji.

Przedmiotem konsultacji były propozycje rekomendacji kierunków działań albo proponowanych działań dla wszystkich lokalnych interesariuszy, które zostały zawarte w siódmym rozdziale Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa na lata 2022-2025, stanowiącego Załącznik nr 1 do niniejszego dokumentu. W toku prac rekomendacje ulegały selekcji lub przeformułowaniu, tak aby odzwierciedlić pierwotne idee wspólne dla wielu propozycji, a zarazem skonkretyzować niektóre ich aspekty. Ostateczne brzmienie uzyskały we wspomnianym już dokumencie Programu (Zał. 1).

3. Przebieg konsultacji

Praca nad Programem Rozwoju Edukacji Obywatelskiej miała na celu określenie najważniejszych potrzeb edukacyjnych mieszkańców i mieszkanki Krakowa w zakresie

podniesienia kompetencji potrzebnych do budowy społeczeństwa obywatelskiego. Cel ten został osiągnięty poprzez integrację wiedzy pozyskanej z paneli liderско-eksperckich, ankiet, konsultacji społecznych w formie moderowanej dyskusji argumentacyjnej online z zastosowaniem komputerowego mapowania argumentacji z mieszkańcami, przedstawicielami NGO i instytucji miejskich oraz wywiadu indywidualnego. Te działania pozwoliły nakreślić priorytety i kierunki działań oraz przygotować rekomendacje, a następnie stworzyć propozycję Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Miasta Krakowa.

Proces partycypacyjnego opracowania Programu podzielony został na trzy główne fazy, które zostały opisane poniżej.

FAZA 1 - tzw. „nasłuchiwanie”, koncentracja na dużej próbie badawczej i analizie ilościowej.

Zastosowane metody badawcze podczas tej fazy to:

- analiza stanu wyjściowego w obszarze edukacji obywatelskiej w mieście Kraków oraz przegląd działań realizowanych obecnie przez Miasto Kraków oraz inne podmioty w zakresie edukacji obywatelskiej na terenie Krakowa. Warto podkreślić, iż powstanie tego dokumentu było poprzedzone diagnozą, z której raport pt. „Społeczeństwo obywatelskie w Krakowie”, przygotowany przez Fundację Socjometr Laboratorium Rozwiązań Społecznych na zlecenie Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa w 2021 roku, posłużył jako punkt wyjścia w badaniach poprzedzających powstanie niniejszego Programu.

- badanie w formie ankiety skierowanej do grup docelowych w formie online na platformie typeform. Na potrzeby badania zostały stworzone dwie ankiety. Jedna była kierowana do przedstawicieli NGO oraz pracowników Urzędu Miasta Krakowa (dalej: UMK), natomiast druga ankieta skierowana była do mieszkank i mieszkańców Krakowa. W ankiecie do przedstawicieli NGO i UMK zostały umieszczone pytania zarówno otwarte, jak i zamknięte, dobrane w taki sposób, by ankietowani mogli wypełnić ankietę dostarczając kluczowych informacji na temat prowadzonego badania. Ankieta do mieszkank i mieszkańców Krakowa miała charakter zamknięty. Ankiety były dystrybuowane i promowane były online, poprzez kanały komunikacyjne dostosowane do metod komunikacji właściwych dla grup docelowych oraz z uczestnictwem podmiotów, które wyraziły chęć pomocy. Były także prowadzone działania informacyjne oraz promocyjne dotyczące obydwu ankiet.

FAZA 2 - tzw. „pogłębienie”, podążanie za najbardziej obiecującymi i priorytetowymi wątkami wynikającymi z fazy 1.

- Dyskusja prowadzona za pomocą platformy online. Zastosowano siedem widgetów argumentacyjnych z moderacją i analizą argumentacji. Widget to aplikacja przeglądarkowa możliwa do umieszczenia na dowolnej stronie internetowej, która umożliwia swobodną dyskusję interesariuszy projektu na cyfrowych mapach argumentacji. Nie wymaga to instalowania żadnych programów ani zakładania profili użytkowników. Dyskusje publiczne moderowane są przez specjalistów z zakresu argumentacji.

Tematyka poruszana w dyskusjach mapowanych za pomocą poszczególnych widgetów odpowiadała siedmiu obszarom Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej wskazanym w umowie, tzn:

1. Prawa obywatelskie, funkcjonowanie samorządu
2. Kształtowanie kompetencji społecznych i obywatelskich
3. Rozwój wolontariatu
4. Inicjowanie projektów społecznych
5. Kształtowanie świadomości ekologicznej
6. Kształtowanie postawy tolerancji i empatii
7. Współdziałanie na rzecz bezpieczeństwa.

Jednak ta forma nie spotkała się z zainteresowaniem ze strony mieszkank i mieszkańców Krakowa. Po opracowaniu argumentacji zebranej w tej fazie stworzone zostały wstępne kierunki i rekomendacje, które poddane zostały pogłębieniu podczas konsultacji społecznych i paneli eksperckich.

- Panele eksperckie. Zostały one przeprowadzone w trybie online z wyłonionym zespołem eksperckim wspierającym prace badawcze. Odbyły się cztery panele tego typu. Na początku zespół ekspertów został podzielony na podzespoły, w ramach których powstały pisemne omówienia (tzw. fiszki) wyróżnionych zagadnień. Powstałe w efekcie tych prac fiszki zostały przeanalizowane, a propozycje projektów i rekomendacje ekspertów zostały wyszczególnione i przekazane pod dyskusję w drugim etapie prac panelu. Drugi etap prac panelu obejmował serię moderowanych spotkań dyskusyjnych w formule „burzy mózgów”, podczas których uczestnicy panelu pochylili się nad wynikami analizy fiszek i przedyskutowali poszczególne rekomendacje w wyróżnionych obszarach. Rola moderatora z zespołu Swarmcheck polegała głównie na kierowaniu dyskusją oraz zachowaniu jej argumentacyjnego charakteru. Mapy ze spotkań stanowią załączniki do niniejszego raportu.

- Dwa spotkania konsultacyjne z mieszkańcami z zastosowaniem komputerowego mapowania argumentacji oraz jedno spotkanie stacjonarne. Konsultacje miały na celu pogłębienie kluczowych wątków poprzez wskazanie uzasadnień racji przemawiających za przyjęciem danej rekomendacji przez reprezentatywne grupy badawcze, a także

poddanie ich krytyce. Warsztaty umożliwiły syntezę wiedzy zebranej na wcześniejszych etapach. Mapy argumentacji to autorska forma badań dyskursu zaprojektowana w celu wzmocnienia inteligencji zbiorowej, dzięki czemu wyłaniają się rozwiązania, których nie przedstawiłby żaden członek grupy osobno. Mapy ze spotkań stanowią załącznik do niniejszego raportu.

- Indywidualny wywiad pogłębiony przewidziany był jako forma uzupełniania informacji i zbierania szczegółowego kontekstu od kluczowych interesariuszy i ekspertów z zakresu edukacji obywatelskiej, których unikatowe doświadczenia i wiedza pozwolą na dogłębne zaadresowanie i zrozumienie danego aspektu badawczego. Dokumentacja wywiadu wykorzystywana została jako rozwinięcie badania jakościowego.

FAZA 3 - wyciąganie wniosków - analiza całości materiału badawczego, stworzenie finalnych założeń do Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej Miasta Krakowa.

Materiał badawczy z dwóch poprzednich faz posłużył do stworzenia finalnej wersji założeń do Programu.

Szczegółowy opis działań:

W ramach konsultacji odbyły się następujące działania:

1. **Ankieta dla przedstawicieli krakowskich organizacji pozarządowych, pracowników Urzędu Miasta Krakowa oraz nauczycieli** prowadzona w formie elektronicznej przez Typeform w okresie od 12 sierpnia do 2 września 2021 roku. Zebrano 129 odpowiedzi. Ankieta zawierała 43 pytania, zamknięte i otwarte, w siedmiu obszarach tematycznych. Badanie to miało na celu pozyskanie nowych rekomendacji i uszczegółowienie istniejących oraz zebranie działań z zakresu edukacji obywatelskiej, które były prowadzone na terenie Krakowa w ostatnich pięciu latach. Ankieta nie była anonimowa, aby można było stwierdzić, czy respondenci faktycznie należą do badanych organizacji i zachować możliwość pogłębienia poruszanych propozycji.
2. **Ankieta dla mieszkańców i mieszanek Krakowa** prowadzona w formie elektronicznej przez Typeform w dniach od 08 do 29 października 2021 roku. Zebrano 311 odpowiedzi. Ankieta zawierała 16 pytań zamkniętych, które dotyczyły rekomendacji zebranych na wcześniejszych etapach badania. Ankieta była anonimowa.
3. **Konsultacje eksperckie** - zostały przeprowadzone w trybie online, przy użyciu platformy zoom. Odbyły się cztery spotkania tego typu poświęcone wszystkim, pierwotnie wskazanym w umowie obszarom. W skład zespołu ekspertów weszli:

urzędnicy wybranych komórek Urzędu Miasta Krakowa, naukowcy, koordynatorzy projektów i organizacji edukacyjnych miejskich i NGO. Celem konsultacji eksperckich była diagnoza obecnego stanu systemu edukacji obywatelskiej w Krakowie, a także sformułowanie wstępnej listy rekomendacji możliwych kierunków działań, celów oraz zadań, które powinny być ujęte w ramach Programu.

Pierwszy etap konsultacji eksperckich był etapem zbierania i konsolidacji wiedzy, dla której źródłem były informacje pozyskane z różnych organizacji, instytucji oraz bezpośrednio

od ekspertów. Powstałe w efekcie tych prac fiszki, obejmujące szczegółowe kwestie dotyczące edukacji obywatelskiej w Krakowie, zostały następnie przeanalizowane, a propozycje przekazane pod dyskusję w drugim etapie prac konsultacyjnych. Opis rekomendacji jakie znalazły się w fiszkach znajduje się w Rozdziale 5.5 **“Najważniejsze rekomendacje z fiszek eksperckich”**.

Drugi etap konsultacji eksperckich obejmował serię moderowanych spotkań dyskusyjnych, podczas których pochyłono się nad częściowymi wynikami analizy fiszek i wyników ankiet do przedstawicieli NGO i pracowników UMK. Dyskutowano nad poszczególnymi rekomendacjami w wyróżnionych obszarach. Priorytety te stanowiły podstawę dalszych konsultacji i badań jakościowych: badania ankietowego dla mieszkańców oraz warsztatów. Celem wszystkich spotkań było omówienie rekomendacji z fiszek oraz wyników ankiet do przedstawicieli NGO oraz pracowników UMK. Wszystkie spotkania były prowadzone przez przedstawicieli firmy Swarmcheck. Szczegółowy opis spotkań wraz z listą uczestników znajduje się w rozdziale 5.4 **“Panele eksperckie”**.

Pierwsze spotkanie odbyło się 10 września 2021 roku na platformie zoom. Trwało 2,5 godziny. Tematem spotkania było zagadnienie wspierania samorządności wśród Krakowian, rozwój kompetencji społecznych i obywatelskich mieszkańców i mieszkańek Krakowa oraz sposoby i możliwości realizacji działań z zakresu edukacji obywatelskiej.

Drugie spotkanie odbyło się 13 września 2021 roku i trwało 2,5 godziny. Dotyczyło rozwoju wolontariatu oraz możliwości wspierania przez miasto aktywności obywatelskiej.

Trzecie spotkanie odbyło się 17 września 2021 roku, poświęcone było zagadnieniom takim jak kształtowanie empatii i otwartości wśród mieszkańców i mieszkańek Krakowa oraz obszarom edukacji w zakresie bezpieczeństwa. Spotkanie trwało ponad dwie godziny.

Ostatni panel ekspercki odbył się 21 września 2021 roku. Poświęcony był zagadnieniom związanym z edukacją w zakresie ekologii.

4. **Spotkania konsultacyjne z mieszkańcami i mieszkankami Krakowa.**

Pierwsze spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami Krakowa odbyło się na platformie zoom 14 października 2021 roku w godzinach 17-19.00. Poświęcone było omówieniu rekomendacji w zakresie edukacji dla społeczeństwa obywatelskiego. Dyskusja prowadzona była z użyciem techniki komputerowego mapowania argumentacji. W spotkaniu brało udział 5 osób. Tematy podejmowane na spotkaniu dotyczyły rekomendacji w obszarze działań edukacyjnych, których celem jest zachęcenie dzieci i młodzieży do aktywnego włączania się w inicjatywy społeczne, działań edukacyjnych pozwalających na podniesienie kompetencji społecznych i obywatelskich Krakowian i Krakowianek czy wiedzy z zakresu praw obywatelskich. Podjęto także problematykę rekomendacji z zakresu wzmocnienia postaw empatii i tolerancji oraz wzrostu świadomości dotyczącej tego, jak należy rozumieć przemoc. Zagadnienia związane z problematyką edukacji ekologicznej oraz współpracy młodzieży z seniorami w ramach wspólnych działań wolontaryjnych nie zostały omówione ze względu na brak czasu.

Drugie spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami Krakowa odbyło się na platformie zoom 21 października 2021 roku w godzinach 17.00 - 19.00. Tematem była aktywność obywatelska na rzecz budowania świadomego społeczeństwa obywatelskiego. Dyskusja prowadzona była z użyciem techniki komputerowego mapowania argumentacji. W spotkaniu brały udział 4 osoby. Tematy jakie były podejmowane na spotkaniu dotyczyły rekomendacji w obszarze działań edukacyjnych podnoszących poziom bezpieczeństwa cyfrowego obywateli i obywaterek, rekomendacji w zakresie wzmocnienia współpracy międzypokoleniowej i działań mających na celu podniesienie jakości komunikacji między urzędnikami a mieszkańcami i przedstawicielami NGO w celu zachęcenia do włączania się mieszkańców Krakowa w działalność obywatelską.

Trzecie spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami Krakowa w formie stacjonarnej, mające charakter podsumowujący z możliwością składania uwag odbyło się 28 października 2021 roku w godzinach 17-19 w siedzibie Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa, mieszczącego się przy ul. Dekerta 24 w Krakowie. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele Urzędu Miasta, przedstawiciel grona eksperckiego oraz dwóch mieszkańców.

5. **Interaktywne mapy argumentacji.**

W ramach prowadzonych konsultacji była także możliwość dodania swojego argumentu przez interaktywne mapy argumentacji dostępne na stronie Obywatelski Kraków. W dniu rozpoczęcia konsultacji zostało umieszczone na stronie 7 map w postaci widgetów z możliwością samodzielnego dodawania argumentów na stronie. Mapy także

służyły poznaniu opinii mieszkańców i mieszkanek na temat rekomendacji wypracowanych w następujących obszarach i podobszarach: komunikacja Miasta w sprawach środowiska naturalnego, współdziałanie dla bezpieczeństwa, kompetencje społeczne i obywatelskie, integracja społeczności polskiej i ukraińskiej, rozwój wolontariatu, rozwój samorządności, inicjowanie projektów społecznych.

6. Wywiad pogłębiony z ekspertem.

W celu uzupełnienia wiedzy w zakresie wspierania aktywności obywatelskiej oraz rozwoju wolontariatu zorganizowana spotkanie na zoom 16 października 2021 roku. Spotkanie trwało godzinę. Udział w nim wzięli ekspert: dr hab. Dorota Gierszewski oraz przedstawiciele firmy Swarmcheck.

4. Działania promocyjno-informacyjne na rzecz konsultacji

4.1. Działania Urzędu Miasta Krakowa

Raport z konsultacji prowadzonych poprzez portal internetowy Obywatelski Kraków (www.obywatelski.krakow.pl) dotyczące Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa.

W okresie od 8 do 29 października 2021 r. trwały konsultacje społeczne dotyczące Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa.

Podczas konsultacji wykorzystano następujące elementy serwisu:

- dział „aktualności”
- dział „aktualne konsultacje społeczne”
- newsletter

Dział “aktualności”

1 października 2021 r. opublikowano informację, w której zaproszono do udziału w prowadzonych przez Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia konsultacjach społecznych dotyczących Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa. W tekście podano termin prowadzenia konsultacji i zaplanowane formy ich prowadzenia obejmujące: ankietę online, warsztaty partycypacyjne i dyskusję na mapie argumentacji.

8 października 2021 r. opublikowano informację, że Prezydent Miasta Krakowa zaprasza mieszkańców Krakowa do wzięcia udziału w konsultacjach społecznych dotyczących projektu Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej w Krakowie na lata 2022-2025.

W tekście podano podstawę prawną konsultacji, czas ich trwania i wskazano jednostkę merytoryczną odpowiedzialną za prowadzenie konsultacji.

Poinformowano też o sposobach, w jakie można było wziąć udział w konsultacjach i podano harmonogram działań konsultacyjnych.

22 października 2021 r. opublikowano zaproszenie na otwarte spotkanie konsultacyjne dotyczące Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa zaplanowane na 28 października 2021 r. od godz. 17.00 do 19.00 w sali konferencyjnej w segmencie B (III piętro) siedziby Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia przy ul. Dekerta 24 w Krakowie. W tekście poinformowano, że tematem spotkania będzie podsumowanie dotychczasowych konsultacji, ale będzie możliwe również składanie uwag. Podano także informację, w jaki sposób i w jakim terminie można było rejestrować się na spotkanie.

Dział „aktualne konsultacje społeczne”

8 października 2021 r. opublikowano informację o tym, że Prezydent Miasta Krakowa zaprasza mieszkańców Krakowa do wzięcia udziału w konsultacjach społecznych dotyczących projektu Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej w Krakowie na lata 2022-2025.

W tekście podano podstawę prawną konsultacji, czas ich trwania i wskazano jednostkę merytoryczną odpowiedzialną za prowadzenie konsultacji.

Poinformowano też o sposobach, jakimi można było wziąć udział w konsultacjach i podano harmonogram działań konsultacyjnych.

Dodano też mapy argumentacji obejmujące następujące obszary tematyczne: komunikacja Miasta w sprawach środowiska naturalnego; współdziałanie dla bezpieczeństwa; kompetencje społeczne i obywatelskie; integracja społeczności polskiej i ukraińskiej; rozwój wolontariatu; rozwój samorządności.

Konsultacje społeczne na profilu Miejskiego Centrum Dialogu w Krakowie na Facebooku i Instagramie

Informacje o konsultacjach zamieszczono również na profilach Miejskiego Centrum Dialogu na portalach społecznościowych Facebook i Instagram.

1 października 2021 r. zamieszczono post, w którym poinformowano, że 8 października ruszyć mają konsultacje społeczne dotyczące Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa.

11 października 2021 r. opublikowano post, w którym zaproszono mieszkańców Krakowa do wzięcia udziału w konsultacjach społecznych dotyczących projektu Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej w Krakowie na lata 2022-2025. W tekście poinformowano o formach zaplanowanych działań konsultacyjnych, podając ich harmonogram. Poinformowano też o terminie i sposobie rejestracji na spotkanie stacjonarne oraz o tym,

że wnioski/uwagi lub propozycje można było przekazać wysyłając je w formie e-maila na podany adres poczty elektronicznej.

19 października 2021 r. zamieszczono post, w którym zachęcono do wzięcia udziału w konsultacjach społecznych dotyczących Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa poprzez: udział w spotkaniu konsultacyjnym online zaplanowanym na 21 października 2021 r. w godzinach od 17:00 do 19:00; przedstawienie swoich wniosków poprzez mapy argumentacji; wypełnienie ankiety on-line (do której podano link); udział w spotkaniu stacjonarnym zaplanowanym na 28 października 2021 r. w godzinach 17:00-19:00. W tekście podano linki do rejestracji udziału w spotkaniach.

25 października 2021 r. opublikowano post zapraszający do udziału w spotkaniu dotyczącym Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa zaplanowanym na 28 października 2021 r. w siedzibie Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia. Poinformowano też o konieczności rejestracji na spotkanie, podając link i nr. telefonu, pod którym można było dokonać rejestracji.

27 października 2021 r. zamieszczono post zachęcający do udziału w ankiecie na temat Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa. W tekście podano link do ankiety i obszerniejszej informacji na temat konsultacji społecznych dotyczących przedmiotowych konsultacji.

4.2 Działania firmy Swarmcheck

W okresie od 8 do 29 października 2021 r. trwały konsultacje społeczne dotyczące Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa. Jednym z istotnych elementów – oprócz spotkań z mieszkańcami - była ankieta skierowana do krakowianek i krakowian. Respondenci rekrutowani byli w formie zdalnej.

Do promocji działań projektowych wykorzystano następujące profile w Social Mediach:

Profil FB i Instagram Firmy Swarmcheck:

18 października 2021 r. zamieszczono post, w którym zachęcano do wypełnienia ankiety. Post trafił do 70 odbiorców, zanotowano 3 reakcje.

19 października 2021 r. zamieszczono post, w którym poinformowano o nadchodzących konsultacjach mających odbyć się 21.10.2021 r. Post był promowany i trafił do 928 odbiorców, zanotowano 8 reakcji.

20 października 2021 r. zamieszczono post skierowany do seniorów, w którym zachęcano do wypełnienia ankiety. Post był promowany i trafił do 5991 odbiorców, zanotowano 61 reakcji oraz 72 komentarze.

20 października 2021 r. zamieszczono post skierowany do NGO i osób aktywnych społecznie. Zachęcano w nim do wypełnienia ankiety. Post był promowany i trafił do 10603 odbiorców, zanotowano 24 reakcje i 10 komentarzy.

20 października 2021 r. zamieszczono post skierowany do rodziców i opiekunów, w którym zachęcano do wypełnienia ankiety. Post był promowany i trafił do 9962 odbiorców, zanotowano 14 reakcji.

25 października 2021 r. zamieszczono post, w którym poinformowano o nadchodzących konsultacjach mających odbyć się 28.10.2021 r. Post był promowany i trafił do 3907 odbiorców, zanotowano 13 reakcji.

28 października 2021 r. – zamieszczono post, w którym poinformowano o artykule pt. Czy Kraków potrzebuje lepszej edukacji obywatelskiej? Zamieszczonym na serwisie Dziennik Polski. Post trafił do 113 odbiorców, zanotowano 16 reakcji.

Profil FB i Instagram Fundacji Optimum Pareto:

12 października 2021 r. zamieszczono post, w którym poinformowano, że 14 października ruszyć mają konsultacje społeczne dotyczące Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa. 17 udostępnień posta (m.in. Senior w Krakowie, NGO Kraków, Rodzice - Kraków, Wydarzenia Kraków)!

20 reakcji. Płatna promocja, Liczba odbiorców 4,9 tys. Kliknięcia linku 35.

17 października 2021 r. zamieszczono post, w którym zachęcono do udziału w ankiecie Zanotowano 10 udostępnień oraz 8 polubień.

18 października 2021 r. zamieszczono post, w którym poinformowano, że 21 października ruszyć mają konsultacje społeczne dotyczące Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa. Podano link oraz informacje, że projekt Finansuje Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia UMK. Post promowano. Liczba odbiorców 1 tys. Aktywność użytkowników dotycząca postów 22.

28 października 2021 r. zamieszczono informację, że Swarmcheck wraz z Dziennikpolski24.pl promują wspólnie artykuł pt. Czy Kraków potrzebuje lepszej edukacji obywatelskiej? oraz zachęcają do wypełnienia ankiety. <https://dziennikpolski24.pl/czy-krakow.../ar/c15-15873571...> 180 - liczba odbiorców, 14 polubienia.

Przygotowano także **sponsorowany artykuł informacyjny**, który pozwolił na przedstawienie dużej ilości informacji na temat edukacji obywatelskiej, jak i działań UMK - w tym konsultacji stacjonarnych. Artykuł został wzbogacony o galerie zdjęć oraz pliki do pobrania (ankieta). Artykuł zamieszczono na stronach głównych dwóch poczytnych serwisów krakowskich:

w Dzienniku Polskim: (27 tys. fanów) https://dziennikpolski24.pl/czy-krakow-potrzuje-lepszej-edukacji-obywatelskiej/ar/c15-15873571?czy_podglad=t&hash_podglad=c372ce3ef942d62dfc5456ac8f2bc654

w Gazecie Krakowskiej w sekcji edukacja (92 tys fanów): <https://gazetakrakowska.pl/czy-krakow-potrzuje-lepszej-edukacji-obywatelskiej/ar/c15-15873571>

na profilu Gazety Krakowskiej w postaci posta (96 309 obserwatorów) <https://www.facebook.com/Gazeta.Krakowska/posts/6646559575383962>

Wysłano prośby o udostępnienie informacji o ankiecie do następujących instytucji:

- Centrum Interdyscyplinarnych Studiów Konstytucyjnych
- UTW Uniwersytet Rolniczy
- Jagielloński UTW
- UTW Ignatianum
- Biuro Porad Obywatelskich
- Centrum Profilaktyki i Edukacji Społecznej PARASOL
- Europejskie Centrum Młodzieży
- Europejskie Forum Studentów AEGEE-Kraków • FUNDACJA "NIE DZIELI NAS WIEK"
- Fundacja "Partner Seniora Fundacja Atypowa
- Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych
- Fundacja Centrum Praw Kobiet oddział w Krakowie
- Fundacja dla Akademii Górniczo - Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie
- FUNDACJA EDUKACJI EMPATII ROZWOJU
- Fundacja Instytut Polska-Ukraina
- Fundacja Międzynarodowe Centrum Kultury
- Fundacja Otwarty Plan
- Fundacja Ukryte Skrzydła (dawnej Fundacja Teatru Ludowego)
- Fundacja Współpracy Polsko Ukraińskiej "U-WORK"
- Małopolska Organizacja na Rzecz Natury
- Małopolski Ośrodek Inicjatyw Społecznych
- Stowarzyszenie Regionalne Centrum Wolontariatu w Krakowie
- Bank Żywności w Krakowie
- Biuro Inicjatyw Międzynarodowych
- Centrum Innowacyjnego Rozwoju Społeczeństwa
- Federacja Małopolska Pozarządowa
- Fundacja JMP inspiracje w edukacji
- Fundacja Kształcenia Wypoczynku i Rekreacji w Krakowie
- Fundacja Laboratorium Inspiracji Społecznych

- Fundacja Miejsc i Ludzi Aktywnych

Inne profile w serwisie Facebook, na których udostępniono informacje o ankiecie:

17 października 2021 r. opublikowano post zapraszający do udziału w ankiecie. Post udostępniono na grupach:

- Senior w Krakowie grupa publiczna 949 członków grupy
- Nowa Huta grupa publiczna 21,0 tys. członków grupy
- Kraków. Mieszkańcy Krakowa i okolic grupa publiczna 16,7 tys. członków grupy

18 października 2021 r. opublikowano post zapraszający do udziału w ankiecie. Post udostępniono na grupach:

- Rodzice Kraków - grupa publiczna, 7,1 tys. członków grupy.
- Kraków Ogłoszenia - grupa publiczna, 26,0 tys. członków grupy.
- NGO Kraków - grupa publiczna · 1,3 tys. członków.

19 października 2021 r. opublikowano post zapraszający do udziału w ankiecie. Post udostępniono na grupie: Aktywny i kulturalny Kraków - grupa publiczna, 7,1 tys. członków grupy.

20 października 2021 r. opublikowano post zapraszający do udziału w ankiecie w prowadzonej na zlecenie Urzędu Miasta w Krakowie mającej na celu stworzenia Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej w Krakowie, w którym planowane są działania na najbliższe 5 lat. Poinformowano, że głos społeczności uniwersyteckiej jest bardzo istotny z punktu widzenia projektu, ponieważ część rekomendacji dotyczy naszej grupy. Podano link do ankiety: Post udostępniono na grupach:

Centrum Interdyscyplinarnych Studiów Konstytucyjnych
<https://www.facebook.com/centreforics/> (812 użytkowników lubi to; 852 obserwatorów).

Kraków dla Seniora (1073 obserwatorów).

21 października 2021 r. opublikowano post zapraszający do udziału w ankiecie. Post udostępniono na grupach:

Wolontariat Kraków - grupa publiczna 6,5 tys. członków grupy.

Mama w Krakowie. Co można ciekawego robić z dzieckiem w Krakowie?- 13,0 tys. członków grupy.

Inne profile FB na których udostępniono informacje o spotkaniach konsultacyjnych:

13-14 października 2021 r. opublikowano post, w którym poinformowano o nadchodzących konsultacjach mających odbyć się 14.10.2021 r. Post został udostępniony w następujących grupach:

- Senior w Krakowie - grupa publiczna 949 członków grupy.
- Nowa Huta - grupa publiczna 21,0 tys. członków grupy.
- Kraków Ogłoszenia - grupa publiczna, 26,0 tys. członków grupy.
- NGO Kraków - grupa publiczna · 1,3 tys. członków grupy.
- Rodzice Kraków - grupa publiczna, 7,1 tys. członków grupy.
- Wydarzenia Kraków - grupa publiczna, 10,3 tys. członków grupy.

25 października 2021 r. opublikowano post, w którym poinformowano o nadchodzących konsultacjach mających odbyć się 28.10.2021 r. Post został udostępniony w następujących grupach:

- Kraków Ogłoszenia - grupa publiczna, 26,0 tys. członków grupy.
- Nowa Huta - grupa publiczna 21,0 tys. członków grupy.
- Kraków zrywa z betonem - grupa publiczna · 1,4 tys. członków grupy.
- Senior w Krakowie - grupa publiczna 949 członków grupy.

5. Wyniki konsultacji społecznych

5.1. Wyniki ankiety do NGO i pracowników UMK.

Ankieta ekspercka była jednym z pierwszych kroków badawczych przeprowadzonych w ramach przygotowywania Strategii Rozwoju Edukacji Obywatelskiej w Krakowie. Badanie miało na celu uzupełnienie dotychczasowych badań diagnostycznych oraz wyłonienie i uszczegółowienie pierwszego zestawu rekomendacji. Ankietowani byli pytani o dotychczasowe programy i działania, przeprowadzone w ramach siedmiu obszarów tematycznych. Byli proszeni też o opinie dotyczące tych działań oraz o propozycje działań, które mogłyby być użyteczne z punktu widzenia Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej. Ankieta skierowana była do przedstawicieli krakowskich organizacji pozarządowych oraz pracowników Urzędu Miasta Krakowa. Przeprowadzona w dniach 12.08-2.09.2021, zebrała 129 odpowiedzi. Ankieta zawierała 42 pytania zamknięte i otwarte. Ze względu na to, iż w pytaniach otwartych zostało udzielone dużo opisowych wypowiedzi zostały one pogrupowane bez podania liczby głosów za daną propozycją.

1. Proszę wymienić trzy skojarzenia, jakie nasuwają się Panu/Pani w związku z edukacją obywatelską w Krakowie.

- 1). Budżet Obywatelski
- 2). wiedza o społeczeństwie
- 3). wiedza o prawach obywatelskich, prawach człowieka
- 4). konsultacje społeczne
- 5). brak edukacji obywatelskiej w Krakowie

2. Co może stanowić największą przeszkodę w realizacji projektów z zakresu nieformalnej (pozaszkolnej) edukacji obywatelskiej w Krakowie w perspektywie najbliższych 5 lat?

- 1). pandemia i ograniczenia z nią związane, zaległości jakie potencjalnie wygenerowała na wielu poziomach
- 2). brak dostatecznej informacji o możliwości uczestnictwa w działaniach z tego zakresu
- 3). brak rzetelnych źródeł wiedzy
- 4). brak kadr które mogłyby taką edukację prowadzić
- 5). obawa iż tego typu edukacja mogłaby być upolityczniona

3. Jakie Pana/Pani zdaniem powinny być główne cele Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa w perspektywie najbliższych 5 lat?

- 1). pobudzenie aktywności i zaangażowania obywateli na poziomie lokalnym poprzez wzmocnienie w obywatelach poczucia sprawczości
- 2). kształtowanie kompetencji społecznych i obywatelskich głównie w grupie dzieci i młodzieży
- 3). podniesienie umiejętności krytycznego myślenia
- 4). pobudzenie świadomości w zakresie tego czym jest demokracja
- 5). budzenie obywatelskiej odpowiedzialności za miasto i kraj
- 6). podniesienie wiedzy w zakresie edukacji ekologicznej

4. Jakie są najlepsze miejsca do realizowania działań z zakresu nieformalnej edukacji obywatelskiej w Krakowie?

Równie mocno akcentowane wykorzystanie przestrzeni on-line z wykorzystaniem mediów wirtualnych ale i tradycyjnych, oraz dostępnych miejsc, których jest dużo w Krakowie tym zakresie. Uznano, iż Kraków ma duże zasoby w tym zakresie, zarówno lokalowe jak i personalne.

- 1). siedziby NGO,
- 2).UMK,siedziby Rad Dzielnic, CAS-y, Centra Obywatelskie, Centrum Dialogu, Centrum Wielokulturowe

- 3). Biblioteki, Domy Kultury
- 4). Profile Instytucji Miejskich - fb, instagram, strony internetowe
- 5). imprezy plenerowe organizowane przez miasto czy na zlecenie miasta przez NGO (pikniki, festyny), debaty obywatelskie
- 6). lokalna TV, radio, telebimy w tramwajach, krakowska prasa
- 7). wykorzystanie szkolnych ale i pozaszkolnych grup zainteresowań (tj. harcerstwo, młodzieżowe grupy religijne, grupy sportowe, samorządy szkolne, kółka historyczne, WOS).
- 8). przedszkola (zajęcia np. z edukacji patriotycznej czy podstaw demokracji dla dzieci), Uniwersytety Dzieci

5. Jakie działania warto podejmować w celu podnoszenia kompetencji nauczycieli i nauczycielek oraz edukatorów i edukatorek, którzy zajmują się edukacją obywatelską (zarówno formalną, jak i nieformalną) w Krakowie?

- 1). stworzenie miejsca, które byłoby centrum działań dla osób chcących podejmować działania z zakresu edukacji obywatelskiej, gdzie byłyby organizowane szkolenia, debaty, spotkania sieciujące osób zainteresowanych tą tematyką. Takie centrum mogłoby powstać przy UMK albo jako komórka przy Centrum Obywatelskim. Mogłaby być to także platforma wirtualna, która służyłaby usieciowieniu i wymianie doświadczeń
- 2). opracowanie bazy gotowych scenariuszy lekcji w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, dodatkowych angażujących uwagę materiałów edukacyjnych w zakresie edukacji prawnej, politycznej, ekologicznej, antydyskryminacyjnej czy w zakresie możliwości partycypacji obywatelskiej
- 3). szkolenia czy webinary podnoszące umiejętności miękkich nauczycieli takich jak: uważność, umiejętność prowadzenia dialogu bez narzucania swojego stanowiska, dbania o neutralność światopoglądową czy reagowania na argumenty populistyczne (np. szkolenia NVC, szkolenia z komunikacji opartej na empatii), podnoszące umiejętność samoregulacji, znajomości procesów grupowych, wykorzystujące pracę zespołową czy metodę projektów prowadzone przez NGO lub inne podmioty zewnętrzne.
- 4). zebranie i utworzenie bazy lokalnych liderów, czy osób które chciałyby uczyć innych pokazując w praktyce czym jest edukacja przez konkretne działanie
- 5). stworzenie możliwości wymiany międzynarodowej i wymiany doświadczeń dla edukatorów organizacja debat oxfordzkich i paneli, w których edukatorzy w sposób praktyczny mogliby rozwijać swoje kompetencje
- 6). współpraca oraz wsparcie Miasta dla NGO, które chciałyby prowadzić działania w zakresie szeroko pojętej edukacji obywatelskiej.

6. Co Pana/Pani zdaniem powoduje, że mieszkańcy i mieszkanki Krakowa niechętnie angażują się w oddolne zarządzanie miastem?

Według 61,8% respondentów powodem niechętnego angażowania się w oddolne zarządzanie miastem, jest brak poczucia wpływu na sprawy miasta. Równie istotnymi czynnikami na poziomie są przekonanie o czasochłonności lub skomplikowaniu angażowania się w oddolne zarządzanie miastem (43,8%) oraz nieznajomość narzędzi umożliwiających partycypację obywatelską (42,7%). Na podstawie topowych odpowiedzi widzimy, że priorytetem jest zaznajomienie mieszkank i mieszkańców z podstawami w zakresie procesów partycypacyjnych oraz pokazanie im, że mają wpływ na rozwój swojego miasta.

7. Jakie działania lub programy zorganizowane w Krakowie w ciągu ostatnich 5 lat wpłynęły pozytywnie na pobudzenie aktywności samorządowej mieszkańców? Jakie akcje okazały się być porażką w tym zakresie?

- 1). BO, granty z FIO
- 2). konsultacje społeczne zostały ocenione raczej jako porażka
- 3). panel klimatyczny
- 4). stworzenie Centrów Obywatelskich
- 5). Inicjatywa lokalna
- 6). Działalność Młodzieżowej Grupy Samorządowej, Młodzieżowej Rady Miasta
- 7). działalność Krakowskiej Grupy Seniorów

8. Jakiego rodzaju wydarzenia/akcje byłyby pomocne w animowaniu mieszkańców i mieszkank do włączenia się w procesy zarządzania miastem?

- 1). BO, działania związane z promowaniem idei samorządności np. podczas Dni Otwartych Magistratu, panele obywatelskie z udziałem urzędników, których celem byłoby wspólne rozwiązywanie problemów.
- 2). informowanie przez miasto o efektach projektów obywatelskich
- 3). organizowanie przez miasto Targów Obywatelskich, Tygodnia Samorządności czy Święta Partycypacji
- 4). spotkania, pikniki integracyjne z przedstawicielami UMK (na wzór poznańskich pikników "Planuj swoje miasto").
- 5). specjalne programy promujące aktywność obywatelską mieszkańców w TVP Kraków czy innych krakowskich mediach
- 6). gry dla przedszkolaków oparte na zasadach demokracji
- 7). warsztaty w stylu design thinking podczas których proste pomysły wypracowane w trakcie spotkania mają szansę realizacji
- 8). wsparcie samorządów szkolnych

9. Jakiego Pana/Pani zdaniem możliwe przyczyny niedostatecznej znajomości praw obywatelskich wśród mieszkańców Krakowa (ale i całego kraju)?

Zdaniem 48,3% respondentów przyczyną niedostatecznej znajomości praw obywatelskich, jest niewłaściwa edukacja w tym zakresie. Równie istotnymi czynnikami na poziomie 43,8% głosów są brak świadomości wagi tych praw oraz niewystarczająca liczba akcji edukacyjno-informacyjnych czy warsztatów dla dorosłych. Podobnie jak z zaangażowaniem w oddolne zarządzanie miastem, tu również priorytetem jest edukacja i uświadamianie mieszkanki i mieszkańców, w tym zakresie na lepszym poziomie.

10. Proszę wymienić znane Panu/Pani działania z zakresu podnoszenia znajomości praw obywatelskich realizowane na terenie Krakowa w ciągu około 5 ostatnich lat. Jakiego działania były skuteczne, a jakiego okazały się porażką? Jak Pani/Pan sądzi - dlaczego?

- 1). ogłoszenia, billboardy czy filmy tematyczne na telebimach w MPK
- 2). spotkania informacyjne na ten temat z Policją, Strażą Miejską, Strażą Pożarną czy ratownikami medycznymi dla dzieci, młodzieży czy dorosłych Krakowian. Szczególnie wysoko został oceniony kurs pierwszej pomocy ze zwróceniem na aspekt prawny
- 3). działania informacyjno-promocyjne związane z Budżetem Obywatelskim czy Inicjatywą lokalną
- 4). bezpłatne porady prawne
- 5). działania edukacyjne Rady ds. Równego Traktowania oraz Referatu Wielokulturowości czy Centrum Obywatelskich
- 6). organizacja szkolnego Dnia Flagi, Dnia Praw Dziecka, a w przedszkolach - program Unicefu promujący prawa dzieci
- 7). Samorządowy Konkurs „Nastolatki i 8 wspaniałych”, Akademia Aktywnego mieszkańca, Ambasador lokalnej partycypacji.
- 8). spotkania na żywo i on-line w ramach Czyżyńskiej Akademii Samorządności, Akademii Polityk Publicznych, Inicjatywy Prawo dla Miasta, Fundacji Stańczyka, Stowarzyszenia Pracownia Obywatelska, działania edukacyjne wokół inicjatywy Kolektyw Modraszek czy Ambasady Krakowian czy Program British Council - Active Citizens

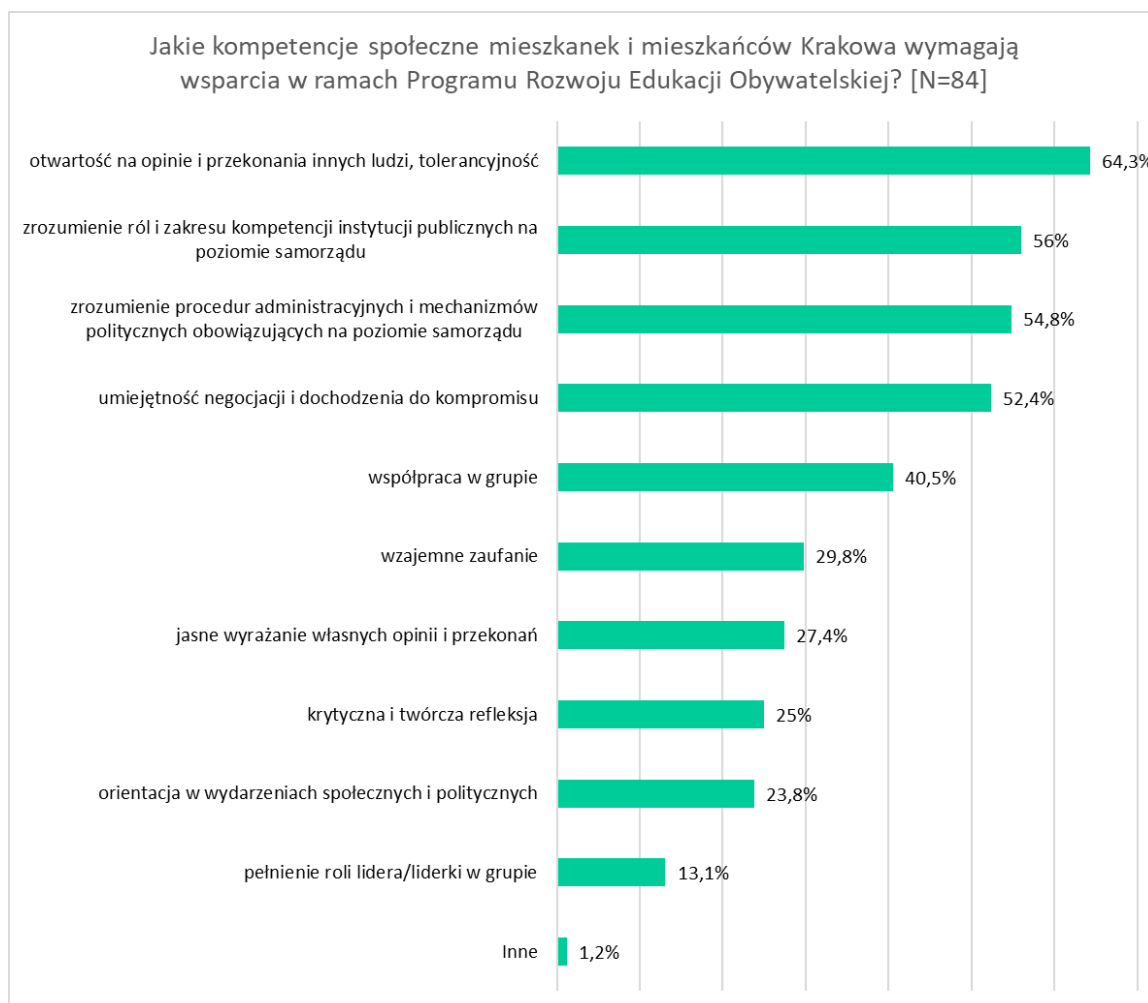
11. Jakie działania pozwoliłyby na zwiększenie wiedzy o prawach obywatelskich oraz świadomości prawnej wśród mieszkańców i mieszanek Krakowa?

- 1). kampanie informacyjne w mediach lokalnych (lokalna TVP, telebimy w tramwajach, profile instytucji miejskich) na temat praw obywatelskich, w postaci angażujących uwagę filmików
- 2). spotkania w formie uświadamiających prelekcji z prawnikami czy samorządowcami w szkołach w ramach zajęć WOS czy kółek zainteresowania z historii, języka polskiego czy WOS-u.
- 3). organizacja warsztatów i forów przez krakowskie NGO mających na celu podnoszenie kompetencji edukatorów poprzez udział w działaniach takich jak na przykład Małopolskie Forum Edukacji Obywatelskiej
- 4). cykl spotkań podnoszących świadomość dorosłych mieszkańców w zakresie znaczenia znajomości swoich praw na przykład w kontakcie z instytucjami państwowymi organizowany w Centrum Obywatelskim
- 5). warsztaty dla dorosłych prowadzone przez prawników w zakresie praktycznego stosowania prawa w życiu codziennym oraz warsztaty pisania projektów na działalność społeczną
- 6). cykliczne wizyty dzieci i młodzieży na Radzie Miasta Krakowa
- 7). sugestywne billboardy skierowane na konkretny problem podnoszące świadomość mieszkańców w tym zakresie

8). otwarte spotkania z Rzecznikiem Praw Obywatelskich o Konstytucji organizowane dla młodzieży i dorosłych w krakowskich Bibliotekach Publicznych szkolenia z zakresu prawa autorskiego dla młodzieży i studentów

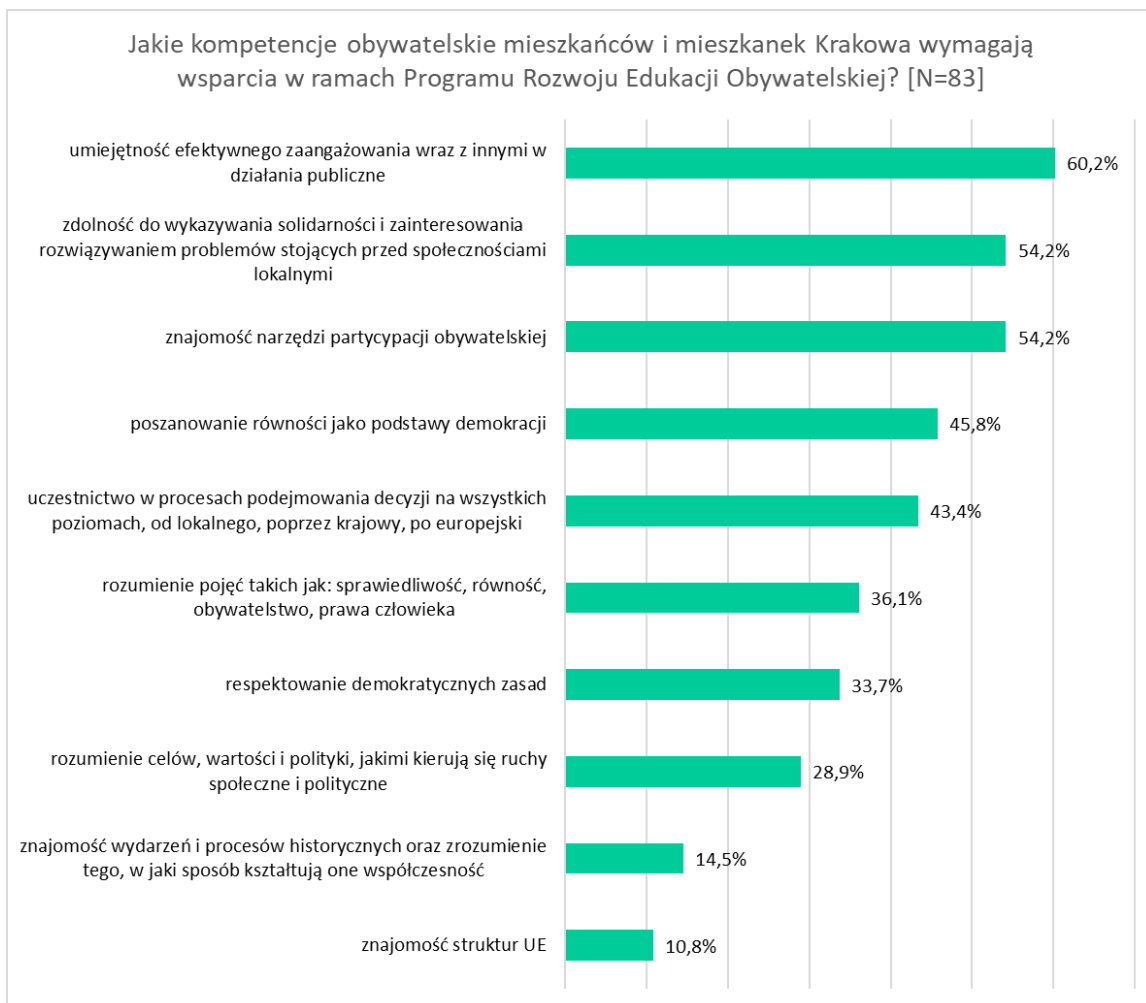
9). stworzenie spółdzielni obywatelskich

12. Jakie kompetencje społeczne mieszkank i mieszkańców Krakowa wymagają wsparcia w ramach Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej?

Ponad połowa badanych wskazuje na cztery główne kompetencje społeczne mieszkank i mieszkańców, wymagające wsparcia w ramach programu. Są to: otwartość na opinie i przekonania ludzi, tolerancyjność (64,3%); zrozumienie ról i zakresu kompetencji instytucji publicznych na poziomie samorządu (56%); zrozumienie procedur administracyjnych i mechanizmów politycznych obowiązujących na poziomie samorządu (54,8%) oraz umiejętności negocjacji i dochodzenia do kompromisu (52,4%). Skupiają się zatem one na większej otwartości i tolerancji, a także zrozumienia władz samorządu.

13. Jakie kompetencje obywatelskie mieszkańców i mieszkanek Krakowa wymagają wsparcia w ramach Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej?

Ponad połowa respondentów wskazała, że trzema głównymi kompetencjami obywatelskimi wymagającymi wsparcia w ramach programu są: umiejętności efektywnego zaangażowania wraz z innymi w działania polityczne (60,2%); zdolność do wykazywania solidarności i zainteresowania rozwiązywaniem problemów stojących przed społecznościami lokalnymi (54,2%) oraz znajomość narzędzi partycypacji obywatelskiej (54,2%).

14. Jakie działania/programy zorganizowane w Krakowie w ostatnich 5 latach wpłynęły pozytywnie na proces kształtowania kompetencji społecznych i obywatelskich mieszkanek i mieszkańców? Jakie akcje okazały się być w tym zakresie nieskuteczne? Jak Pan/Pani sądzi - dlaczego?

uszeregowanie tematyczne:

- 1). Bo, konsultacje społeczne, Krakowski Panel Klimatyczny

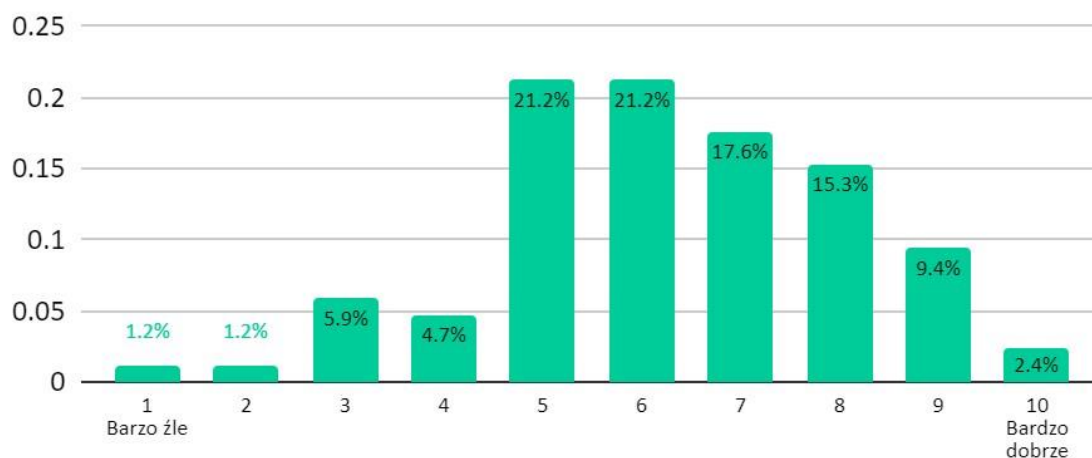
- 2). działalność Młodzieżowej Rady Miasta, Program Młody Kraków, Program Uczeń - Obywatel
- 3). Komisja Dialogu Obywatelskiego, Program Otwarty Kraków, Rada ds. Równego Traktowania,
działalność Centrum Obywatelskiego i Małopolskiego Instytutu Kultury
- 4). panele obywatelskie, debaty oksfordzkie
- 5) Kraków dla wszystkich na FB, Akcja "W Krakowie dobra woda prosto z kranu",
Rewitalizacja Zalewu Bagry,
- 6) Program Dzieci Segregują, Przedszkolaki Śladem Kopców Krakowskich,
- 7) programy edukacyjne ZZM
- 8). protesty w obronie demokracji
- 9). działalność ZHR i PAH

15. Jakie działania bądź kierunki działań zarekomendował(a)by Pani/Pan w zakresie podnoszenia kompetencji społecznych i obywatelskich mieszkańców i mieszkank Krakowa w horyzoncie najbliższych 5 lat?

- 1). Podniesienie jakości dialogu między urzędnikami a mieszkańcami, co wpłynie pozytywnie na wzajemne zaufania a w konsekwencji na zaangażowanie społeczne obywateli.
- 2). Wzmocnienie współpracy między miastem a krakowskimi NGO.
- 3). Mini-granty na działania lokalne, wzrost funduszy od miasta na oddolne działania społeczne i edukacyjne
- 4). Stworzenie programów edukacyjnych w obszarze krytycznego myślenia, dochodzenia do kompromisu.
- 5). Działania mające na celu wzrost wiedzy o roli samorządów czy możliwości współpracy sąsiedzkiej
- 6). Mini-granty dla uczniów i nauczycieli na pobudzenie działalności obywatelskiej
- 7). Programy edukacyjne mające na celu pobudzenie sprawczości i wiary w możliwość zmiany, programy szkoleniowe dla liderów społecznych
- 8). Programy edukacyjne w zakresie pisania wniosków grantowych
- 9). Działania mające na celu współtworzenie polityk i programów miejskich skierowane dla mieszkańców we współpracy z urzędnikami
- 10). Edukacja wobec wyzwań migracyjnych, antydyskryminacyjnych i międzykulturowych
- 11). Kontynuacja Programu bezpłatnej pomocy prawnej
- 12). Edukacja ekologiczna.
- 13). Edukacja w zakresie radzenia sobie ze stresem.

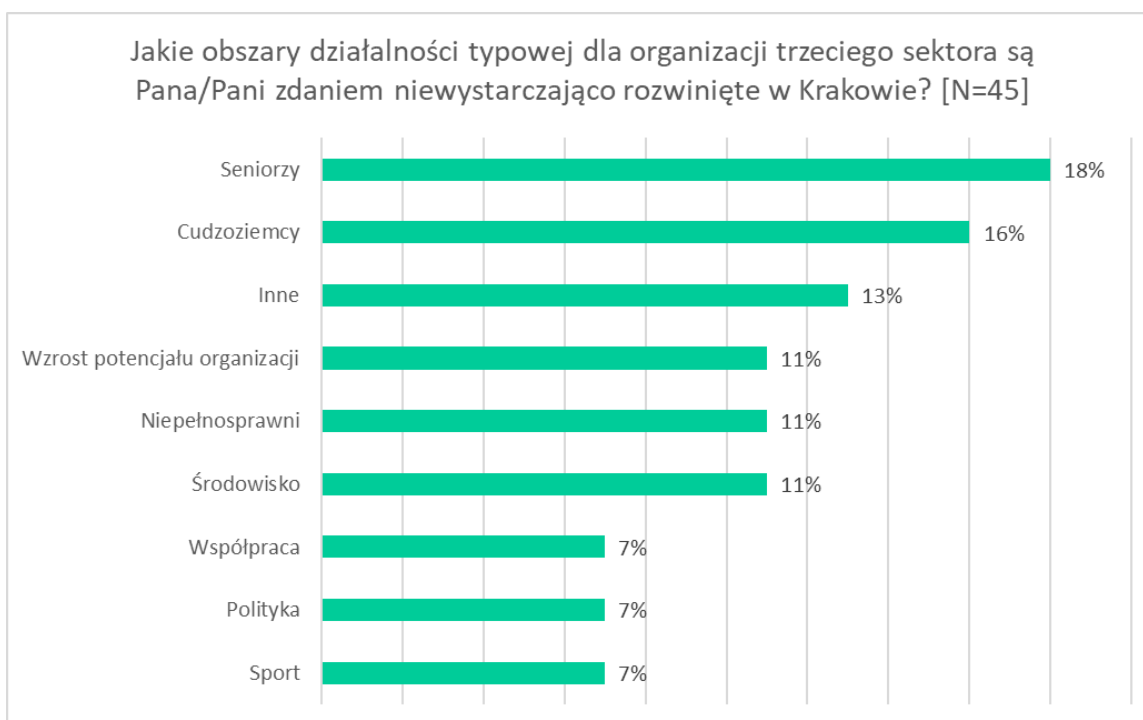
16. Jak Pan/Pani ocenia działalność organizacji wolontaryjnych w Krakowie?

Jak Pan/Pani ocenia działalność organizacji wolontaryjnych w Krakowie?
[N=85]

Zdecydowana większość, bo prawie połowa respondentów neutralnie oceniła działalność organizacji wolontaryjnych w Krakowie. Jednakże w ogólnej opinii jest ona oceniana dobrze, na co wskazuje łącznie 44,7% w skali od do 10. Działalność organizacji wolontaryjnych została negatywnie oceniona łącznie przez 13% badanych w skali od 1 do 4.

17. Jakie obszary działalności typowej dla organizacji trzeciego sektora są Pana/Pani zdaniem niewystarczająco rozwinięte w Krakowie?

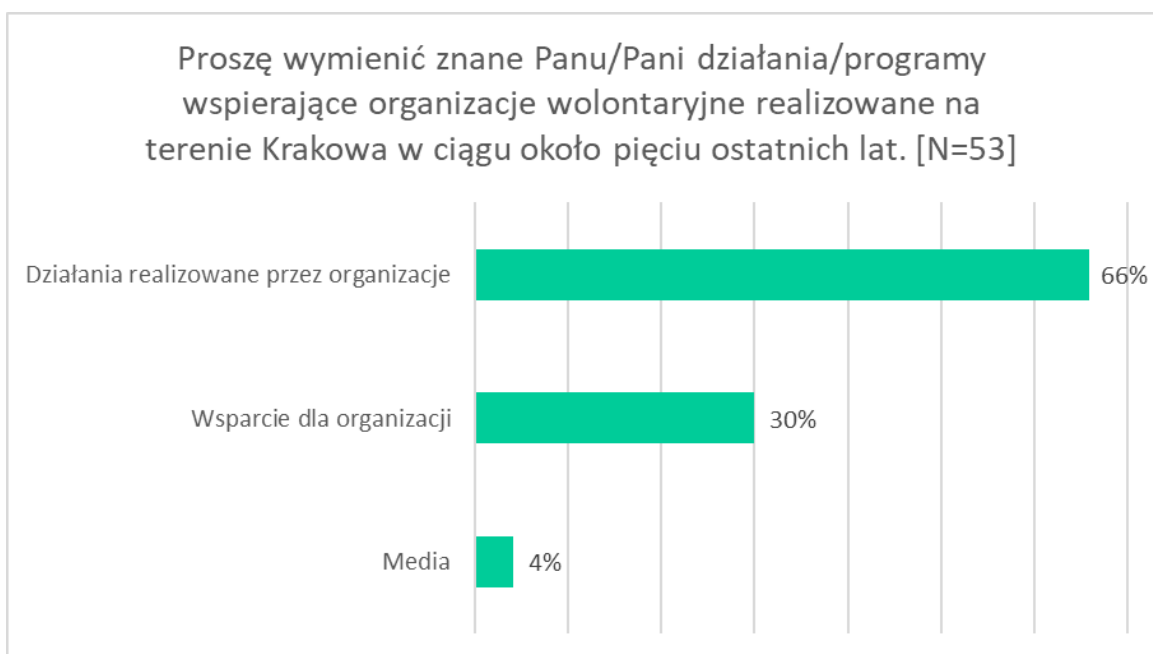

Według 18% badanych seniorzy są grupą, wobec której działalność jest niewystarczająco rozwinięta przez organizacje trzeciego sektora. Chodzi tutaj głównie o ich wsparcie i pomoc im, ale również poruszanie polityki senioralnej. Kolejną wskazaną grupą są cudzoziemcy (16%).

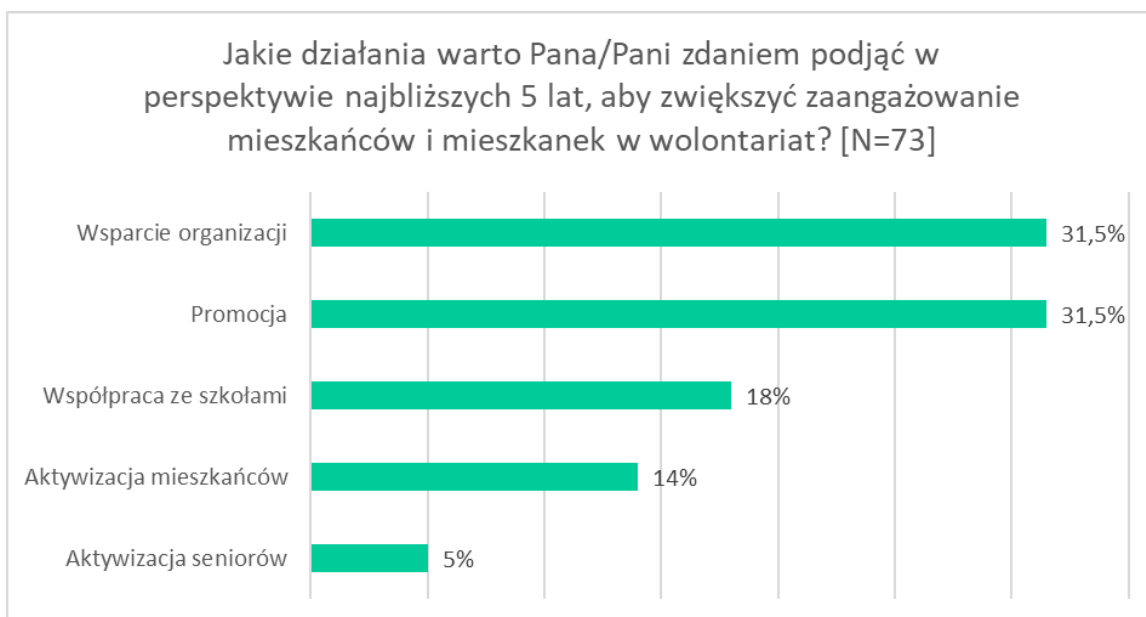
18. Proszę wymienić znane Panu/Pani działania/programy wspierające organizacje wolontaryjne realizowane na terenie Krakowa w ciągu około pięciu ostatnich lat. Można wymienić działania prowadzone przez własną organizację lub instytucję, jak również inne.

Wskazane działania zostały pogrupowane według trzech kategorii - działań realizowanych przez organizacje, wsparcie dla tychże i działań związanych z mediami.

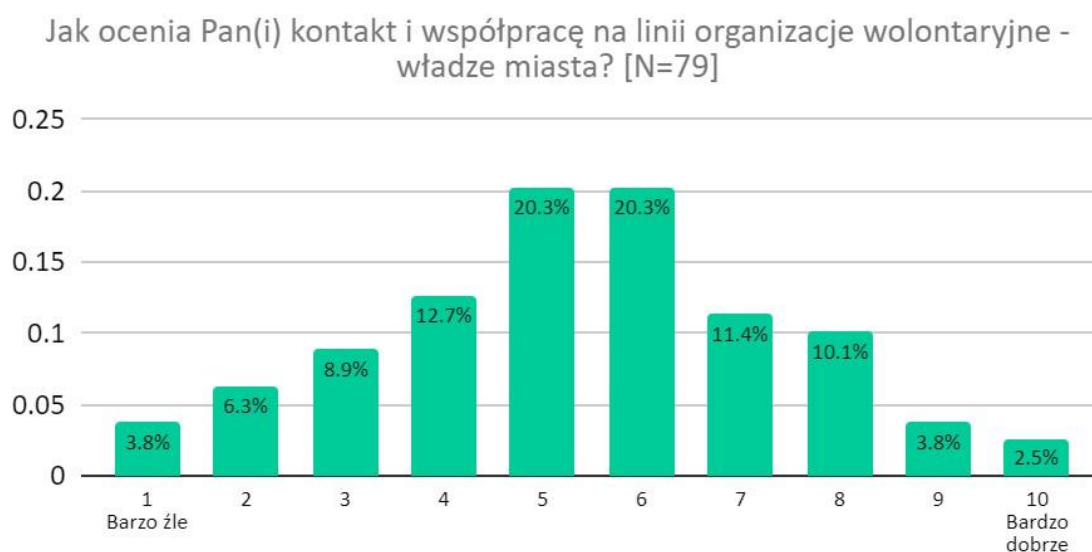
W tym pytaniu większość respondentów, bo aż 66% wymieniła akcje prowadzone przez organizacje. 30% badanych wskazało akcje wsparcia dla organizacji, jakimi są dofinansowania dla nich oraz granty i konkursy na nie. Najmniej wskazaną formą działań wspierających organizacje było przedstawianie ich w mediach.

19. Jakie działania warto Pana/Pani zdaniem podjąć w perspektywie najbliższych 5 lat, aby zwiększyć zaangażowanie mieszkańców i mieszanek w wolontariat?

Najpilniejszymi wskazanymi działaniami, które należy podjąć w celu zwiększenia zaangażowania mieszkańców i mieszkanek w wolontariat są wsparcie organizacje, czyli finansowanie ich, wspieranie dla wolontariuszy podnosząc ich motywację i szkolenia **oraz promocja (po 31,5%)**. 13% badanych wskazało również, że ważna jest współpraca ze szkołami, aby idea i działania wolontariatu były łączone z edukacją, co przedłoży się na działania młodzieży na rzecz wspólnoty.

20. Jak ocenia Pan(i) kontakt i współpracę na linii organizacje wolontaryjne - władze miasta?

Głosy w ocenie współpracy na linii organizacje wolontaryjne - władze miasta są podzielone. Większość, bo łącznie 64,7% badanych ocenia ją na średnim poziomie w skali

od 4 do 7. Nie jest to zatem negatywny obraz, jednakże warto podjąć działania, aby ocena ta poszła w bardziej pozytywnym kierunku.

Reasumując wszystkie wyniki, nasuwa się wniosek, że organizacje wolontaryjne i ich działania w Krakowie cieszą się dość pozytywną opinią. W ogólnej opinii wyjawia się również tradycyjny obraz potrzeby pomocy głównie osobom starszym, zaś tymi którzy powinni się bardziej angażować w działania ma być młodzież. Organizacje bazują głównie na propagowaniu swoich działań po prostu je organizując, dlatego wskazywano ogromną potrzebę promowania ich. Na tę potrzebę organizacje liczą również na wsparcie od pierwszego sektora. Zapotrzebowanie jest na wsparcie finansowe, ale i organizacyjne, w celu współpracy między organizacjami. Niestety jest to duży problem, co pokazuje mało pozytywna opinia odnośnie kontaktu i współpracy na linii organizacje wolontaryjne – władze miasta.

21. Co Pani/Pana zdaniem, poza pragnieniem zmiany społecznej, jest głównym motywującym czynnikiem przy inicjowaniu lub braniu udziału w projektach społecznych przez mieszkańców i mieszkanki Krakowa?

Głównymi czynnikami motywującymi przy inicjowaniu lub braniu udziału w projektach społecznych według respondentów, poza pragnieniem zmiany społecznej, są: wiara w możliwość zmiany (58,3%), motywacje osobiste takie jak realizacja swoich zainteresowań czy nawiązanie kontaktów towarzyskich (54,4%) i poczucie odpowiedzialności za wspólnotę (50%). Do licznych odpowiedzi należą również poczucie przynależności do wspólnoty (45,8%) i zaangażowanie w sprawy miasta (37,5%).

22. Jak ocenia Pani/Pan wsparcie ze strony Miasta w wymienionych aspektach?

	Bardzo źle	Źle	Niezbyst dobrze	Nie mam zdania	Umiarkowa nie dobrze	Dobrze	Bardzo dobrze
budowanie poczucia odpowiedzialności	4,2%	18,3%	29,6%	16,9%	21,1%	8,5%	1,4%
budowanie poczucia przynależności do wspólnoty	4,2%	15,5%	21,1%	19,7%	23,9%	12,7%	2,8%
budowanie wiary w możliwość zmiany	11,3%	14,1%	32,4%	12,7%	19,7%	8,5%	1,4%
zachęcanie do angażowania w sprawy miasta	8,5%	14,1%	16,9%	15,5%	26,8%	15,5%	2,8%
promowanie zalet wynikających z angażowania się	5,6%	18,3%	16,9%	15,5%	28,2%	14,1%	1,4%
pomoc finansowa	8,5%	15,5%	16,9%	25,4%	21,1%	11,3%	1,4%
wsparcie w postaci udostępniania	8,5%	11,3%	9,9%	15,5%	31%	16,9%	7%

Jeśli chodzi o wsparcie ze strony Miasta w wybranych aspektach, najlepiej oceniane są wsparcie w postaci udostępniania (łącznie 54,9% dobrze) i zachęcanie do angażowania się w sprawy miasta (łącznie 45,1% dobrze). Negatywnie zaś ocenia się budowanie wiary w możliwość zmiany (łącznie 57,8% źle) i budowanie poczucia odpowiedzialności (łącznie 52,1% źle).

23. Jakie działania może podjąć Miasto, aby budować w mieszkankach i mieszkańcach Krakowa poczucie odpowiedzialności za wspólnotę, poczucie sprawczości, wiarę w możliwość zmiany społecznej i inne postawy, które są pożądane z punktu widzenia zaangażowania obywateli i obywaterek w projekty społeczne?

Najczęściej padające odpowiedzi to:

- wyjście do obywateli, przekazanie części władzy w ich ręce
- informowanie o działaniach, jasne i transparentne procesy konsultacyjne, procesy dot.

budżetu obywatelskiego

- wspieranie działań oddolnych

24. Jakie projekty społeczne realizowane w Krakowie w trakcie ostatnich 5 lat zakończyły się sukcesem, zmobilizowały ludzi do zaangażowania się w daną sprawę? Jakie okazały się nieskuteczne? Jak Pani/Pan sądzi - dlaczego?

- Często pojawiał się Budżet Obywatelski, jako skuteczne działanie, tak jak projekty realizowane w jego ramach
- Panel Klimatyczny również został uznany za sukcesywny program
- Mieszkańcy i mieszkanki często wskazywały również różnego rodzaju protesty i strajki, zwłaszcza takie, które służyły obronie miejsc zielonych - zarówno jako skuteczne jak i nieskuteczne (zbyt emocjonalne) działania

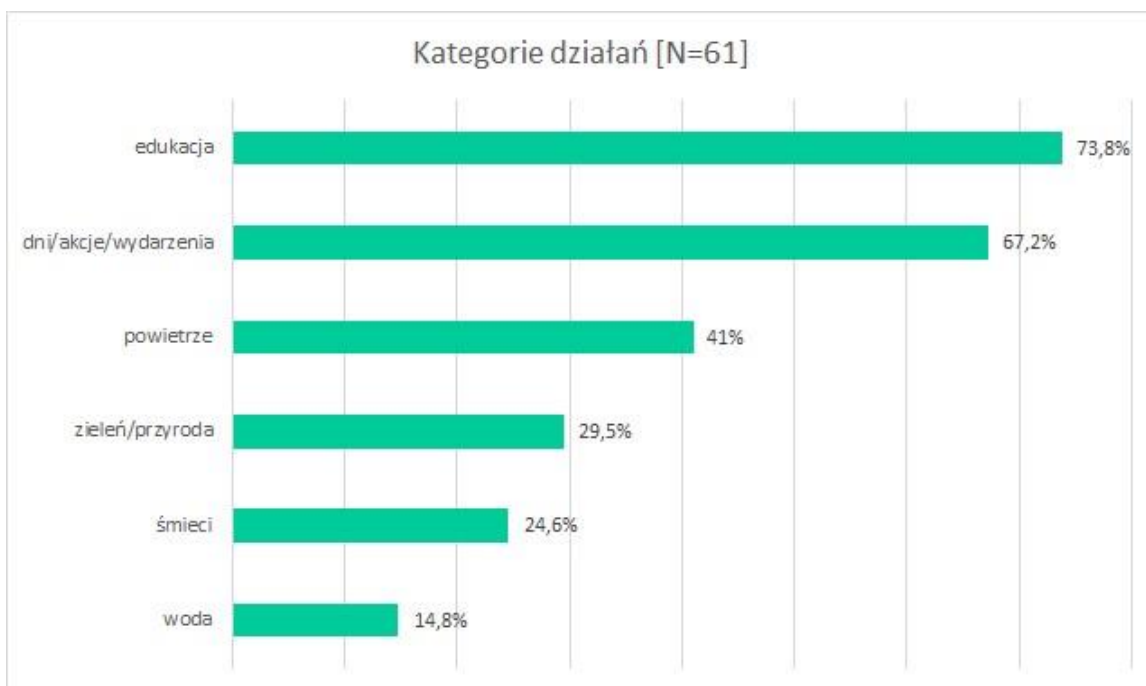
25. Jak ocenia Pani/Pan współpracę na linii organizacje pozarządowe - władze miasta?

Współpraca na linii organizacje pozarządowe - władze miasta oceniana jest, na średnim poziomie, ale na lepszym, w porównaniu do organizacji wolontaryjnych. Najwięcej głosów pojawiło się w skali od 5 do 7.

26. Proszę wymienić znane sobie działania z zakresu kształtowania świadomości ekologicznej realizowane na terenie Krakowa w ciągu 5 ostatnich lat. Można wymienić działania prowadzone przez własną organizację/instytucję, jak również inne.

Odpowiedzi zostały pogrupowane według 5 kategorii: działań na rzecz powietrza, działań na rzecz zieleni, działań związanych z dbałością o wodę, działań dotyczących śmieci, działań edukacyjnych i działań prowadzonych w formie akcji lub wydarzenia.

Do najbardziej znanych działań należą te z kategorii edukacji (73,8%) i wydarzeń (67,2%). Na działania z kategorii powietrze wskazało 41% badanych. Na zielen zwróciło 29,5% respondentów, zaś na śmieci 24,6%. Najmniej działań zostało wskazanych z kategorii wody (14,8%).

27. Jakiego rodzaju akcje, aktywności i wydarzenia proekologiczne cieszą się w Krakowie popularnością, a jakie nie wzbudzają zainteresowania lub okazały się porażką z innego powodu? Jak Pani/Pan sądzi - dlaczego?

Jako sukcesywne działanie często pojawiała się odpowiedź dotycząca dbałości o jakość powietrza i akcja wymieniania pieców. Mieszkańcy wskazywali, że aktywizujące, praktyczne zajęcia są bardziej angażujące niż teoretyczne.

28. Jakimi środkami można podnieść świadomość i kompetencje, a w konsekwencji kształtować jak najlepsze postawy mieszkanki i mieszkańców Krakowa w zakresie ochrony lokalnej przyrody, tj. lasów, łąk, parków i wód leżących w obrębie miasta wraz z zamieszkującymi je zwierzętami?

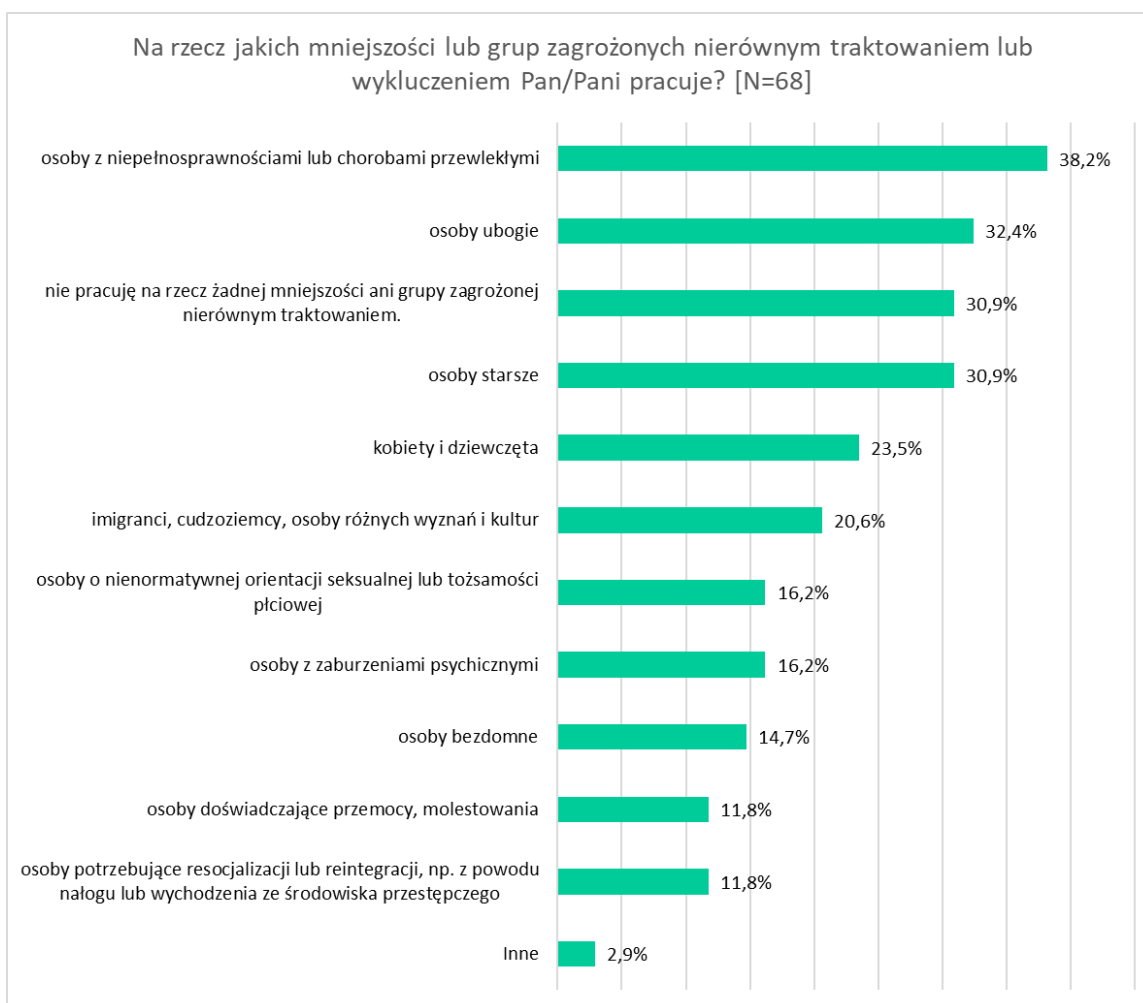
- Przeprowadzanie różnego rodzaju eventów i akcji
- Dawanie dobrego przykładu przez rządzących
- Informowanie w sposób bierny np. za pomocą ulotek, informatorów, materiałów edukacyjnych
- Działania angażujące dzieci przedszkolne i młodzież szkolną
- Działania przy użyciu multimediiów: spoty telewizyjne, strony internetowe

29. W jaki sposób można ułatwić lub uatrakcyjnić mieszkankom i mieszkańcom Krakowa zachowania i decyzje mające korzystny wpływ na globalny stan środowiska?

Dwie najpopularniejsze odpowiedzi to:

- edukowanie, przekazywanie wiedzy oraz
- nagrody finansowe, konkursy

30. Na rzecz jakich mniejszości lub grup zagrożonych nierównym traktowaniem lub wykluczeniem Pan/Pani pracuje?

Najwięcej naszych badanych pracuje z osobami z niepełnosprawnościami lub chorobami przewlekłymi (38,2%). Jest również dużo respondentów pracujących z osobami ubogimi (32,4%) i osobami starszymi (30,9%). Duża część badanych, bo 30,9% nie pracuje na rzecz żadnej mniejszości ani grupy zagrożonej nierównym traktowaniem.

31. Proszę wymienić znane sobie działania z zakresu kształtowania postawy tolerancji i empatii realizowane na terenie Krakowa w ciągu pięciu 5 lat. Można wymienić działania prowadzone przez własną organizację/institucję, jak również inne.

Działania zostały pogrupowane według grup, względem których kierują pomoc i uporządkowane pod kątem popularności odpowiedzi:

- Działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami (Tydzień Osób Niepełnosprawnych)
- Działania na rzecz imigrantów i cudzoziemców
- Działania na rzecz osób z różnych wyznań/kultur (Festiwal Kultury Żydowskiej, Salam Lab, działania Centro Latino)
- Działania na rzecz osób starszych
- Działania na rzecz osób uzależnionych (Utworzenie stanowiska Pełnomocnika PMK ds. Polityki Równościowej)
- Działania na rzecz osób bezdomnych
- Działania na rzecz osób ubogich (Polska Akcja Humanitarna, Fundacja Anny Dymnej "Mimo Wszystko", Światowy dzień ubogich)
- Inne

Organizacje prowadzące wymienione grupy działań:

- Urząd Miasta, podlegające pod niego jednostki i programy miejskie (Program Otwarty Kraków, Rada ds. równego traktowania, Patronat Prezydenta nad Marszem Równości, wystawa dotycząca bezdomności na plantach, miejski punkt obsługi osób niepełnosprawnych, działania centrów aktywności seniorów)
- Dom Utopii
- Fundacja Autonomia
- Salam Lab
- Polska Akcja Humanitarna
- Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć
- Małopolski Instytut Kultury
- Fundacja Anny Dymnej "Mimo Wszystko"
- Festiwal Kultury Żydowskiej
- Centro Latino

32. Jaką wiedzę, kompetencje i postawy związane z Pana/Pani obszarem zainteresowania czy grupą, z którą lub dla której Pan/Pani pracuje, mieszkańcy i mieszkanki Krakowa powinni rozwinąć w większym stopniu?

W kontekście wiedzy najczęściej pojawiały się kwestie świadomej i skutecznej dobroczynności oraz wiedza nt. niepełnosprawności i chorób przewlekłych, tego, jaka jest specyfika osób, które ich doświadczają.

W kontekście kompetencji zdecydowanie najczęściej pojawiały się kompetencje komunikacyjne tzn. jak kulturalnie się komunikować, jak skutecznie przekazywać informacje, jak porozumiewać się bez przemocy itd.

33. Jakimi środkami, metodami, narzędziami można podnieść świadomość i kompetencje, a w konsekwencji jak najlepiej kształtować postawy mieszkanek i mieszkańców Krakowa, na które zwrócił(a) Pani/Pan uwagę w odpowiedzi na poprzednie pytanie?

- materiały edukacyjne, plakaty, informacje w mediach społecznościowych i w mediach lokalnych, edukacja szkolna
- praca u podstaw, zachęcanie, żeby każdy dawał dobry przykład, pokazywanie tego, co łączy, zamiast tego, co dzieli, dzielenie się pozytywnym przekazem dotyczącym mniejszości

34. Jakie działania edukacyjne kierowane do ogółu obywateli i obywaterek doceniają członkowie/członkinie grupy, z którą lub dla której Pani/Pan pracuje? Jakie działania uważają za błędne lub działające na niekorzyść? Jak Pani/Pan sądzi - dlaczego?

Pojawiały się odpowiedzi związane z informowaniem, ale bez narzucania własnych poglądów, ani tego, jak osoby mają żyć. Działania na rzecz wrażliwości społecznej oraz poszanowania praw innych ludzi. Działania zapraszające do współuczestnictwa i integracji.

35. Jak w skali od 1-10 ocenia Pani/Pan współdziałanie mieszkańców Krakowa na rzecz bezpieczeństwa?

Współdziałanie mieszkańców na rzecz bezpieczeństwa jest oceniane raczej pozytywnie. Negatywnie w łącznej skali od 1 do 3 ocenia tylko 10,2% respondentów. Dla porównania najwyżej w skali od 8 do 9 ocenia 21% badanych.

36. Proszę wymienić znane sobie działania z zakresu przeciwdziałania przemocy realizowane na terenie Krakowa w ciągu 5 ostatnich lat. Można wymienić działania prowadzone przez własną organizację/ instytucję, jak również inne znane Panu/Pani.

Wśród najczęściej padających odpowiedzi pojawiały się

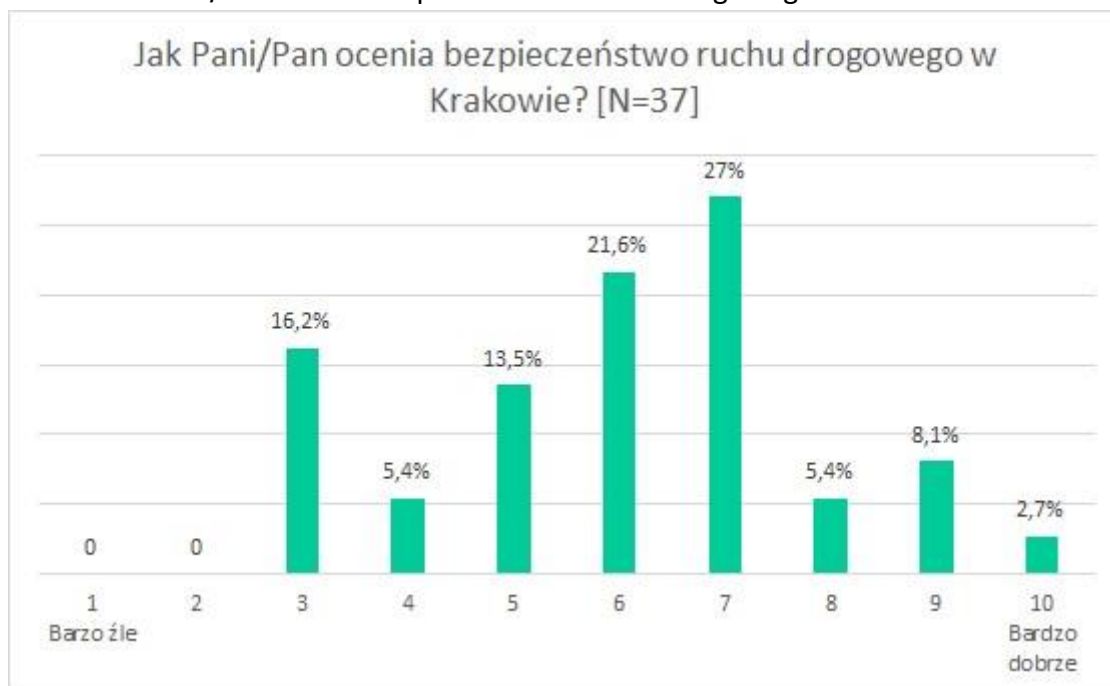
- Niebieska Karta
- Program Bezpieczny Kraków
- Patrole służb i inne działania policji i straży miejskiej

37. Jakie działania na rzecz przeciwdziałania przemocy należałoby Pana/Pani zdaniem wprowadzić w Krakowie?

Najczęściej padające odpowiedzi

- Zwiększenie patroli policyjnych, patroli straży miejskiej i monitoringu
- Edukacja w szkołach
- Kampanie społeczne i informacyjne

38. Jak Pani/Pan ocenia bezpieczeństwo ruchu drogowego w Krakowie?

Bezpieczeństwo ruchu drogowego w Krakowie oceniane jest przez naszych respondentów na średnim poziomie. najniżej tylko w skali 3 ocenia 16,2% badanych. Pozytywnie w łącznej skali od 8 do 10 ocenia je 16,2% respondentów. W skali od 4 do 7 ocena ma tendencję rosnącą, co wpływa pozytywnie na ogólną ocenę.

39. Jakie są znane Panu/Pani projekty z zakresu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego w Krakowie a które były realizowane w ostatnich 5 latach w Krakowie? Można wymienić działania prowadzone przez własną organizację lub instytucję, jak również inne znane Panu/Pani.

Ankietowani najczęściej wskazywali ścieżki rowerowe, rozbudowę chodników, skrzyżowań bezkolizyjnych i rond. Pojawiły się też program odblaskowa szkoła i akcje informacyjne.

40. Jakie działania należałoby Pana/Pani zdaniem wprowadzić, aby w ciągu najbliższych 5 lat wzmocnić współdziałanie mieszkańców i mieszkank Krakowa na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego w mieście?

Ankietowani najczęściej wskazywali działania edukacyjne w postaci szkoleń dla mieszkańców, edukację w szkołach, organizację plenerowych imprez połączonych z zajęciami edukacyjnymi itd. ankietowani wskazali też, że korzystne mogłyby być częstsze patrole policyjne i likwidowanie obszarów kolizyjnych.

41. Jakie są znane Panu/Pani projekty z zakresu cyberbezpieczeństwa w Krakowie, które były realizowane w ostatnich 5 latach?

Z tym pytaniem ankietowani mieli problem: najczęściej padającą odpowiedzią było "nie wiem", a wszystkie projekty, które padły jako przykład, pojawiały się jednokrotnie. Ankietowani wymienili dzień bezpiecznego internetu, GIRLS GO CYBER, CYBERSEC HUB i ogólnie rozumiane zajęcia prowadzone w szkołach.

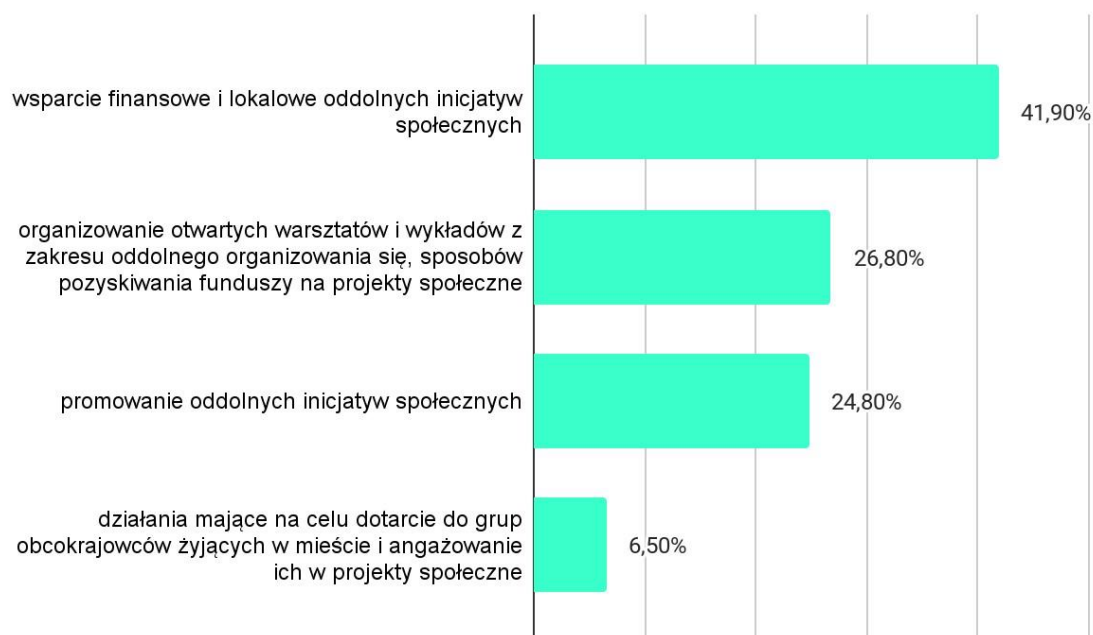
42. Jakie działania należałoby Pana/Pani zdaniem wprowadzić, aby podnieść poziom cyberbezpieczeństwa w Krakowie?

Zdecydowanie dominowała odpowiedź o konieczności edukowania mieszkank i mieszkańców w zakresie cyberbezpieczeństwa, o tym, jakie zagrożenia pojawiają się w sieci, edukacja młodzieży szkolnej itd.

5.2. Wyniki ankiety do Mieszkańców

Ankieta skierowana do mieszkank i mieszkańców miała na celu skonsultowanie rekomendacji i wyłonienie, które drogi rozwoju w ramach Programu Edukacji Obywatelskiej są dla ankietowanych najważniejsze. Poza skonsultowaniem wypracowanych w ramach wcześniejszych działań rekomendacji, ankieta zawierała część pytań diagnostycznych. Miało to na celu zbadanie, czy mieszkanki i mieszkańcy zgadzają się z racjami i wnioskami, stojącymi za niektórymi z wypracowanych rozwiązań. Ankieta była otwarta w terminach 08.10-29.10.2021 i zebrano w niej 311 odpowiedzi.

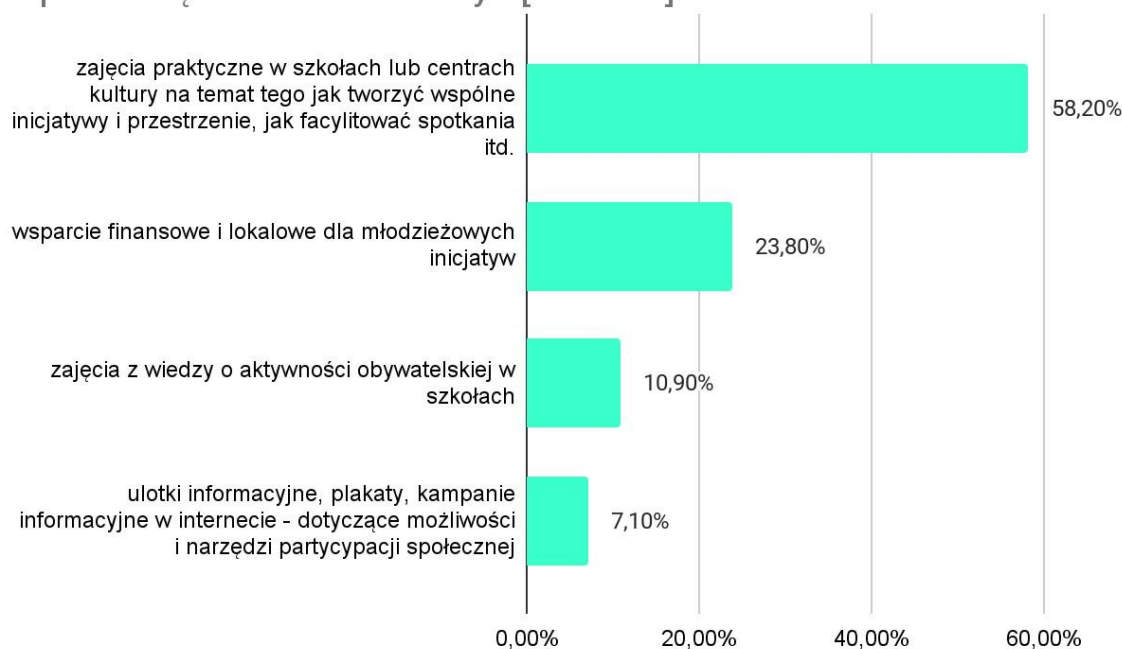
Jakie są najważniejsze działania pobudzające aktywność społeczną osób dorosłych? [N = 310]

W kontekście aktywizowania mieszkanki i mieszkańców do działań społecznych rekomendacje różnią się w zależności od grupy wiekowej. Ankietowani wskazali, że najważniejszym działaniem pobudzającym aktywność społeczną u dorosłych jest wsparcie finansowe i lokalowe (41.9% ankietowanych), natomiast dla młodszej grupy wiekowej, odpowiedź ta, nadal ważna, bo wskazywana na drugim miejscu, ma zdecydowanie niższy procentowo wskaźnik (23.8%).

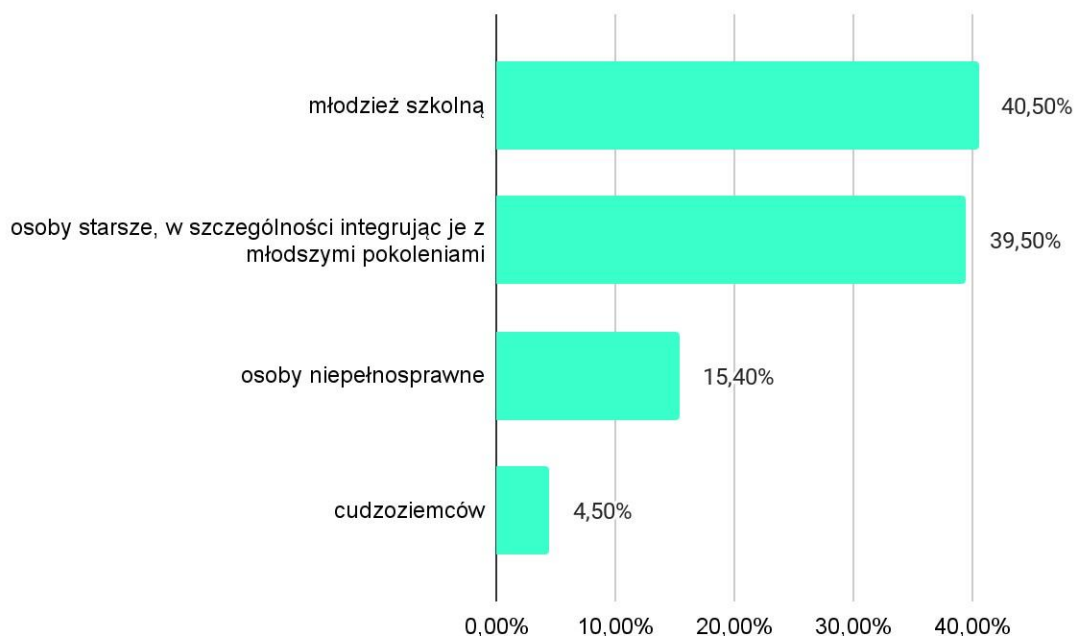
Wykłady i warsztaty są często wskazywanym przez mieszkanki rozwiązaniem, wciąż jednak mniej cenionym dla aktywizowania tej grupy w porównaniu z grupą dzieci i młodzieży. Promowanie oddolnych inicjatyw społecznych również zostało wskazane jako korzystne działanie (24.8% ankietowanych).

Jakie są najważniejsze działania pobudzające aktywność społeczną dzieci i młodzieży? [N = 311]

Zajęcia praktyczne zostały wskazane na pierwszym miejscu w kontekście aktywizacji dzieci i młodzieży. Według wyników ankietowych działania edukacyjne dla tej grupy wiekowej są bardziej cenione niż dla grupy dorosłych. Wsparcie finansowe jest ważne, ale procentowo zdobyło znacząco mniej głosów niż edukacja praktyczna. Może być tak dlatego, że z powodu ograniczeń prawnych dzieci i młodzież do pewnego wieku nie mogą angażować się w pewne działania zazwyczaj kojarzone ze wsparciem finansowym takie jak tworzenie sformalizowanych stowarzyszeń i inicjatyw. Zgodnie z tym, co padło w trakcie konsultacji społecznych - zakłada się, że działania edukacyjne dla tej grupy są inwestycją na przyszłość, kształtowaniem nowego ciała społecznego. W tym kontekście ciekawym jest, że zajęcia bierne - przekazujące tylko wiedzę, a nie umiejętności - są zdecydowanie mniej cenione, zarówno od wiedzy praktycznej jak i wsparcia finansowego.

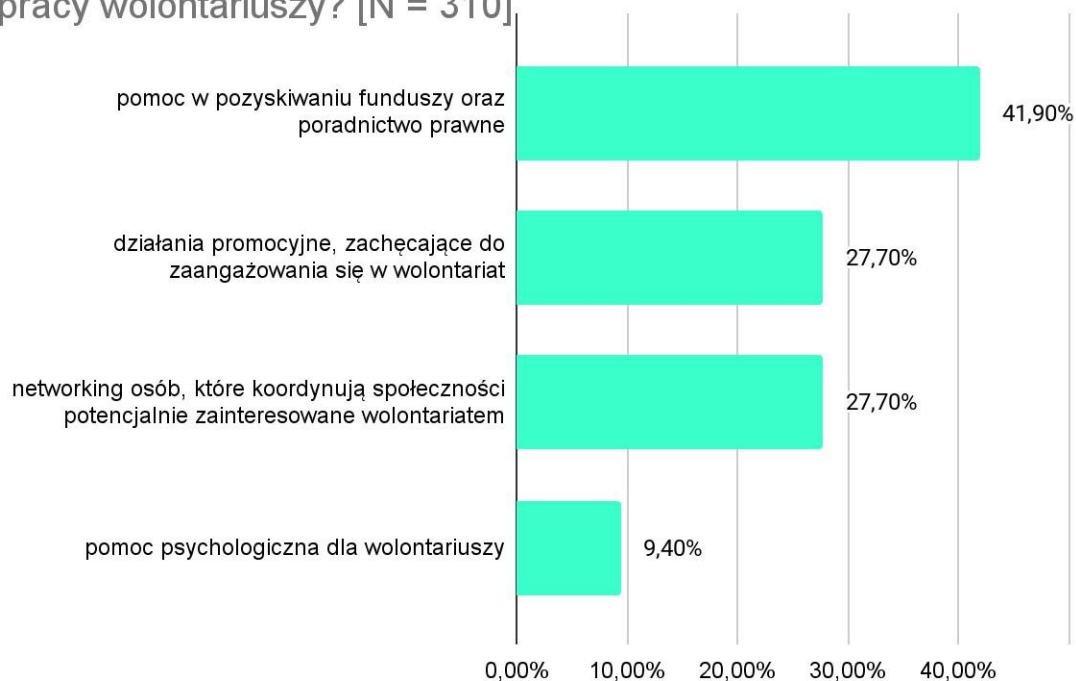
Jakie grupy społeczne powinny się szczególnie wspierać w podejmowaniu działań wolontaryjnych? [N = 311]

W kontekście działań wolontaryjnych: najczęściej wskazywaną grupą, która powinna być aktywizowana w kierunku angażowania się w wolontariat jest młodzież, następnie seniorzy i osoby z niepełnosprawnościami.

Pokrywa się to z wynikami ankiety dla ekspertów i konsultacji z nimi, w których również zostały wymienione te grupy. Dlatego też na podstawie wszystkich zebranych wyników z badań został przytoczony pomysł integracji międzypokoleniowej, aby młodzież szkolna i seniorzy podejmowali wspólne działania. Zaktywizowałoby to dwie najczęściej wskazywane grupy społeczne. Działania takie były podejmowane w przeszłości w Krakowie, jednakże warto po pierwsze do nich wrócić, a po drugi je zintensyfikować. Ponadto warto obrać wspólny cel dla tych działań, ponieważ jak wskazali respondenci na konsultacjach z mieszkańcami, istnieje duże ryzyko, że młodzież po prostu nie będzie chętna, ze względu na różnice pokoleniowe, a wspólne dobro może się dla nich wydawać anachroniczne.

Jaki jest najważniejszy rodzaj wsparcia, które powinno być udzielane przez Urząd Miasta dla organizacji korzystających z pracy wolontariuszy? [N = 310]

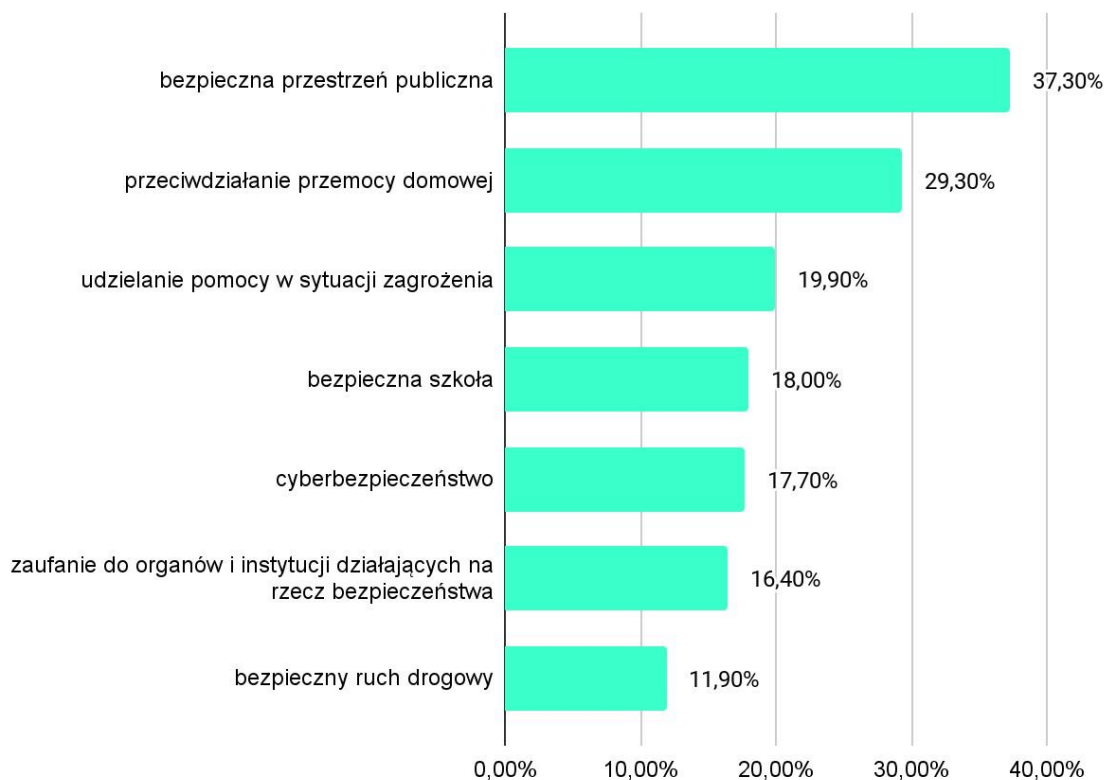

W kontekście wsparcia dla organizacji korzystających z wolontariatu - pomoc w pozyskaniu funduszy oraz działania promocyjne zostały wskazane jako najważniejsze.

Aż 41,9% badanych mieszkańców wskazało na ten rodzaj wsparcia, co jest również niezwykle istotne dla samych organizacji, co same sygnalizowały tę samą potrzebę w ankiecie dedykowanej dla nich. Oczywiście nie ma możliwości żeby po prostu znaleźć dużo środków finansowych i rozdać je organizacjom, dlatego Urząd Miasta powinien pomóc we wskazaniu i organizowaniu działań, które pokażą organizacjom jak dawać sobie radę w zakresie prawno-finansowym.

Drugą kwestią również wskazywaną jako istotną jest wsparcie w działaniach promocyjnych (27,7% odpowiedzi). Widzimy zatem, że zarówno dla mieszkańców jak i ekspertów, istotnymi dla programu są działania wspierające organizacje wolontaryjne, aby te po zbudowaniu odpowiedniego fundamentu i pielęgnowaniu go mogły dalej same działać i się rozwijać.

Jaki jest najważniejszy obszar bezpieczeństwa, w ramach którego potrzebne jest sprawne współdziałanie krakowskich instytucji: [N= 311]

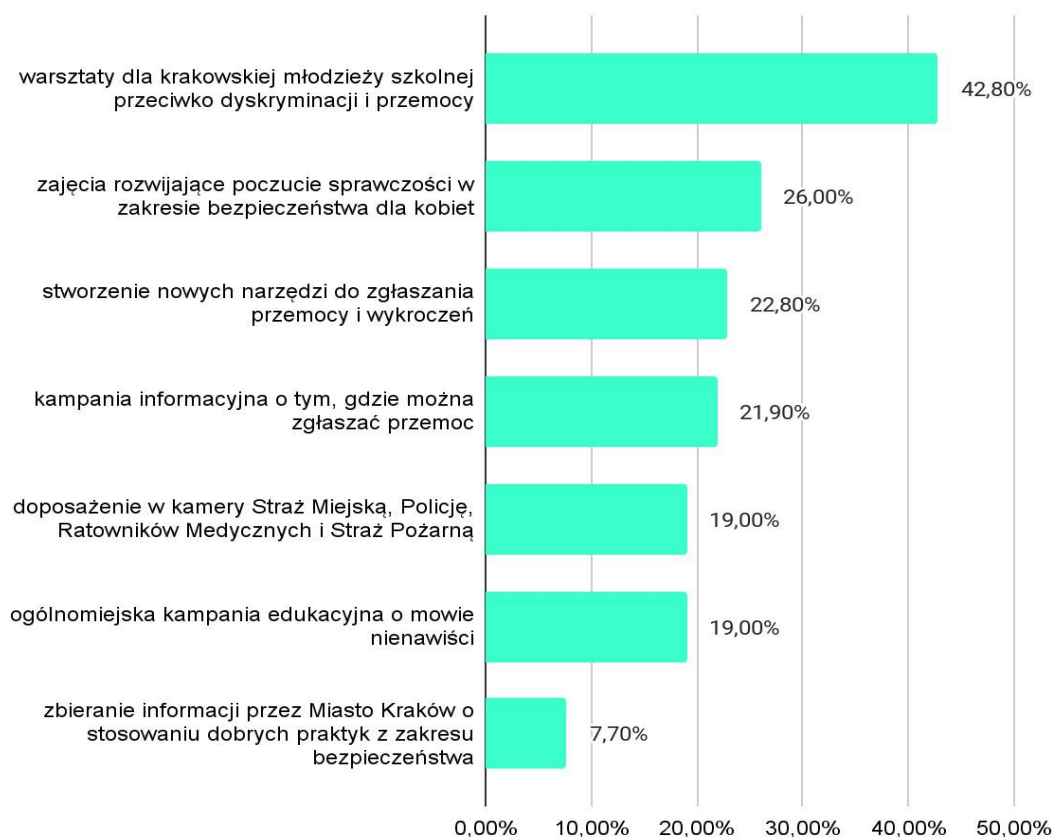

W kontekście działań dotyczących bezpieczeństwa, mieszkańcy i mieszkanki, którzy wzięli udział w ankiecie, odpowiedzieli, że najważniejszymi obszarami są kolejno bezpieczna przestrzeń publiczna, przeciwdziałanie przemocy domowej i udzielanie pomocy w sytuacji zagrożenia. Bezpieczna szkoła została wskazana jako czwarta (18% ankietowanych), ale działania skierowane na edukowanie dzieci i młodzieży z zakresu przeciwdziałania przemocy zostały wskazane jako najważniejsze w kontekście najważniejszych działań edukacyjnych (por. wykres 7). Znowu okazuje się, że działania edukujące skierowane do młodych odbiorców są wysoko cenione przez mieszkańców miasta.

Obok edukacji skierowanej do młodzieży i dzieci, edukacja i wsparcie skierowane do kobiet są priorytetowym działaniem dla ankietowanych. Wysoki wynik tej odpowiedzi jest korelatywny do odpowiedzi wskazującej przemoc domową jako ważny obszar bezpieczeństwa (kobiety są częściej niż mężczyźni grupą, którą dotyka przemoc domowa i muszą mierzyć się z przemocą systemową, dlatego zostały zaadresowane w osobnym pytaniu, natomiast należy pamiętać, że nie są jedyną grupą, którą spotyka ten problem i podjąć działania wspierające doświadczających przemocy mężczyzn).

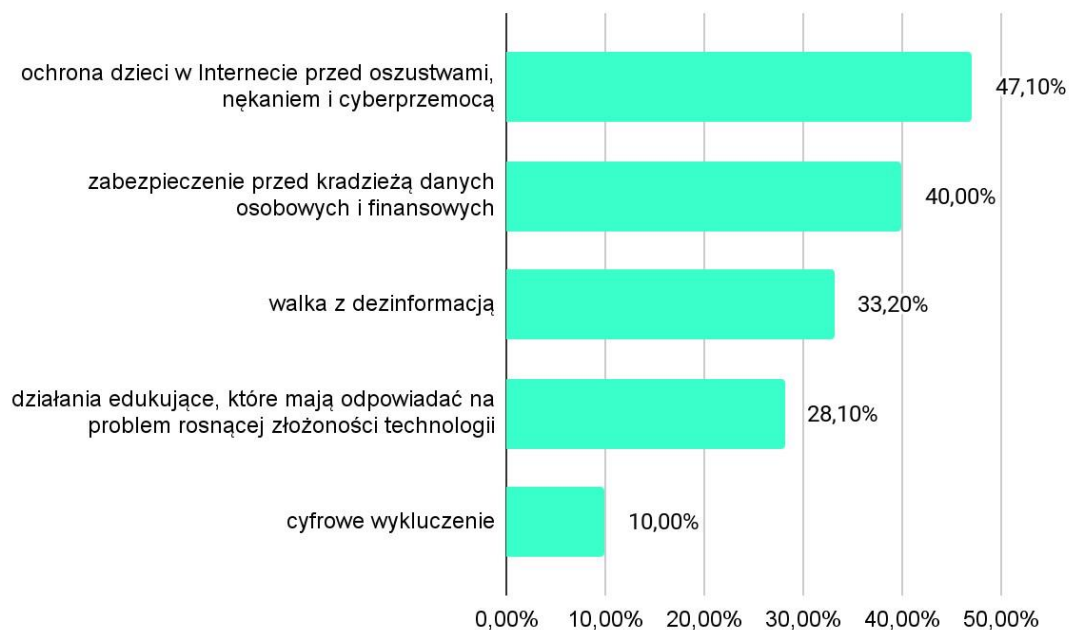

Jakie są najważniejsze działania edukacyjne współdziałania przeciwko przemocy? [N = 311]

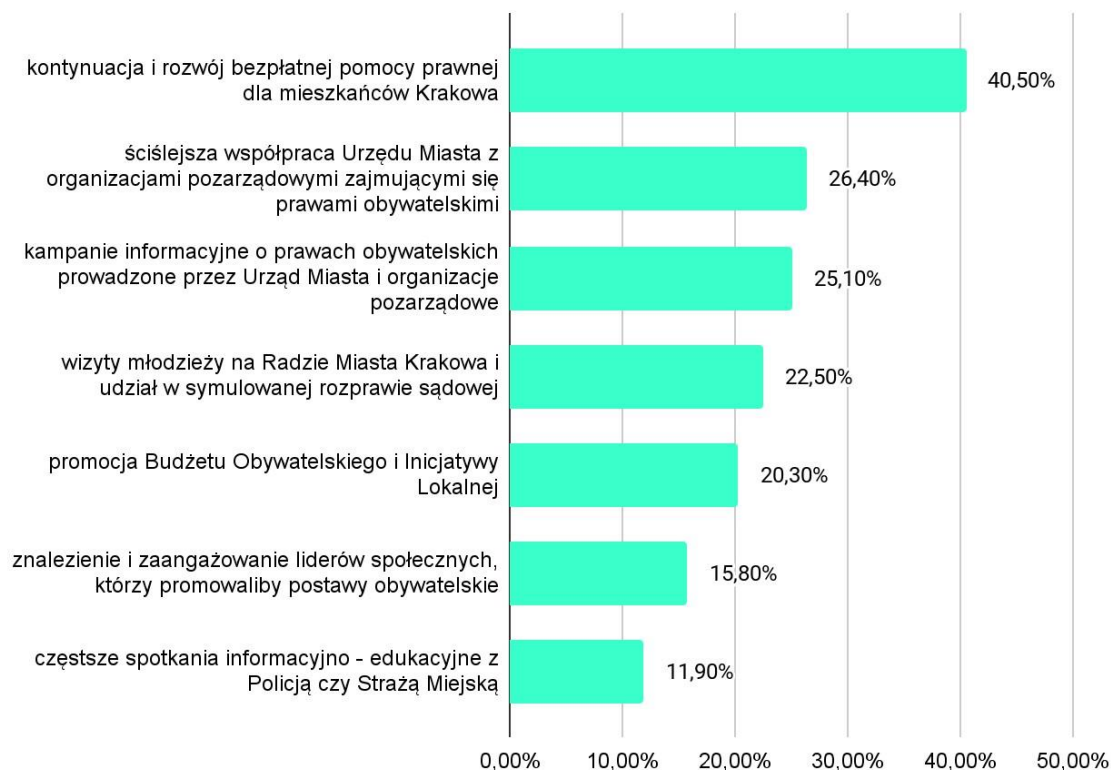
Ważnymi aspektami okazały się też narzędzia do zgłaszania przemocy - w tym zarówno dosłowne tworzenie nowych narzędzi (22.8% ankietowanych), jak i kampania informująca o tym, gdzie można się udać w kontekście zgłaszania przemocy (21.9%). Ta kwestia była też podnoszona w trakcie warsztatów z mieszkańcami: uczestnicy zgłaszali, że problemem w zakresie bezpieczeństwa jest to, że ludzie nie są pewni swoich praw, nie wiedzą, co mogą zrobić i gdzie się zgłosić (obok bardzo ważnej i zrozumiałej kwestii, jaką jest to, że boją się interweniować w przypadku obserwowania przemocy).

Jakie powinno być najważniejsze działanie w zakresie cyberbezpieczeństwa? [N = 310]

W zakresie cyberbezpieczeństwa najważniejszym działaniem, według ankietowanych, była ochrona dzieci przed szeroko rozumianą cyberprzemocą (47.1% odpowiedzi). Kolejnymi odpowiedziami były zabezpieczenie przed kradzieżą danych (40% odpowiedzi) oraz walka z dezinformacją (32.2%).

Które z wymienionych działań byłyby najskuteczniejsze w zakresie zwiększania wiedzy o prawach obywatelskich oraz podnoszenia świadomości prawnej? [N = 311]

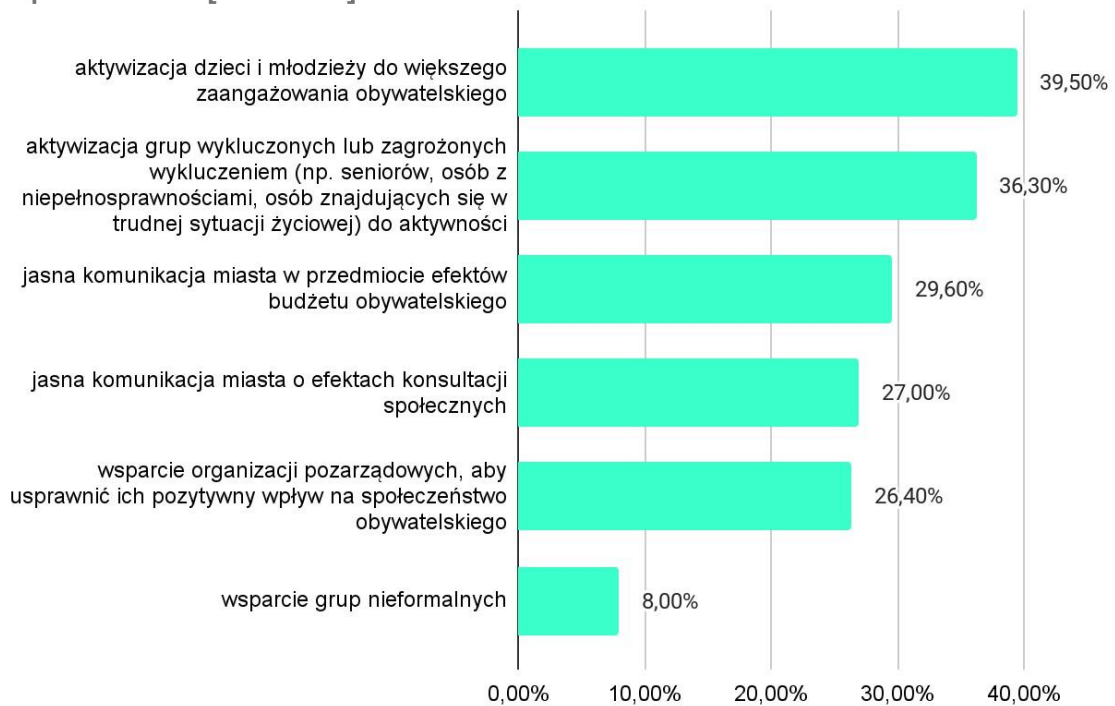
Zdaniem Krakowian i Krakowianek najbardziej pomocne w zakresie podnoszenia wiedzy o prawach obywatelskich i orientacji w kwestiach prawnych byłyby kontynuacja i rozwój oferty bezpłatnej pomocy prawnej (40% odpowiedzi) oraz ściślejsza współpraca między UMK a ngo, które zajmują się edukacją prawną i edukacją w zakresie praw obywatelskich (26,4 % ankietowanych). Niewiele mniejsza grupa Mieszkańców uznała, iż potrzebne są kampanie informacyjne o prawach obywatelskich prowadzone przez Urząd Miasta i organizacje pozarządowe (25, 1%).

Jakie działania najpełniej umożliwiłyby rozwój kompetencji społecznych i obywatelskich mieszkańców i mieszkanek Krakowa? [N = 310]

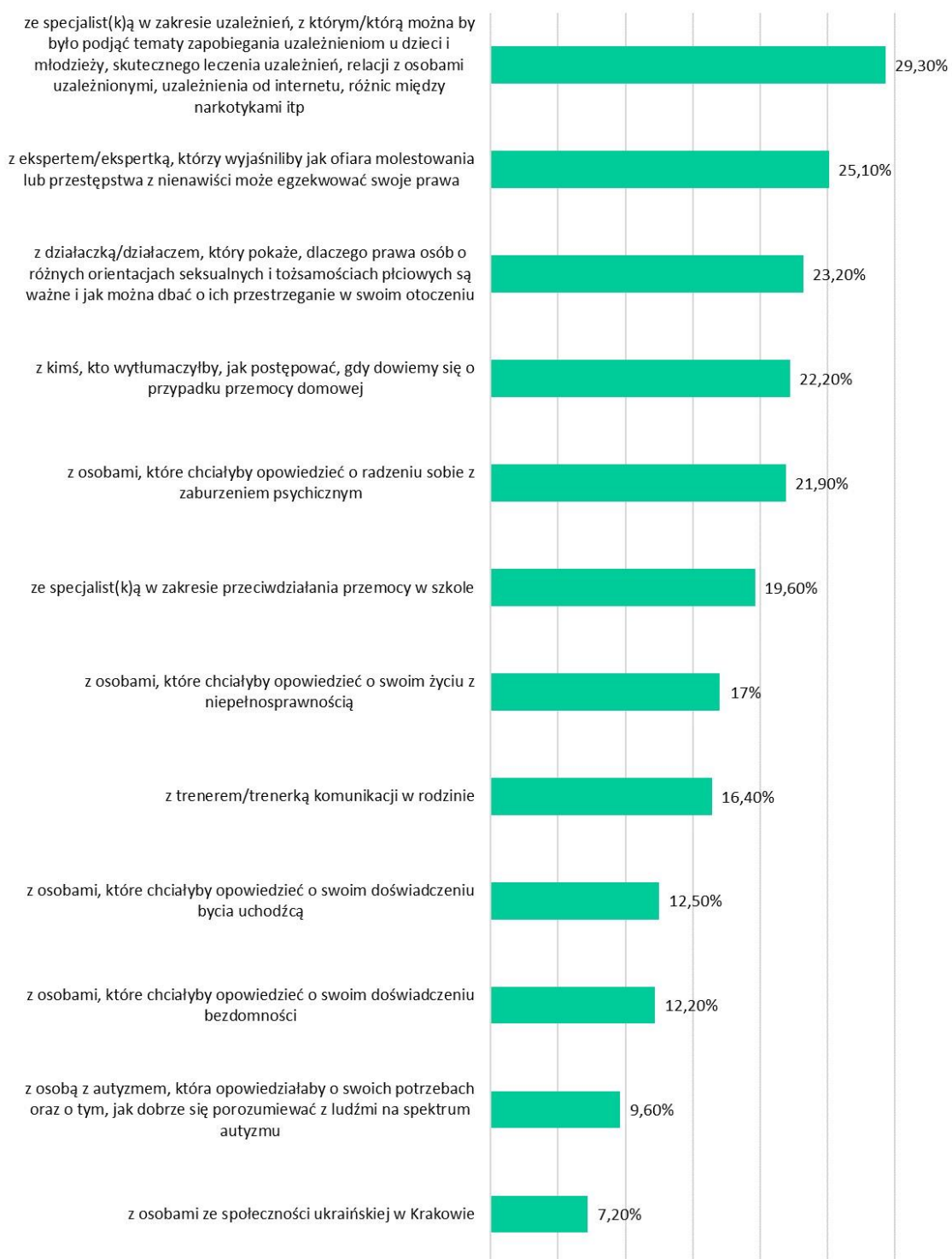
Najpopularniejszą propozycją działania, które najpełniej umożliwiłyby rozwój kompetencji społecznych i obywatelskich mieszkańców i mieszkanek Krakowa okazały się zajęcia edukacyjne w zakresie różnic kulturowych, przeciwdziałania dyskryminacji i promocji empatii współczucia (38,70%). Jako drugie pod względem popularności działanie mieszkańcy wybrali szkolenia z myślenia krytycznego i współpracy w grupie (29,70%).

Które z wymienionych obszarów są kluczowe dla zwiększenia zaangażowania mieszkańców i mieszkank Krakowa w projekty społeczne? [N = 311]

Aktywizacja dzieci i młodzieży do zaangażowania obywatelskiego jest aspektem, który wybrzmiewał wśród głosów mieszkańców. Wyniki ankietowe pokazywały te same opinie, które padały w trakcie konsultacji społecznych i eksperckich. Tutaj także aktywizacja najmłodszych obywateli i obywaterek została wskazana jako istotny aspekt (39.5% odpowiedzi). Ankietowani wskazali również na istotną rolę dotarcia do grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem, takich jak seniorzy (którzy mogą być grupą doświadczającą np. wykluczenia cyfrowego), osób z niepełnosprawnościami czy takich, które znajdują się w różnych kryzysach. Na miejscu trzecim i czwartym znajdują się działania poprawiające komunikację w kontekście budżetu obywatelskiego (29.6% odpowiedzi) jak i konsultacji społecznych (27% odpowiedzi). Ciekawa jest ta nieznaczna różnica w głosach. Wymagałoby dalszych badań, czy jest to zależność losowa, czy związana ściśle z priorytetyzacją któregoś z tych działań, lub szczególnego niezadowolenia dotyczącego jednego z nich. W trakcie konsultacji głosy dotyczące komunikacji UM z mieszkankami i mieszkańcami, wskazywały na niewystarczającą promocję i komunikację zarówno w kwestii budżetu, jak i konsultacji - bez przeważającej strony.

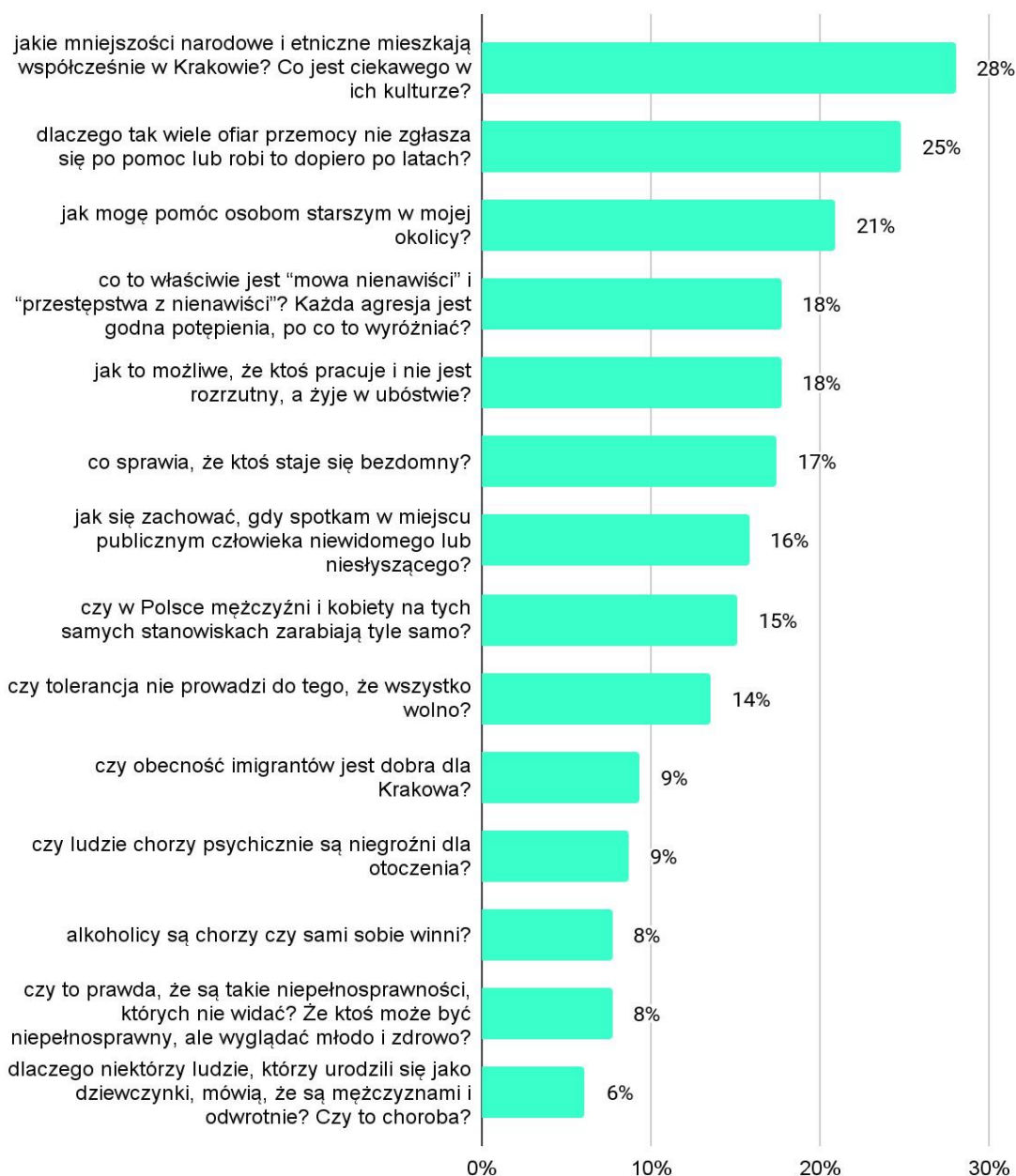
Z kim najbardziej chciał(a)by się Pan(i) spotkać w ramach takiego cyklu spotkań otwartych z ludźmi, którzy mogą pomóc uczestnikom poszerzyć swoje horyzonty oraz lepiej nauczyć się postawy akceptacji i empatii? [N=311]

W obszarze rozwoju postaw tolerancji i empatii ankietowani zdecydowanie chętniej spotkaliby się ze specjalistami i ekspertkami niż z samymi reprezentantami wykluczonych lub zmarginalizowanych grup. Istnieją odstępstwa od tej reguły, natomiast tendencja jest taka, że spotkania z ekspertami, trenerkami, specjalistkami znajdują się wśród

najczęściej wskazywanych odpowiedzi (spotkanie ze specjalistą do spraw uzależnień, ekspertką, która wyjaśniłaby jak egzekwować swoje prawa w przypadku molestowania oraz działaczem mówiącym o prawach osób lgbt+, jako trzy najczęściej wskazywane). Można wnioskować, że powody są szlachetne specjalistki i działacze mogą powiedzieć nam jak zapobiegać pewnym problemom, jak reagować na przemoc i wykluczenie itd., natomiast wydaje się, że bez uwzględnienia opinii osób bezpośrednio dotkniętych wykluczeniem lub marginalizacją, zbudowanie postawy empatii może być trudne. Trzeba uważać, żeby nie traktować innych osób, jak eksponatów w muzeum, na temat których prowadzi się dyskusje. Jest zrozumiałym, że ludzie mogą mieć nieświadome opory przed spotkaniami z reprezentantami grup, z którymi na co dzień nie mają kontaktu, ale można łączyć spotkania informacyjne - np. w taki sposób, żeby dawać możliwość wypowiedzenia się zarówno specjalistce/specjalistce, jak i osobie dotkniętej wykluczeniem, w ramach jednego panelu. Szczególnie wysoką wartość edukacyjną może to mieć, jeśli się wytworzy dynamika szacunku między takimi gośćmi, tj. jeśli specjalista/specjalistka uznaje, że każdy jest ekspertem w kwestii własnego doświadczenia i że codzienność funkcjonowania w danym położeniu życiowym czy w danej wspólnocie stanowi najbogatszy materiał, o którym trudno jest orzekać z góry.

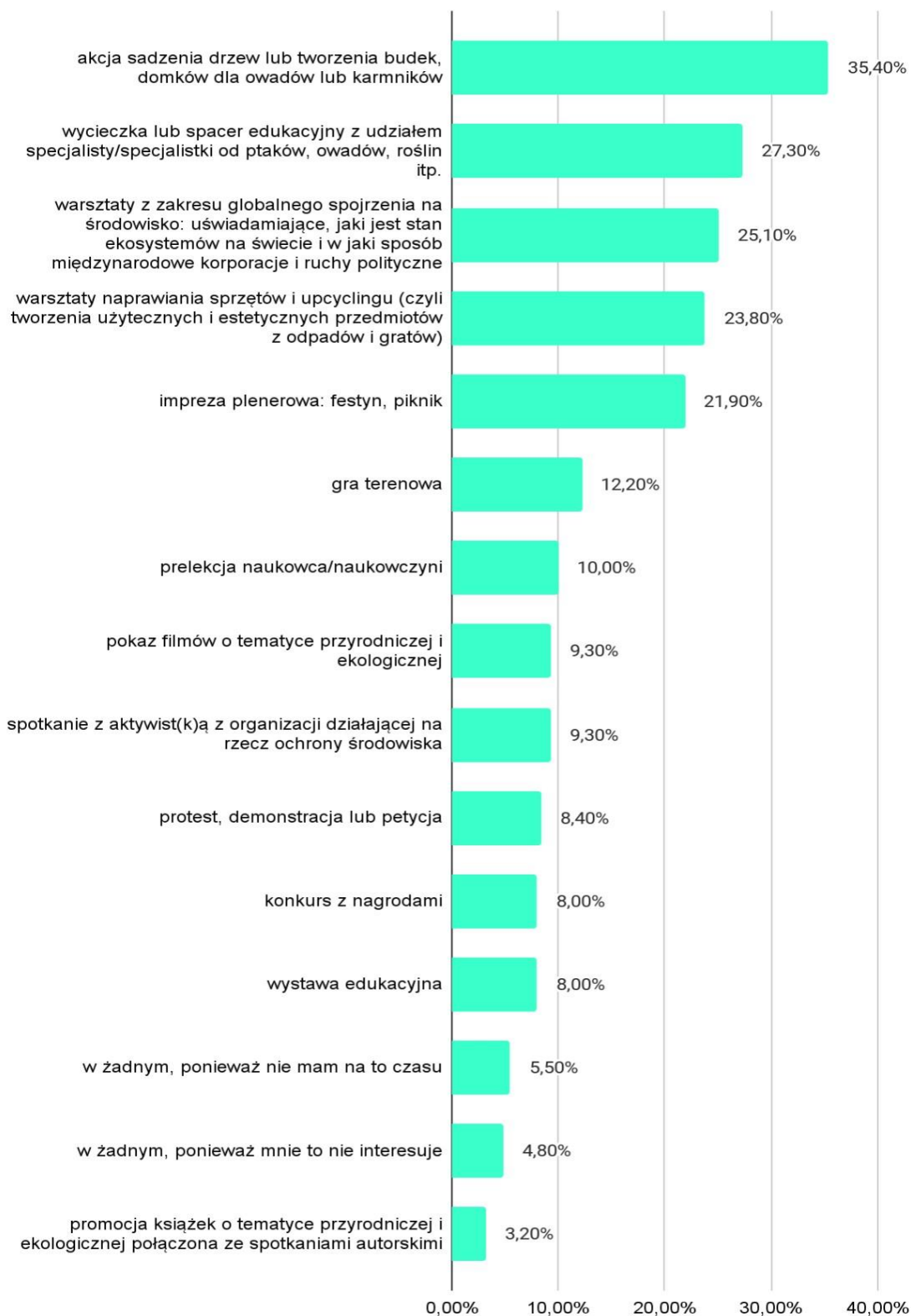
O czym najbardziej chciał(a)by Pani dowiedzieć się więcej? [N = 311]

Jeżeli chodzi o zakres tematów, w których mieszkanki i mieszkańcy najbardziej chcieliby zwiększyć swoją wiedzę - to dominuje odpowiedź, że o mniejszościach narodowych mieszkających w Krakowie (28% odpowiedzi). Co ciekawe najliczniejszą mniejszością jest grupa osób pochodzenia ukraińskiego, natomiast w spotkaniu zorganizowanym z reprezentantem tej mniejszości, chciałoby się spotkać zaledwie 8% z ankietowanych osób (por. wykres 13). Drugie pod kątem popularności odpowiedzi jest kwestia ofiar przemocy (24.8% odpowiedzi), a trzecie pytanie o to, jak można pomóc osobom starszym (20.9% odpowiedzi).

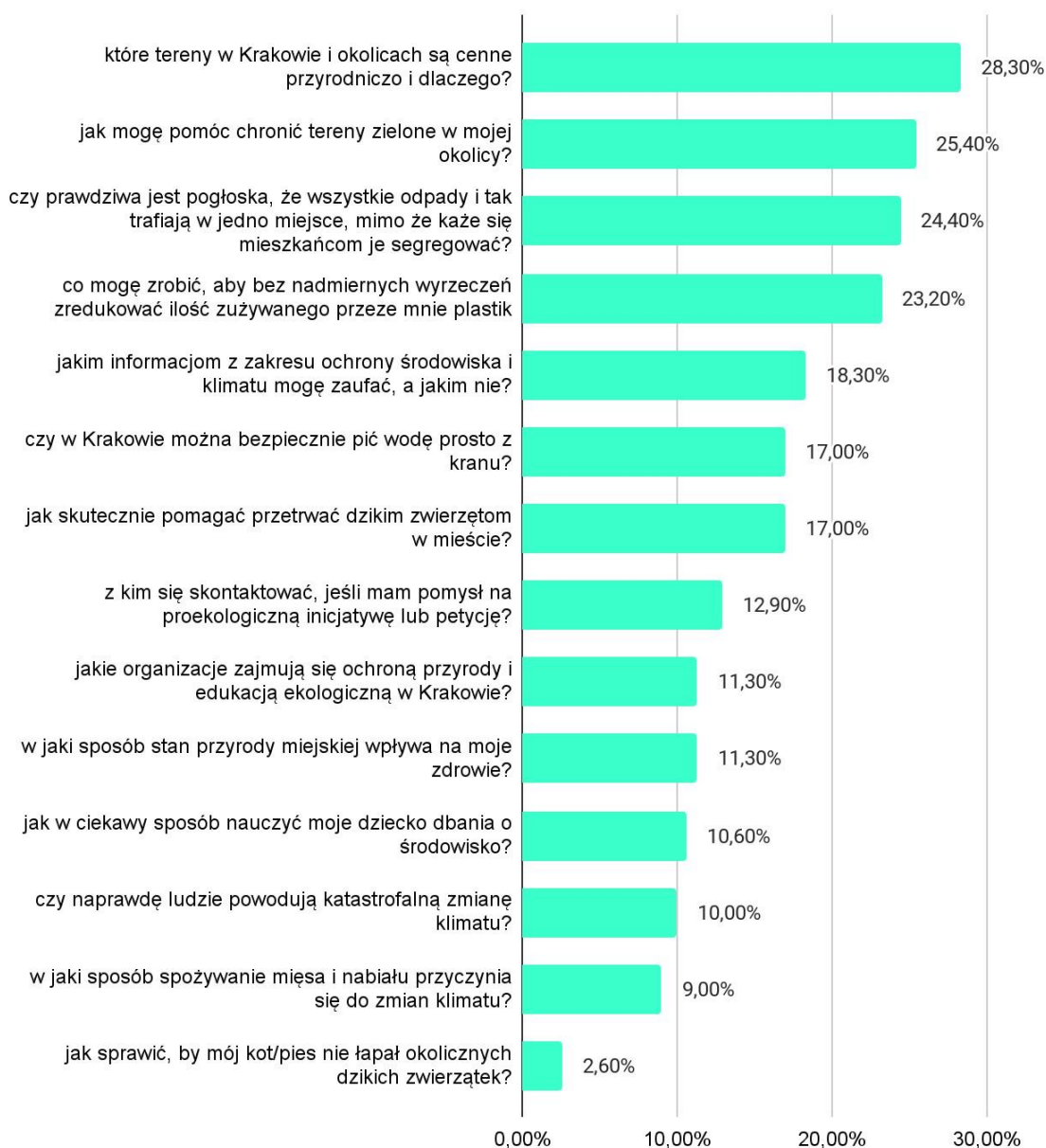

W jakim wydarzeniu związanym z ochroną środowiska i edukacją ekologiczną najchętniej wzięłaby Pani/ wzięłoby Pan udział (sam(a) lub z rodziną)? [N = 311]

W kontekście ekologii dla mieszkank i mieszkańców zdecydowanie bardziej atrakcyjnymi wydają się działania warsztatowe i praktyczne, niż bierne przyjmowanie wiedzy. Budowanie domków dla zwierząt, spacer edukacyjny, warsztaty dot. globalnego spojrzenia na środowisko i warsztaty z naprawiania i upcydlingu sprzętów, znalazły się wśród najczęściej wskazywanych odpowiedzi. W tym zestawieniu zdecydowanie słabo wypadają bierne metody przekazywania wiedzy, takie jak wystawa (8%głosów), pokaz filmu (9.3% głosów), czy prelekcja naukowcy lub naukowca (10%głosów).

O czym najbardziej chciał(a)by Pani dowiedzieć się więcej z zakresu zmian klimatycznych i ochrony środowiska? [N = 311]

W kontekście rozwijania wiedzy, ankietowanych interesują kwestie tego, jakie tereny w Krakowie i okolicach są cenne przyrodniczo (28.3%odpowiedzi), jak można pomóc chronić

tereny zielone w okolicy (25.4% odpowiedzi) oraz informacje dotyczące odpadów i tego, dokąd trafiają (24.4% odpowiedzi).

5.3. Spotkania konsultacyjne z Mieszkańcami

Spotkanie pierwsze - 14.X.2021

Pierwsze spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami odbyło się w formie zdalnej. Trwało 2 godziny. Spotkanie było poświęcone omówieniu rekomendacji w zakresie edukacji dla społeczeństwa obywatelskiego. Dyskusja prowadzona była z użyciem techniki komputerowego mapowania argumentacji. W spotkaniu brało udział 5 osób oraz dwóch przedstawicieli firmy Swarmcheck.

Uwagi, komentarze, propozycje mieszkańców przedstawił do następujących rekomendacji:

Rekomendacja nr. 1. **Należy podjąć działania edukacyjne mające na celu zachęcenie dzieci i młodzieży do aktywnego włączania się w inicjatywy społeczne.**

1. Punktem wyjścia do planowania jakichkolwiek działań edukacyjnych jest prawidłowa diagnoza potrzeb w tym zakresie. Pomocny może tu być dokument, który powstał z okazji Jubileusza 70-lecia Nowej Huty.
2. Istnieje potrzeba znalezienia autentycznych i zaangażowanych edukatorów do prowadzenia tego typu edukacji. Tego typu działania nie polegają tylko na przekazywaniu wiedzy. Skutecznie edukować dzieci można poprzez własny przykład.
3. Edukowanie dzieci w zakresie edukacji obywatelskiej powinno polegać na wdrażaniu jej w konkretne działania, a nie prelekcje tematyczne.
4. W Krakowie jest duży kapitał społeczny w postaci ludzi, którzy chcą działać ale ten kapitał nie jest należycie wykorzystany.
5. Wsparcie edukacyjne dla dorosłych Krakowian powinno być priorytetem w Programie Rozwoju Edukacji Obywatelskiej.
6. Prowadzenie otwartych wykładów i warsztatów dotyczących oddolnego organizowania się zwiększy zaangażowanie społeczne dorosłych.
7. Brakuje feedbacku od miasta w temacie efektów Budżetu Obywatelskiego czy Inicjatywy Lokalnej co zniechęca ludzi do działań.
8. Aby budzić poczucie sprawczości w dzieciach i młodzieży należy w Krakowie organizować warsztaty w Domach Kultury i innych centrach kulturowych, które dają narzędzia dotyczące facylitowania spotkań czy rozwiązywania konfliktów w

grupach ale prowadzone powinny być nie przez pracowników tych instytucji, tylko lokalnych liderów społecznych czy zaangażowanych edukatorów.

9. Miasto powinno przeprowadzić kampanie informacyjne promujące zaangażowanie społeczne i informujące o tym, jakie działania można podjąć, gdzie odbywają się spotkania ważne z punktu widzenia inicjowania projektów społecznych.
10. Nie należy angażować nauczycieli do działań z zakresu edukacji obywatelskiej, bo są już i tak mocno obciążeni obowiązkami zawodowymi.

Rekomendacja nr. 2: Trzeba zaplanować skuteczne działania informacyjno-edukacyjne, które wesprą pewne kompetencje społeczne i obywatelskie Krakowian i Krakowianek.

1. Należy podjąć szkolenia z zakresu wzmacniania umiejętności interpersonalnych krakowskich urzędników (otwartość na punkt widzenia mieszkańca, racjonalna argumentacja).
2. Program powinien skupić się na dotarciu do grup obcokrajowców w działaniach informacyjno-edukacyjnych tak, żeby nie byli wykluczeni z zaangażowania społecznego w sprawy miasta.
3. Mieszkańcy i mieszkanki Krakowa mają częsty problem z otwartością na osoby z innych kręgów kulturowych czy osoby reprezentujące inny światopogląd, więc jest potrzeba działań edukacyjnych, mających na celu budzenie otwartości mieszkańców na opinie i przekonania innych ludzi.
4. Krótkie filmiki edukacyjne w mediach, w pojazdach MPK pokazujące, że nie powinniśmy być obojętni na los pewnych grup powinny pomóc uwrażliwić mieszkańców na potrzeby grup słabszych. W tym zakresie niewskazane są masowe akcje.
5. Warto aktywizować pojedynczych mieszkańców, aby komunikowali co jest ważne, zachęcać do pisania petycji, listy do UMK - wyrażania własnego zdania.

Rekomendacja nr. 3 . Warto podjąć działania mające na celu podnoszenie wiedzy z zakresu praw obywatelskich.

1. Mieszkańcy Krakowa nie mają pewności czy UMK na pewno zależy na tym, aby Krakowianie znali swoje prawa.
2. Należy podjąć działania edukacyjne, które pozwolą wypracowywać w mieszkańcach nieustępliwość i poczucie tego, że ich działania przynoszą rezultaty w przyszłości.

3. Przeciętny obywatel musi znać prawo. Aby zgłosić jakąś nieprawidłowość na przykład do Straży Miejskiej, trzeba najpierw znaleźć odpowiedni paragraf, a więc trzeba posiadać odpowiednią wiedzę z zakresu prawa.
4. Miasto powinno prowadzić akcje edukacyjne promujące i informujące o tym jak skutecznie zgłaszać swoje uwagi czy wnioski.
5. Potrzeba przejrzystej informacji dla Mieszkańca na temat przepisów dotyczących tego, na co może liczyć mieszkaniec.
6. Trzeba dostosować program bezpłatnej pomocy prawnej dla najbardziej potrzebujących do konkretnych grup. Należy możliwie najbardziej uprościć procedury i język przekazu dla osób, które mają problem ze zrozumieniem ich. Trzeba poszerzyć pomoc prawną tak, żeby nie sprowadzała się tylko do informowania o tym, jakie są obowiązki obywatela, ale także zawierała praktyczne wskazówki gdzie się udać, co zrobić.
7. Mieszkańcy i mieszkanki Krakowa mają niedostateczną wiedzę o tym jak stosować wiedzę o prawach obywatelskich w życiu codziennym na przykład w kontaktach z urzędem, sądem, Policją.
8. Warto się organizować w Krakowie akcje edukacyjne mające na uwrażliwienie na prawa innych, zwłaszcza najsłabszych członków społeczeństwa.
9. Mieszkańcy muszą być nieustępliwi w domaganiu się naprawy czegoś od miasta na przykład naprawy dziurawego chodnika. Tylko zbiorowe działania dają realny efekt.

Rekomendacja nr. 4 - Warto podjąć działania edukacyjne mające na celu wzmocnienie postaw empatii i tolerancji wśród mieszkańców i mieszanek Krakowa.

1. Uczenie empatii dorosłe osoby jest mało efektywnym działaniem. Działania empatyzujące należy rozpoczynać już od uwrażliwiania na empatyczne zachowania u małych dzieci (przedszkole, szkoła).
2. Potrzebne są działania wzmacniające empatię wśród Krakowian, ponieważ współczesnego człowieka w toku przystosowania do życia we współczesnym społeczeństwie przygotowuje się raczej do rywalizacji, osiągnięcia coraz lepszych wyników niż do empatii i współczucia.
3. Należy przeprowadzić szeroką kampanię edukacyjną w mediach krakowskich pogłębiającą zrozumienie i empatię względem osób z kryzysem psychicznym.
4. Miasto powinno podjąć działania rozpowszechniające rzetelną wiedzę na temat sytuacji i potrzeb osób w kryzysie bezdomności i żyjących poniżej progu ubóstwa. Mało osób jest świadoma tego, że bezdomność ma wiele oblicz - często

stereotypizuje się i stygmatyzuje osoby w kryzysie bezdomności. Zdaniem mieszkańców trzeba rozpocząć akcje informacyjne, które pozwolą ludziom wychodzić poza schematy, na przykład pokazywać historie prawdziwych ludzi. Można także promować i reklamować sklep prowadzony przez osoby, które wyszły z kryzysu bezdomności.

5. Miasto powinno zbierać działania, które są czynione dla osób bezdomnych i przez te osoby, promować je i wspierać na przykład działania prowadzone przez krakowski Dom Utopii (pomoc osobom w kryzysie humanitarnym) czy Dzieło Pomocy Ojca Pio i inne organizacje. Krakowianie nie wiedzą jak dużo dobrych inicjatyw dla innych ma miejsce w Krakowie.
6. Angażowanie się w akcje i promowanie akcji typu foodsharing jest formą edukacji przez działanie.
7. Należy podjąć działania z zakresu edukacji obywatelskiej uwzględniające potrzeby osób, które mają dysleksję lub problemy z czytaniem. Informacje dla tej grupy powinny być podane w formie graficznej albo możliwe do odsłuchania.
8. Miasto powinno podjąć działania informacyjne w zakresie budzenia świadomości sytuacji uchodźców i migrantów: praw dotyczących azylu czy przypadków łamania prawa międzynarodowego przez Polskę. W Krakowie zbyt dużo funduszy poświęca się na aktywizowanie seniorów, można przeznaczyć te środki na migrantów i obcokrajowców i integrowanie oraz aktywizowanie ich.

Rekomendacja nr. 5. Trzeba podjąć działania edukacyjne mające na celu wzrost świadomości w zakresie tego czym jest przemoc.

1. Programy antyprzemocowe organizowane przez MOPS czy Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne są niewystarczające.
2. Miasto powinno zbierać informacje o różnych akcjach/działaniach i być odpowiedzialnym za prawidłowy przepływ informacji między różnymi jednostkami miejskimi a mieszkańcami.
3. Należy wykorzystać różne portale miejskie typu krakow.pl, czy Obywatelski Kraków aby prowadzić rzetelne kampanie informacyjne.
4. Powinno się stworzyć nowe narzędzia do zgłaszania przemocy i wykroczeń.
5. Krakowianie nie czują się bezpiecznie w Krakowie, dlatego należy stworzyć portal miejski oparty na monitoringu, a także aplikację w tym zakresie, która umożliwi wzrost bezpieczeństwa Krakowian. Mieszkańcy boją się wychodzić po zmroku, jest dużo sklepów alkoholowych w okolicach których dzieją się sytuacje budzące niepokój.

6. Straż Miejska nie stoi na straży bezpieczeństwa Krakowian. Straż Miejska i Policja reagują tylko na konkretne zgłoszenie (112). Straż miejska nie podejmuje inicjatywy bez zgłoszenia.
7. Mieszkańcy potrzebują rzetelnej informacji jak bronić się przed przemocą i jak zgłaszać przemoc bez narażania siebie, dlatego trzeba zaplanować kampanie informacyjne w zakresie tego czym jest przemoc i jak należy na nią w sposób właściwy reagować.

Spotkanie drugie - 21.X.2021

Drugie spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami Krakowa odbyło się na platformie zoom 21 października w godzinach 17.00 - 19.00. Spotkanie poświęcone było zagadnieniu aktywności obywatelskiej na rzecz budowania świadomego społeczeństwa obywatelskiego. Dyskusja prowadzona była z użyciem techniki komputerowego mapowania argumentacji. W spotkaniu brały udział 4 osoby oraz dwóch przedstawicieli firmy Swarmcheck.

Uwagi, komentarze, propozycje mieszkańców do następujących rekomendacji:

Rekomendacja nr. 1. Możliwe jest podjęcie w Krakowie w ciągu najbliższych kilku lat skutecznych działań edukacyjnych podnoszących poziom bezpieczeństwa cyfrowego obywateli i obywaterek.

1. Należy podjąć działania edukacyjne w zakresie rozumienia podstawowych zasad rządzących internetem. Znajomość podstawowych zasad poruszania się w internecie chroni mieszkańców przed narażeniem się na wyłudzenie czy skrzywdzenie.
2. Skuteczną i możliwą do przeprowadzenia metodą edukacji krakowian i krakowianek w zakresie cyberbezpieczeństwa byłoby prowadzenie w krakowskich szkołach i na uczelniach spotkań z pracownikami Wydziału do Walki z Cyberprzestępczością.
3. Aby poradzić sobie z problemem dezinformacji, należy prowadzić akcje informacyjne zarówno o negatywnych jak i pozytywnych konsekwencjach cyfryzacji. Istotne powinny być zainteresowanie społeczeństwa problemem dezinformacji. Media odstępnie nami kierują i wpływają na nasze codzienne wybory.
4. Dobrą metodą edukacji krakowian i krakowianek w zakresie cyberbezpieczeństwa byłoby szkolenie rodziców i nauczycieli o tym, jak chronić dzieci przed nękaniami, oszustwami i nadużyciami seksualnymi w internecie.

5. Należy podjąć działania edukacyjne, których celem będzie kształtowanie nawyków chroniących przed kradzieżą danych osobistych i finansowych. Należy uświadamiać mieszkańców o konsekwencjach wyrażania zgody na wyświetlanie reklam w internecie.
6. Miasto mogłoby mieszkańcom, którzy są podatnikami umożliwić darmową ochronę przed wyłudzeniem kredytowym.
7. Miasto powinno zorganizować kampanie, których celem jest zmniejszanie poziomu lęku wobec rosnącej złożoności technologii.
8. Urzędnicy powinni być bardziej pomocni w udzielaniu podstawowych informacji dla mieszkańców w zakresie tego czym jest informacja, jaka jest odpowiedzialność banku, jakie mam prawa jako konsument.
9. Brak w przestrzeni miejskiej jasnych komunikatów o zasadach życia społecznego w sieci.
10. Należy wykorzystać zdobycze cyfryzacji w pokazywaniu i promowaniu bogactwa historycznego Krakowa dla turystów.

Rekomendacja nr. 2. Należy podjąć działania edukacyjne mające na celu wzmocnienie współpracy międzypokoleniowej wśród Mieszkańców i Mieszkanek Krakowa.

1. Miejsca aktywności seniorów ale i Miejsce Aktywności Mieszkańców Na Kozłówce 25 są miejscami integracji osób z różnych pokoleń. Miejsce Aktywności Mieszkańców na Kozłówce 25 to pierwsza tego typu przestrzeń do wspólnych działań. Miejsce Aktywności Mieszkańców jest przeznaczona dla wszystkich, którzy chcą działać lokalnie i potrzebują do tego przestrzeni. To miejsce współtworzone przez mieszkańców, lokalne organizacje pozarządowe oraz przedstawicieli jednostek samorządowych. Tam Mieszkańcy mogą także realizować działania samorządowe.
2. Krakowskie Centra Aktywności Seniorów mają pod względem współpracy międzypokoleniowej ogromny potencjał.
3. Urząd Miasta powinien podjąć działania mające na celu koordynację i usieciwienie społeczności lokalnej w zakresie współpracy międzypokoleniowej.
4. UMK powinien wesprzeć NGO będące zainteresowane działaniami w zakresie rozwoju współpracy międzypokoleniowej.
5. Miasto powinno organizować tematyczne wydarzenia kulturalne, na których będzie okazja kontaktu młodzieży z osobami starszymi w kontekście historii. Relacje między seniorami a młodzieżą można budować przez działania mające na celu dbanie o pamięć historyczną Krakowa.

6. Różnice pokoleniowe są zbyt szerokie aby budować wspólnotę młodych i starszych. Zmiany pokoleniowe są bardzo szybkie, związane z przemianami informatycznymi. Poza tym młodzież krakowska nie jest zainteresowana wspólnymi działaniami z seniorami.
7. Historia i wspólne symbole (np. flaga) jest przestrzenią, które mogą łączyć różne pokolenia.
8. Należy zbudować wspólne działania wokół dobra wyższego.

Rekomendacja nr. 3. **Miasto Kraków powinno podjąć zdecydowane działania mające na celu podniesienie jakości komunikacji między urzędnikami a mieszkańcami i przedstawicielami NGO w celu zachęcenia do włączania się mieszkańców Krakowa w działalność obywatelską.**

1. Urząd Miasta Krakowa powinien regularnie informować mieszkańców o sukcesach projektów i petycji obywatelskich.
2. Nie tyle chodzi o informowanie ale budzenie sprawczości w Krakowianach.
3. Urząd powinien dostosować język do percepcji przeciętnego obywatela.
4. Jest potrzeba bardziej bezpośredniego wyrażania opinii przez Mieszkańców Krakowa.
5. Brak otwartości ze strony urzędników sprawia, że kontakt jest suchy i mało efektywny.
6. Mieszkańcy powinni mieć możliwość wybrania dyskretnego sposobu wyrażania negatywnych opinii na zachowanie urzędnika (dobrą propozycją jest na przykład pokój gniewu gdzie program oparty na Sztucznej Inteligencji pisze zażalenie na podstawie tego, co jest wyrażane).
7. Urzędy powinny dostosować się do różnych potrzeb komunikacyjnych mieszkańców.
8. Współcześni Krakowianie potrzebują zdywersyfikowanych działań informacyjnych. Należy projektować różne działania edukacyjne dla różnych grup.
9. Ciekawa forma i zróżnicowanie przekazu jest kluczem do budzenia zainteresowania (angażujące podkasty, audycje w tv, krótkie filmiki bazujących na ciekawym połączeniu głosu i obrazu).
10. Miasto powinno stworzyć portal dla Mieszkańców z loginem przez PESEL, gdzie można zasięgnąć informacji, załatwić sprawę, zgłosić wniosek, wziąć udział w konsultacjach czy głosować. Współczesny obywatel oczekuje szybkiej informacji zwrotnej.

11. Urząd Miasta Krakowa powinien ułatwiać obcokrajowcom branie udziału w budżecie obywatelskim i konsultacjach społecznych.
12. Obcokrajowcy nie powinni mieć tak dużego wpływu na decyzje miasta, gdyż przyjeżdżają do Krakowa zazwyczaj na krótki czas.
13. Należy szczególną uwagę w Programie poświęcić budzeniu świadomości samorządowej wśród uczniów i uczennic krakowskich szkół.
14. Należy prowadzić działania, które pozwolą dzieciom widzieć efekty swoich wyborów np. przez organizowanie mini-referendów, mini-wyborów na przykład na specjalnie dla nich organizowanej Radzie Miasta. Takie działania pozwolą im o czymś współdecydować. Należy organizować dla dzieci działania, które będą prowadzone w ich języku.
15. Należy promować i wspierać powstawanie miejsc aktywności lokalnej takie jak Na Kozłówce 25. Należy promować i wspierać powstawanie miejsc aktywności lokalnej.
16. Warto intensywniej wykorzystywać w Krakowie narzędzia online przy działaniach edukacyjnych dotyczących partycypacji obywatelskiej.

Spotkanie trzecie - 28.X.2021

Ostatnie spotkanie z mieszkańcami odbyło się w formie stacjonarnej i miało charakter podsumowujący z możliwością składania uwag. Odbyło się ono dnia 28 października w siedzibie Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa, które mieści się na ul. Dekerta 24.

W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele Urzędu Miasta, przedstawiciel grona eksperckiego oraz dwóch mieszkańców.

Uwagi, komentarze, propozycje mieszkańców odnośnie do ogólnego tematu potrzeb i oczekiwań wobec edukacji obywatelskiej.

1. Potrzebna jest edukacja o granicach prawa i wolności - na co sobie wolno pozwolić i kiedy, czego można wymagać i oczekiwać od innych, do jakiego podmiotu się zwracać z prośbą lub krytyką na dany temat. Jak zwracać instytucjom uwagę, że coś jest nie tak, jak reagować na niekompetencję lub na sytuacje, kiedy osoby lub instytucje do czegoś wyznaczone twierdzą, że nie mogą nam pomóc.
2. Potrzeba edukować o tym, jak konstruktywnie kierować swoim gniewem lub niezadowoleniem związanym z życiem społecznym i sprawami publicznymi.

3. Obywatele mają prawo wiedzieć, kiedy prawo działa na ich korzyść. Powinni być w życiu sami dla siebie jak najlepszy adwokat. Już szkoła powinna uczyć tego dzieci i młodzież.
4. Prawo może zacząć stawać się prostsze, jeśli więcej ludzi się nim zainteresuje i będzie zgłaszać nieprzejrzystość czy sprzeczności w prawie.
5. BIP nie sprzyja wyszukiwaniu informacji.
6. Komunikacja bezpośrednia między urzędnikami a mieszkańcami - obie strony wymagają edukacji w tym względzie. Ważnym elementem jest informacja zwrotna i wyjaśnianie zamiast tylko podawania do wiadomości.
7. Potrzeba ewaluacji zrozumiałości komunikatów Miasta.
8. Dzieci i młodzież powinny uczyć się procesów partycypacyjnych na przykładach i w skali dla nich właściwej.
9. Zarówno mieszkańcy, jak i przedstawiciele Urzędu czy władz powinni być gotowi na błędy decyzyjne drugiej strony (urzędników przy pracy, a mieszkańców w procesach partycypacyjnych) i wyrozumiali. Musi to być symetryczne. Nie może być tak, że mieszkańcy muszą wybaczać błędy, a Miasto nie jest gotowe przyjąć żadnych błędów.
10. Procesów konsultacyjnych można uczyć się od Szwajcarów z ich demokracją deliberatywną. Oni starają się pokazać, w jaki sposób dana decyzja może zmienić rzeczywistość. Konsultacjom towarzyszy argumentacja i edukacja, również o ograniczeniach prawnych, geograficznych etc. Dzięki temu się unika frustracji i strat czasu na fantazje o rzeczach niemożliwych.
11. Szkodliwe dla edukacji obywatelskiej jest uparte promowanie ciągle tych samych liderów politycznych. To odciąga liderów i liderki młodzieżowe od działalności innej niż partyjna.
12. Należy normalizować transparentność wszelkich działań wśród młodzieży, aby powstawały transparentne instytucje tworzone przez nich, gdy już dorosną.
13. Powinno funkcjonować w Krakowie jak najwięcej sieciowania między różnymi "bankami", w których mieszkańcy funkcjonują, różnymi grupami społecznymi. Jeśli w ramach edukacji obywatelskiej będzie się organizować np. szkolenia czy warsztaty, to powinni się na nich spotykać ludzie ze zróżnicowanych środowisk: radni, mieszkańcy, NGO. Może to powodować trudności, ale powinny je łagodzić osoby prowadzące takie zajęcia.
14. Nie zawsze jest korzystnym zjawiskiem, że organizacje pozarządowe bywają sceptyczne wobec współpracy z politykami. Czasem to ma takie konsekwencje, że przechodzą na pozycje czysto kontrolujące i krytykujące (typu watchdog), a nie

konstruktywnych rekomendacji. Tymczasem głównie siłą prezydium i radnych coś się zmienia w mieście.

15. NGOsy rywalizują o środki. Jeśli się postawią na pozycji rywali to nie jest konstruktywne. Zwłaszcza jeśli się zajmują tym samym obszarem, to niekoniecznie chcą wchodzić w konsorcja, bo wtedy mniej środków na konsorcjanta.
16. Edukację obywatelską należy rozpoczynać na jak najwcześniejszym etapie, u dzieci. Wtedy jest szansa, że osoby poznają szerokie spektrum działań obywatelskich. Dzieci są zdolne dyskutować o problemach świata (o przyszłości, o rozwiązaniach) na swoim poziomie.

Uwagi, komentarze, propozycje mieszkańców odnośnie do efektywnych form edukacji obywatelskiej.

1. Bajki, filmy animowane: mogą one przedstawiać nieoczywiste treści dzięki fabułom, dają możliwość dostosowania do wieku. Postacie mogą być personifikacjami pewnych podmiotów czy procesów, np. budżetu obywatelskiego. Bajki mogą wyjaśniać pojęcia.
2. Elementy immersyjne (ARowe, VRowe, inscenizacyjne, transformujące przestrzeń) mogą pomóc uczyć się o innych kulturach i epokach.
3. Jednowymiarowa, jednokierunkowa edukacja, taka jak religijna, która nie skłania do poszukiwań, nie jest pomocna dla dzieci, zwłaszcza że do pewnego wieku dzieci mają skłonność brać wszystko na poważnie.
4. Dzieci najlepiej się uczą przez doświadczenie - pamięć o praktycznych zdarzeniach pozwala rozwiewać błędne informacje.
5. Mikroprojekty i mikrobonusy - niech miejsca, które pokazują coś ciekawego w zakresie edukacji obywatelskiej, np. robią eksperymenty partycypacyjne, typu "powiedz nam, jak zmienić przestrzeń w muzeum", mają za to dodatkową korzyść od Miasta
6. Elementy interakcji i namacalny rezultat są ważne dla edukacji obywatelskiej. Aby nie tylko mówić jednokierunkowo do mieszkańców na spotkaniach i zostawianie ich bez żadnej praktyki.
7. Każdy powinien móc nagrać swoje interakcje z urzędnikami i zabrać np. na pendrive'ie. Dzięki temu urzędnik będzie każdego traktował tak samo.

Uwagi, komentarze, propozycje mieszkańców odnośnie do miejsc i okazji, gdzie mogłaby się odbywać edukacja obywatelska.

1. Dialog społeczny i miejsca, które szczególnie się takim dialogiem zajmują, zyskałyby na zorganizowaniu “pokoju gniewu”, gdzie każdy mieszkaniec może się poczuć jak u siebie, swobodnie, wyrzucić z siebie złe emocje, pokrzyknąć. Po czymś takim podchodziło by się do dialogu spokojniej. Nowoczesna technologia mogłaby pomóc przerabiać takie wypowiedzi nawet na pisma do instytucji. Ludzie się na wiele rzeczy denerwują słusznie, np. na brak chodnika, ale nie mają czasu czy kompetencji się zwracać urzędowo. Takie rozwiązanie byłoby edukacyjne, bo umożliwiłoby partycypację i uczenie się, jak swoje frustracje przekazać innym językiem.
2. Urząd może nie mieć odpowiedniego zasięgu dla zakomunikowania niektórych spraw. Nieraz przyda się viral, influencer, który niekoniecznie wykona swój przekaz drogo i bardzo poprawnie, ale będzie miał behawioralnie efektywny przekaz, np. “zmieniłem ostatnio zdanie na temat X”.
3. Edukacja obywatelska powinna się odbywać “jak najniżej”, tj. w nielicznych gronach osób, aby jakoś dotrzeć do każdego. Bardzo masowe procesy konsultacyjne, np. konsultacja podstawy programowej na wielkim stadionie, często obcinają realne relacje i merytorykę, muszą polegać bardziej na głosowaniu. Biblioteki, domy kultury, Centra Aktywności Lokalnej, Centra Aktywności Seniora: to mogą być te miejsca oddolne, mało masowe.
4. Mieszkańcy Krakowa powinni mieć swoje miejsca na umieszczanie informacji i przekazów w przestrzeni publicznej, np. przyklejać ogłoszenia, zaproszenia etc.
5. Festyny i pikniki rodzinne się sprawdzają w edukacji, np. dobre były wydarzenia ekologiczne, dotyczące jakości powietrza. Jednak powinno to być przez działanie, a nie tylko bierne przysłuchiwanie się.
6. Budżet obywatelski to są środki dane grupom mieszkańców na ich fanaberie. Tymczasem tor wyścigowy się nie udał - wygrał, ale przez wiele lat go nie zrealizowano jednak.
7. W okresie pandemii Miasto przeniosło skupienie z turystów na mieszkańców, ale oni nie są przygotowani do odbioru pewnych działań, po czym słyszą od Miasta pretensje za to, że nie chcą uczestniczyć. Dobrze dobrane miejsce lub okazja nie są wystarczające.
8. Młodzi ludzie są bardzo zaangażowani w życie obywatelskie i polityczne, zwłaszcza offline. Wg badań jest to grupa, która najchętniej wyjdzie z petycją czy akcją door-to-door.
9. Miasto mogłoby się wzorować, przygotowując działania edukacyjne, na podmiotach komercyjnych, które mają specjalistów od marketingu i zachowań ludzkich, którzy podpowiadają, jak coś ma być rozmieszczone, na co ludzie zwrócą

uwagę, gdzie zrobić punkt informacyjny itp. Struktura miasta jest, co prawda, bardziej skomplikowana, ale da się zmapować w takich celach na większą skalę wiele ludzkich potrzeb i emocji.

10. Z każdym odbywającym się protestem przeciwko jakimś działaniom Miasta mógłby się spotkać przedstawiciel władz i wykorzystać taką sytuację jako okazję edukacyjną.
11. Miasto powinno akceptować to, że lepsza edukacja obywatelska (np. w zakresie znajomości własnych praw) zostanie wykorzystana w konflikcie społecznym, walce przeciwko niektórym politykom Miasta. Nawet błędy (np. odniesienie petycji nie do tej parceli ziemi w planie zagospodarowania, do której powinna się odnosić) powinny być w dużym stopniu akceptowane, nie wyśmiewane czy wykorzystane do dyskredytacji.
12. Jeśli się zorganizuje działanie edukacyjne w pojedynczym miejscu (np. dla jednego przedszkola), to nie ma praktycznie żadnego znaczenia. Edukacja powinna mieć większy zasięg, np. realizacja programu w 40 przedszkolach, wtedy wywoła skutki.
13. Kampanie społeczne nie mogą być jednorazowe, zbyt urywane. Powinna być zauważalna ciągłość, a nie wracanie do danych tematów po dłuższym czasie (np. po roku).
14. Głosowanie w budżecie obywatelskim powinno się odbywać w zimie, kiedy wszyscy spędzają długie wieczory przed ekranami i mają więcej czasu.
15. Są coraz większe ograniczenia współpracy organizacji pozarządowych ze szkołami, zwłaszcza edukowania uczniów bezpośrednio przez przedstawicieli NGO.

Uwagi, komentarze, propozycje mieszkańców odnośnie do edukacji ekologicznej.

1. Aby pobudzić ciekawość ekologiczną i skłonić mieszkańców do zmiany nawyków, należy się posłużyć ogrodami społecznymi, chociażby przy szkołach. Powinno się przy tym przypominać, że człowiek jest częścią przyrody. Może ją pielęgnować jak ogród. Wielka bioróżnorodność musi być współcześnie utrzymywana sztucznie.
2. Problemem jest, że robiąc coś dobrego dla środowiska można się poczuć, jakby się robiło coś negatywnego - można się zawstydzić czy poczuć jak ktoś, kto zbiera niepożądaną uwagę, np. gdyby się ot tak, bez żadnej akcji, wybrać podnosić śmieci w okolicy.
3. Miasta niepotrzebnie odwracają się od wartości ekologicznej, a nawet ją niszczą. Chowają np. rzeki pod beton, jak Prądnik Czerwony. Nie widać wtedy korzyści, jakie daje rzeka. W Krakowie z powodu budowy Ronda Mogińskiego woda odeszła z Ogrodu Botanicznego i teraz on musi być sztucznie nawadniany.
4. Nie można na ciekawe przyrodniczo tereny wpuszczać każdego biznesu, który by tam widział dla siebie wartość, np. zorganizowanie jakiegoś wydarzenia.

5. Kraków mógłby sobie lepiej radzić z roślinami inwazyjnymi.
6. Zarząd Zieleni Miejskiej, Wydział Kształtowania Środowiska i Wydział Edukacji powinny działać jak najbliżej wspólnie i spójnie dla edukacji.
7. Wg raportu ONZ młodzież ma wysoką świadomość ekologiczną.
8. Nie może być tak, że zaangażowani mieszkańcy i Urząd Miasta Krakowa mówią dwoma różnymi językami na temat środowiska i ciągle idą na konfrontację.
  - Jest bardzo niepokojące, że policja wyprowadza z Magistratu osoby, które składają petycję w sprawie Parku im. Bednarskiego. Sposób rewitalizacji tego parku jest błędem, jeśli chodzi zarówno o edukację ekologiczną, jak i o partycypację. Postawa Urzędu zniechęca. Jeśli ludzie coś zdefiniowali jako łąkę i chcą z niej skorzystać jako łąki, a Urząd się upiera, aby zrobić na tej łące infrastrukturę, to jest niepotrzebny konflikt i zły przykład.
  - Konflikt komunikacyjny w sprawach ekologicznych w Krakowie jest nieznośny i bardzo mało słychać o jakichkolwiek przykładach sukcesów we współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi zajmującymi się przyrodą a Urzędem i jednostkami miejskimi.
9. Powinno się monitorować i nagłaśniać działania Miasta sprzeczne z duchem ekologicznym.
  - Mieszkańcy od dawna postrzegają działania Miasta w sprawach środowiska jako skorumpowane. Wizerunek wśród zaangażowanych mieszkańców jest taki, że pewne ingerencje w środowisko się przeprowadza głównie dlatego, aby dało się zatrudnić do tego zaprzyjaźnioną firmę.
  - Większość mieszkańców uważa, że Kraków jest miastem przyjaznym przede wszystkim deweloperom, a jednostki zajmujące się zielenią nie mają ekologii jako priorytetu.
  - Miasto niepotrzebnie konfliktuje się z mieszkańcami nieustannie poprzez nieprzychylenie się do wielu postulatów raz za razem w krótkim okresie: łąki na Klinach, Park Bednarskiego, wycinka w KL Płaszów.
  - Mieszkańcy się ciągle obawiają i nasłuchują plotek nawet o teoretycznie najmocniej chronionych terenach, np. łąkach Nowohuckich, czy tam nie wkroczą jakieś zabudowy.
  - Jest za dużo niejasności wokół terenów prywatnych i miejskich, jeśli chodzi o zieleń. Znany jest przykład procesu sądowego o działki w Czyżynach, gdzie był pomysł, aby czyjś prywatny teren zamienić na park, mimo że zaraz obok była działka miejska - ale tę władze wolały zachować pod inwestycje. Słychać pogłoski, że to samo powtórzy się w Witkowicach.

Uwagi, komentarze, propozycje mieszkańców odnośnie do promocji wolontariatu.

1. Wolontariat pomaga w rozwoju zawodowym. Pozwala zdobyć kompetencje, które następnie pomagają np. podnieść ceny własnych usług. Czasem wolontariat może dać udział w jakichś działaniach prestiżowych.
2. Wolontariat można uatrakcyjnić systemem punktacji społecznej (typu 1 godzina = 1 punkt) i po zdobyciu danej liczby punktów pojawiałyby się możliwości zyskania czegoś dla siebie, np. biletu do teatru, lub przekazania ich jakiejś organizacji.
3. Potrzebny jest język korzyści w promocji wolontariatu. Nie jest niczym złym odnoszenie korzyści z wolontariatu. Korzyścią może być poczucie sprawczości, uczestnictwa we wspólnocie lokalnej, dobra ocena w szkole.

Uwagi, komentarze, propozycje mieszkańców odnośnie do zapobiegania przemocy i jej negatywnym skutkom.

1. Nie ma mowy o skutecznym reagowaniu Miasta na przemoc, jeśli na wsparcie z Krakowskim Ośrodkiem Terapii czeka się rok.
2. Z badań RPO wynika jasno, że jest w Polsce problem z przemocą wobec uczniów z mniejszości ukraińskiej. W Krakowie była nawet fala samobójstw ukraińskich nastolatków.

5.4 Panele eksperckie

Jednym z kluczowych etapów pracy nad Programem Rozwoju Edukacji Obywatelskiej w Krakowie było przeprowadzenie konsultacji z ekspertami w ramach wyłonionych dziedzin obszarowych. Spotkania konsultacyjne z ekspertami odbyły się w dniach od 10 do 21 września 2021 roku i miały na celu pogłębienie wiedzy zebranej we wcześniejszych etapach konsultacyjnych (ankietach dla reprezentantów i reprezentantek trzeciego sektora oraz fiszek eksperckich). Łącznie odbyły się cztery spotkania, w których udział wzięli przedstawiciele eksperci wywodzący się z instytucji krakowskich, przedstawiciele krakowskich NGO oraz osoby ze środowisk akademickich.

Szczegółowa lista wszystkich osób uczestniczących w panelach z podziałem na obszary określone w umowie (1-7)¹.

1. Alina Bratko-Setkowicz - Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia, Kierownik Referatu Ds. Partycypacji i Dialogu UMK - obszar 2, 4
2. dr hab. Monika Banaś - Instytut Studiów Międzykulturowych UJ - obszar 2

---

¹ Obszary wyróżnione wedle pierwotnej klasyfikacji: 1) Prawa obywatelskie, funkcjonowanie samorządu, 2) Kompetencje społeczne i obywatelskie, 3) Rozwój wolontariatu, 4) Inicjowanie projektów społecznych, 5) Kształtowanie świadomości ekologicznej, 6) Kształtowanie postawy tolerancji i empatii, 7) Współdziałanie na rzecz bezpieczeństwa

3. Mariusz Cupiał - Kierownik Ośrodka Edukacji Obywatelskiej, Centrum Młodzieży im. dr. Henryka Jordana - obszar 1, 2
4. Bogdan Dąsał - Pełnomocnik Prezydenta Miasta Krakowa ds. Osób z Niepełnosprawnościami - obszar 6
5. Wojciech Firek - Prezes Stowarzyszenia Demokracja w Praktyce - obszar 1, 2
6. Nina Gabryś - Pełnomocnik Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Równościowej - obszar 6
7. dr hab. Dorota Gierszewski - Instytut Pedagogiki UJ - obszar 1, 2, 4
8. Lucyna Jaczewska - Wydział Edukacji UMK - obszar 4, 5, 6, 7
9. Marta Kawecka - Wydział Jakości Powietrza UMK - obszar 5
10. Malina Małgorzata - Wydział Gospodarki Komunalnej UMK - obszar 2, 4, 5
11. Olha Menko - Prezes fundacji Polska dla Ukrainy - obszar 1, 2, 6
12. Aleksandra Mikołaszek - Zarząd Zieleni Miejskiej - obszar 5
13. Anita Morga - Fundacja Mimo Wszystko - obszar 3
14. Agnieszka Piskozub-Piwosz - Współtwórczyni Fundacji Przestrzeń i Wolnej Szkoły Przestrzeń w Krakowie, dziennikarz Tygodnika Powszechnego - obszar 6
15. dr Agnieszka Polończyk - Instytut Nauk o Bezpieczeństwie UP - obszar 7
16. Paulina Świętek-Wtorkiewicz - Kierownik Referatu Ds. Młodzieży UMK - obszar 1, 3, 4
17. Konrad Szpak - Prezes Instytutu Polityk Publicznych - obszar 2, 5
18. dr Elżbieta Witkowska - Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia - obszar 1, 2, 4, 5
19. Michalina Czerkawska - Swarmcheck
20. dr Justyna Figas-Skrzypulec - Swarmcheck
21. Łukasz Klejner - Swarmcheck
22. dr Katarzyna Krawerenda-Wajda - Swarmcheck
23. Michał Terpiłowski - Swarmcheck
24. Marcin Woźniak - Swarmcheck

Przebieg paneli eksperckich

Spotkanie pierwsze (10.09.2021) - "Kompetencje społeczne i obywatelskie, samorządność, edukacja obywatelska w praktyce".

W spotkaniu brało udział 8 ekspertów oraz dwóch przedstawicieli firmy Swarmcheck. W ramach konsultacji siedem głównych tez zostało poddanych dyskusji w celu wypracowania rekomendacji i zaopiniowania zasadności i wykonalności twierdzeń.

Teza 1: "Priorytetem Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej powinny być działania edukacyjne skierowane na budowę świadomego społeczeństwa obywatelskiego."

1. Należy podjąć działania edukacyjne polegające na rozwoju wiedzy o prawach obywatelskich, kompetencjach społecznych i obywatelskich już od przedszkola.

2. Działania edukacyjne na poziomie przedszkola, które Miasto Kraków prowadzi teraz, są już wystarczające.
3. Najskuteczniejszym sposobem edukowania w zakresie postaw obywatelskich osób dorosłych jest edukacja przez działanie (learning-by-doing).
4. Udział w konsultacjach społecznych służy budowaniu świadomego społeczeństwa obywatelskiego wśród Krakowian.
5. Przy konsultacjach społecznych poczucie sprawczości u mieszkańców jest niższe niż w innych działaniach realizowanych przez miasto.
6. W Krakowie nie ma miejsca stałych konsultacji (w rozumieniu przestrzeni, w której mieszkańcy mogą konsultować dowolne treści, nie tylko takie, które wcześniej zostały wytypowane przez Urząd Miasta).
7. Model konsultacyjny opracowany w Polsce powoduje, że mieszkańcy zgłaszają tylko aspekty, które im się nie podobają, zamiast zgłaszając też te aspekty, które im odpowiadają.
8. Wyrażanie niezadowolenia jest istotnym aspektem konsultacyjnym i zwiększa zaangażowanie mieszkańców.
9. Budżet Obywatelski angażuje zbyt małą liczbę mieszkańców Krakowa.
10. Budżet Obywatelski pokazuje jak w praktyce funkcjonuje demokracja oraz Budżet Obywatelski w Krakowie stanowi rodzaj nieformalnego uczestnictwa mieszkańców w procesie zarządzania budżetem.

Teza 2: "Miasto Kraków powinno pełnić rolę partnera i koordynatora działań edukacyjnych, których celem jest podnoszenie kompetencji obywatelskich i społecznych mieszkańców Krakowa czy budzenie samorządności."

1. Miasto powinno inicjować więcej wydarzeń z zakresu edukacji obywatelskiej, zapraszać do nich przedstawicieli NGO oraz mieszkańców.
2. Miasto ma możliwość aktywnego wsparcia inicjatyw lokalnych w zakresie edukacji obywatelskiej w postaci pomocy merytorycznej czy bezpłatnych porad prawnych.
3. Ścisła współpraca między UMK, krakowskimi NGO a mieszkańcami jest kluczowa w kontekście działań z zakresu edukacji obywatelskiej.
4. Możliwe jest stworzenie przy UMK centrum koordynacji wszystkich działań z zakresu edukacji obywatelskiej w Krakowie.
5. Jeżeli miastu zależy na kształtowaniu dojrzałości obywatelskiej mieszkańców to takie centrum koordynacji powinno powstać, bo kluczową kwestią jest przekonanie mieszkańców, że mogą mieć wpływ na kwestie dziejące się w mieście.
6. Dobrze byłoby gdyby jedno centrum koordynowało pracę kilku już istniejących centrów, natomiast niedobre byłoby tworzenie nowego centrum, które zajmuje się wszystkimi aspektami działalności obywatelskiej.
7. Korzystne byłoby istnienie lokalnych centrów edukacji obywatelskiej, które tworzone byłyby przez mieszkańców.
8. Centrum koordynacji powinno być miejscem, gdzie ludzie, którzy chcą działać mogą się spotkać, konsultować pomysły i edukować wzajemnie.
9. Centrum koordynacji powinno być miejscem, które edukuje z zakresu prawa.

Teza 3: "Priorytetem Programu Edukacji Obywatelskiej w Krakowie są działania mające na celu pobudzenie zaangażowania Krakowian i Krakowianek w oddolne zarządzanie miastem."

1. Należy szczególną uwagę w Programie poświęcić budzeniu świadomości samorządowej wśród uczniów i uczennic krakowskich szkół.
2. Młodzi ludzie powinni mieć świadomość, że mogą wpływać na sprawy miasta.
3. Panele obywatelskie są dobrym sposobem włączenia mieszkańców w procesy decyzyjne.
4. Należy zaprojektować działania informacyjno-edukacyjne dla mieszkańców Krakowa w zakresie możliwości zaangażowania się w procesy decyzyjne.
5. Krakowianie nie wierzą, że mogą mieć realny wpływ na sprawy miasta.
6. Miasto Kraków powinien podjąć zdecydowane działania mające na celu podniesienie jakości komunikacji między urzędnikami a mieszkańcami i przedstawicielami NGO.

Teza 4: "Istnieją w Krakowie dobre miejsca do realizowania działań z zakresu edukacji obywatelskiej."

1. Istnieją w Krakowie miejsca gdzie można z powodzeniem organizować działania z zakresu edukacji obywatelskiej.
2. Biblioteki i domy kultury są właściwym miejscem do prowadzenia edukacji obywatelskiej.
3. Centra Obywatelskie i Miejskie Centrum Dialogu umożliwiają skorzystania z przestrzeni dla działań niekomercyjnych.
4. Właściwym miejscem do realizowania działań z zakresu edukacji obywatelskiej jest przestrzeń on-line.
5. W Krakowie udzielana jest pomoc mieszkańcom i istnieją centra udzielające informacji albo zapewniające przestrzeń.

Teza 5: "Rozwój kompetencji społecznych mieszkańców Krakowa wymaga wsparcia w ramach Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej."

1. Rozwój kompetencji społecznych krakowskich dzieci i młodzieży powinien być priorytetem Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej.
2. Zdecydowanych działań wymaga wsparcie takich kompetencji społecznych jak otwartość na opinie innych, zrozumienie procedur administracyjnych, zrozumienie ról i zakresu kompetencji instytucji publicznych, umiejętność negocjacji czy współpracy i komunikacji w grupie.
3. Istotną kwestią w Programie powinien być rozwój kompetencji społecznych i obywatelskich krakowskich urzędników i przedstawicieli NGO.
4. Działania realizowane przez Centrum Obywatelskie czy Centra Aktywności Seniorów w Krakowie są niewystarczające w zakresie podnoszenia kompetencji społecznych wśród mieszkańców Krakowa.

Teza 6: "Rozwój kompetencji obywatelskich mieszkańców i mieszkanki Krakowa wymaga wsparcia w ramach Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej."

1. Należy podjąć działania edukacyjne w zakresie podnoszenia kompetencji obywatelskich dzieci i młodzieży.
2. Wsparcia wymagają umiejętność krytycznego odbioru przekazu medialnego, zaangażowania w działania oddolne czy budzenie odpowiedzialności za miejsce nauki, miasto czy kraj.
3. Działania podejmowane w ramach takich inicjatyw jak: Program Otwarty Kraków, działania edukacyjne związane z Budżetem Obywatelskim, Program Uczeń-Obywatel czy Młody Kraków są niewystarczające w zakresie rozwoju kompetencji obywatelskich mieszkańców Krakowa.
4. Wsparcia u dorosłych mieszkańców Krakowa wymaga umiejętność angażowania się w działania publiczne, kompetencja do wykazywania solidarności czy znajomość narzędzi partycypacji społecznej.
5. Aby realizować działania z zakresu podnoszenia kompetencji obywatelskich należy przede wszystkim wesprzeć nauczycieli i edukatorów, którzy prowadzą lub będą prowadzić działania w tym zakresie.
6. Wsparcia u urzędników wymaga znajomość narzędzi partycypacji obywatelskiej oraz podejmowania decyzji w oparciu o racjonalne przesłanki oraz należy zaplanować działania mające na celu podniesienie kompetencji obywatelskich osób związanych z NGO i UMK.

Teza 7: "Edukacja w zakresie wiedzy o kompetencjach urzędów publicznych oraz praw obywatelskich wymaga wsparcia w ramach Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej."

1. Aby przeprowadzać skuteczną edukację w zakresie praw obywatelskich czy budzenia samorządności czy aktywności społecznej należy zacząć od znalezienia i przeszkolenia liderów społecznych.
2. Miasto powinno wspierać organizacje pozarządowe prowadzące edukację w zakresie praw obywatelskich i edukacji prawnej.
3. Należy podjąć działania uświadamiające wagę wiedzy o prawach obywatela i kompetencji urzędów dla obywatela.
4. Szczególną uwagę na edukację w zakresie praw obywatelskich i kompetencji urzędów należy skierować na grupy dzieci i młodzieży.
5. Należy podjąć działania we współpracy z NGO, które mają podobne cele w misji statutowej, żeby prowadziły zajęcia mające uzupełnić wiedzę przekazywaną na zajęciach WOSu.
6. Centrum Obywatelskie mogłoby skupiać osoby, które są działaczami i działaczkami, pokazując na swoim przykładzie sposoby angażowania się w sprawy miasta (i które kolejno byłyby zaangażowane w działania edukacyjne).
7. Należy podjąć działania wypełniające lukę w formalnej edukacji obywatelskiej.
8. Dobrą praktyką w zakresie podnoszenia świadomości prawnej wśród uczniów jest np. symulacja rozprawy sądowej.
9. Edukacja Obywatelska w obecnym programie szkolnym występuje w bardzo małym zakresie lub nie występuje wcale.

Spotkanie drugie (13.09.2021) - "Rozwój wolontariatu oraz rozwijanie kompetencji społecznych"

W spotkaniu brało udział pięciu ekspertów, przedstawicielka NGO (Fundacja Mimo Wszystko) oraz dwóch przedstawicieli firmy Swarmachek. W trakcie spotkania dyskutowano nad ośmioma tezami z zakresu rozwoju wolontariatu i edukacji dotyczącej rozwoju kompetencji społecznych.

Teza 1: "Priorytetem programu edukacji obywatelskiej jest identyfikacja, w zakresie szkoleń i potrzeb organizacji wolontaryjnych."

1. Miasto powinno podjąć konkretne działania mające na celu wsparcie w zakresie edukacji organizacji wolontaryjnych.
2. Wsparcie edukacyjne skierowane do wolontariuszy może powstawać we współpracy UM i organizacji zatrudniających wolontariuszy.
3. Ważne jest pokazanie młodym ludziom, gdzie mogą się zgłosić i z kim mogą się skontaktować, żeby zacząć aktywnie działać wolontaryjnie.
4. Brakuje w Krakowie dłuższego programu szkoleń skierowanego do koordynatorów wolontaryjnych, które informowałyby o ważnych kwestiach formalnych.
5. Ważne jest budowanie świadomości dotyczącej etycznego traktowania wolontariuszy.
6. Koordynatorzy wolontariatu potrzebują szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe.
7. Podjęcie wolontariatu jest zajęciem dobrowolnym, które często wiąże się z inspiracją : ważna jest umiejętność zainspirowania młodych ludzi, żeby zechcieli się zaangażować w pewne działania.
8. Nawet w sytuacji lockdownu związanego z pandemią, w ramach Dni Wolontariatu prowadzono dyskusję dotyczącą pomagania w trakcie pandemii.
9. W ramach Młodzieżowych Dni Wolontariatu podnoszone są kompetencje wolontariuszy w postaci szkoleń lub warsztatów.
10. Wolontariusze potrzebują wsparcia w zakresie podnoszenia swoich kompetencji.

Teza 2: "Priorytetem dla organizacji wolontaryjnych jest wzmożenie działań, wobec pewnych grup społecznych."

1. Działania na rzecz tych grup społecznych będzie miało korzystny wpływ na wizerunek działań wolontariatu w Krakowie.
2. Organizacje wolontaryjne mogą wzmożyć działania, mające na celu aktywizację pewnych grup społecznych.
3. Organizacje wolontaryjne mogą zwiększyć działania na rzecz ochrony środowiska.
4. Organizacje wolontaryjne mogą podjąć działania na rzecz aktywizacji seniorów i osób niepełnosprawnych.
5. Można zorganizować dzień współpracy międzypokoleniowej, umożliwiając spotkanie się seniorów z młodymi ludźmi i umożliwienie im wymieniać się doświadczeniami.

6. Integracja międzypokoleniowa i budowa przestrzeni umożliwiających tę integrację jest korzystne dla społeczności.
7. W Krakowie są bohaterowie, których można przedstawiać młodszej generacji, żeby wytworzyć pozytywne efekty społeczne i inspirować młodych ludzi.
8. W Warszawie działa to bardzo korzystnie w kontekście budowania pamięci dotyczącej Powstańców - i organizowanie spotkań z nimi.

Teza 3: "W celu zaangażowania mieszkanki i mieszkańców Krakowa w wolontariat, priorytetem jest wsparcie organizacji wolontaryjnych."

1. Organizacje wolontaryjne mogą ze sobą współpracować.
2. Współpraca między organizacjami może zwiększyć wpływ na działania miasta.
3. Urząd Miasta może udzielić wsparcia finansowego dla organizacji wolontaryjnych.
4. UM może zapewnić pakiet benefitów dla aktywnie działających wolontariuszy.
5. UM może nagradzać najbardziej aktywnych wolontariuszy.
6. UM może zorganizować kampanię miejską promującą ideę wolontariatu.
7. Miasto może udostępnić przestrzeń publiczną dla organizacji działających wolontaryjnie na rzecz mieszkańców.
8. Organizacje wolontaryjne mogą otrzymać wsparcie w zakresie BHP.
9. Organizacje mogą zapewnić swoim wolontariuszom wsparcie psychologiczne.
10. Organizacje wolontaryjne mogą zapewnić wolontariuszom szkolenia.

Teza 4: "Priorytetem jest podjęcie współpracy organizacji wolontaryjnych ze szkołami, w celu edukacji dzieci i młodzieży, aby zwiększyć ich zaangażowanie."

1. Organizacje wolontaryjne mogą wzmocnić pozycję opiekuna koła wolontariatu w szkołach.
2. Organizacje wolontaryjne mogą podjąć współpracę ze szkołami.
3. Warto jest wspomóc nauczycieli szkolnych, którzy chcą angażować młodych ludzi w działania.
4. Nauczyciele współpracujący z uczniami są ważnym ogniwem w angażowaniu młodych ludzi.
5. Organizacje wolontaryjne mogą przeprowadzać zajęcia i warsztaty, w celu budzenia empatii oraz społecznego zaangażowania wśród dzieci i młodzieży.
6. Organizacje wolontaryjne mogą prezentować i promować swoją działalność w krakowskich szkołach.

Teza 5: "Priorytetem programu edukacji obywatelskiej jest pobudzenie zaangażowania mieszkanki i mieszkańców Krakowa w wolontariat."

1. Zaangażowanie grup sąsiedzkich będzie miało korzystny wpływ na budowę samopomocy sąsiedzkiej oraz pobudzenie osiedlowego życia.
2. Organizacje wolontaryjne mogą zwrócić się do grup sąsiedzkich w celu ich zaangażowania.
3. Organizacje wolontaryjne mogą podjąć działania w celu budowania tożsamości i identyfikacji mieszkańców z ich okolicą.
4. Organizacje wolontaryjne mogą podjąć działania w celu integracji mieszkańców.

5. Organizacje wolontaryjne mogą organizować działania, dzięki którym mieszkańcy mogą wpływać na swoje otoczenie.
6. Mieszkańcy pozytywnie widzą zaangażowanie wewnątrz lokalnej społeczności.
7. Organizacje wolontaryjne nie są głównym ośrodkiem organizowania grup sąsiedzkich.
8. Działalność Domów Kultury jest bardzo pozytywnym działaniem w kontekście pobudzania lokalnej aktywności społecznej.

Teza 6: "Działania edukujące dzieci i młodzież w celu zachęcenia ich do inicjowania i brania udziału w projektach społecznych to priorytet Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej."

1. Urząd Miasta może podjąć działania edukujące i zachęcające młodych ludzi do angażowania się w projekty społeczne.
2. Kiedyś działania te były realizowane na 3 poziomach: podstawówki, gimnazjum i szkół średnich. Przez pół roku było aż 100 godzin zajęć, gdzie dzieci i młodzież wskazywały konkretne propozycje. Np, że będą wydawać gazetkę dla dzieci i ona była co miesiąc wydawana przez rok.
3. Przydałaby się bardzo duża promocja tego, co już zostało zrealizowane z inicjatywy mieszkańców. Można zrobić zbiór takich informacji.
4. Warto też zaangażować w to nauczycieli i rodziców. Należy też sprawdzić jakie są potrzeby u nich, czyli u źródła.

Teza 7: "Wspieranie NGO i grup nieformalnych jest priorytetem Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej."

1. Co do wspierania NGO i grup nieformalnych należy to zrobić poprzez promowanie. Miasto przygotowało już ofertę, ale z obserwacji wynika, że niestety nie przebija się ona do świadomości mieszkańców.
2. Na panelu zostało wskazane, że obecnie jest prowadzona masa działań jeśli chodzi o wsparcie. Zostały wymienione centra obywatelskie, Bracka 10, domy kultury, narzędzie inicjatywy lokalnej dzięki której mieszkańcy mogą z urzędem razem coś wypracować, są również prowadzone szkolenia, udostępniane sale pod nie. Niestety nic po tym, jeśli ludzie nie będą dostatecznie poinformowani i przygotowani do odbioru tego wszystkiego.

Teza 8: "Poprawa jakości konsultacji społecznych jest priorytetem Programu rozwoju Edukacji Obywatelskiej."

1. Wprowadzenie transparentnych procesów konsultacyjnych zachęci mieszkanki i mieszkańców do angażowania się w sprawy miasta.
2. Jeśli chodzi o poprawę jakości konsultacji społecznych, działania są ograniczone przez przepisy prawa. Jeśli coś nie jest uwzględniane w konsultacjach, to właśnie przez nie.
3. Przez długie lata obywatele naszego kraju nie mieli możliwości, żeby się spełniać obywatelsko. Mowa tutaj o braku tradycji na rzecz działań obywatelskich, która

nie mogła powstać przez okres socjalizmu w Polsce. Z tego powodu współczesne pokolenia nie mają w wzorca, dzięki któremu od najmłodszych lat z domu mogliby krzepić swoją postawę.

4. Istnieją już narzędzia kontaktu między mieszkańcami a urzędem, Kraków jako miasto może pochwalić się wieloma inicjatywami. Padła propozycja, aby przy każdej inicjatywie wygłaszany był chociażby krótki komunikat dzięki któremu ludzie będą wiedzieli, że są narzędzia takie jak newslettery.

Teza 9: "Dialog z NGO i z mieszkańcami, i uwzględnianie ich głosów w procesach decyzyjnych, jest priorytetem Programu Edukacji Obywatelskiej."

1. Urząd Miasta powinien uwzględniać potrzeby i pomysły mieszkank i mieszkańców przy podejmowaniu decyzji.
2. Konsultowanie decyzji, kiedy jest już ona podjęta to za późny etap na prowadzenie dialogu i uwzględnienie głosu mieszkańców.
3. W sytuacji, w której mieszkańcy i mieszkanki nie mają poczucia, że ich zaangażowanie społeczne jest ważne - działania edukacyjne w tym zakresie nie przyniosą rezultatu i nie powodują większego zaangażowania mieszkank i mieszkańców.
4. Konsultacje na temat projektów społecznych powinny być rozpoczynane na najwcześniejszym etapie programów. Niestety nie zawsze tak jest.
5. Aby zachęcić mieszkańców do responsywności sporządzane są raporty, dostępne w internecie, jednakże mieszkańcy sami muszą do nich dotrzeć i się z nimi zapoznać. Jeśli informacje w raportach będą od razu dostępne, wtedy mieszkańcy będą widzieli efekty konsultacji, co przyczyni się do zwiększenia ich poczucia sprawstwa.
6. W Krakowie jest podawanych za mało informacji o działaniach, na każdym ich etapie począwszy od realizacji do efektów jakie one przyniosły.
7. Jeden z uczestników reprezentujący organizację pozarządową zaproponował, aby w grupach decyzyjnych pojawiały się przedstawiciele danych grup społecznych (np. studenci, osoby starsze, cudzoziemcy), ponieważ oni znają problemy grupy, która wykazuje inicjatywę. Najpierw powinna być przeprowadzana szeroka dyskusja z tymi odpowiednimi osobami, na koniec skomentowana przez Urząd Miasta. Jednak, jak zaznaczyła przedstawicielka urzędu, nie można dzielić mieszkańców na grupy społeczne, w konsultacjach społecznych, ponieważ są do nich zapraszani wszyscy na równych prawach. Konkretne grupy uwzględnia komisja ds. dialogu obywatelskiego.

Spotkanie trzecie (17.09.2021) - "Empatia, budzenie tolerancji i bezpieczeństwo"

W przeciwieństwie do formatu dwóch poprzedzających spotkań, w trakcie trzeciego spotkania dyskusja toczyła się nie wokół tez, ale pytań. Panel dotyczył dwóch podobszarów: budzenia postawy tolerancji i empatii oraz bezpieczeństwa. W panelu brało udział siedmiu ekspertów oraz dwóch przedstawicieli firmy Swarmcheck.

Pytanie 1: "Jakich narzędzi należałoby użyć, aby przełożyć sugerowane w ankiecie narzędzia, dobre dla grup mniejszych (np. warsztaty) na edukację masową?"

1. Należy wykorzystać narzędzia jakie daje praca w grupie do 24 os. (wykorzystywana np. w pracy klasowej). Taka praca daje dużą skalę oddziaływania - np. edukacja równościowa w szkołach (ale ona chyba jest na ten moment tylko postulatem), czy edukacja w zakresie zdrowia. Taka edukacja w szkole, daje dobre efekty - jest czymś pomiędzy edukacją indywidualną a masową.
2. Należy odróżnić empatię od tolerancji. Empatia jest doświadczeniem. Aby się jej "uczyć" należy mieć kontakt w miarę osobisty z "nauczycielami empatii", co wymaga mniejszych grup. Tu działania typu kampanie odpadają. Nawet niewielka liczbą nauczycieli w nurcie np. Porozumienia bez przemocy, może rozpocząć ciąg edukacyjnych zmian.
3. Kompetencje to nawyki, postawy (serce), wiedza i relacje (zachowanie).
4. To co możemy zrobić to zmiany w zakresie zmiany postaw czy wiedzy przez kampanie, akcje informacyjno-edukacyjne.
5. Lepsze od edukacji masowej są działania wymierzone do poszczególnych grup. Ważny jest dobór odpowiedniego narzędzia do grupy.
6. Nie da się masowo przeszkolić nauczycieli w szkole. W Krakowie jest 207 podmiotów edukacyjnych. Nawet przeszkolenie 1 nauczyciela z każdej szkoły dałoby liczbę 207 os.

Pytanie 2: "Co jest planowane w aspekcie polityki równościowej?"

1. Powstaje dokument Polityki Równościowej (póki co brak konkretnych działań dokument ma mieć partycypacyjny charakter).
2. W ramach Bezpiecznego Krakowa jednym z celów operacyjnych jest przeciwdziałanie mowie nienawiści i innym formom przemocy wobec osób LGBT.
3. Edukacja w szkołach - samorządy nie tworzą ramy programowej ale są granty dla NGO. Z tego projektu powstał Queerowy Maj (homofobia w krakowskich szkołach).

Pytanie 3: "Czy krakowskie instytucje związane z administracją, bezpieczeństwem, opieką zdrowotną i edukacją powszechną otrzymują wsparcie merytoryczne związane z potrzebami i problemami klientów/ pacjentów/ uczniów/ obywateli LGBTI+?"

1. Są problemy z poważnym traktowaniem społeczności ukraińskiej przez Policję. Przy zgłoszeniu, jeśli Ukrainiec nie zna języka, musi czekać na tłumacza min. 2 h. Sprawy także są często rozstrzygana na niekorzyść obywateli Ukrainy (np. wspomniany mandat w tramwaju).

Pytanie 4: "Czy jest potrzebne/możliwe kształtowanie właściwych postaw wrażliwości/otwartości?"

1. Wiedza nie zawsze musi być uprzednia do przypadku. Ważniejsze są kompetencje komunikacyjne (np. aktywne słuchanie) - zaspokajają ¾ potrzeb. Pytamy czego dany niepełnosprawny potrzebuje. Dobrze byłoby gdyby w Instytucjach były piktogramy ułatwiające kontakt np. z osobą niepełnosprawną.

2. Wiedza jest ważna - im więcej wiemy, tym bardziej oswajamy dany temat a wtedy łatwiej możemy zmienić jakieś złe postawy w sobie lub wpływać w tym zakresie na innych.
3. Rozwijanie świadomości nt. niepełnosprawności. Miasto realizując różne polityki ten fakt uwzględnia. Są różne rodzaje niepełnosprawności a one generują różne polityki. Zadaniem samorządów jest pochylanie się nad tymi okolicznościami a to powinno mieć przełożenie na polityki miejskie.
4. 120 NGO działa na terenie Krakowa na rzecz osób niepełnosprawnych - są partnerami w realizacji kampanii, które poszerzają wiedzę i pokazują jak działać na rzecz niepełnosprawnych.
5. Tydzień Osób z niepełnosprawnością - Kocham Kraków z wzajemnością - udział brało 40 NGO - dziesiątki wydarzeń, które mają integracyjny charakter.
6. Rolą samorządu jest generowanie sytuacji w której organy mogłyby ze sobą współpracować. Takim celom służy Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Osób Niepełnosprawnych. Jest to bardzo dobry partner do konsultowania i zadzierzgnięcia działań w tym zakresie różnych organizacji samorządowych.

Pytanie 5: "Czy jest potrzeba aby społeczność ukraińska prowadziła działania dla mniejszości ukraińskiej własnym głosem?"

1. Ukraińcy w Polsce nie mogą głosować. Ich aktywność społeczno-polityczna dokonuje się poprzez NGO lub media stworzone dla nich.
2. Ukraińcy przede wszystkim chcą nie tyle aktywnie angażować co integrować. Są spore różnice między Polakami a Ukraińcami - obu grupom brakuje wiedzy w zakresie różnic międzykulturowych. Ludność ukraińska nie chce wychodzić do Krakowian, bo nie czuje się bezpiecznie, nie czuje się akceptowana. Jest opór mieszkańców Krakowa, np. szkolenia dla firm organizowane przez Ukraińców np. z komunikacji czy różnic w kulturze pracy nie cieszą się zainteresowaniem. 0.8% budżetu jest kierowanych na integrację obcokrajowców. Punktem Integracji jest Centrum Wielokulturowe.
3. Rekomendacje: Edukacja osób, które mogą być trenerami kultury ukraińskiej.
4. Potrzeba działań w zakresie uczenia się języka polskiego dla ukraińców . Brak znajomości J. polskiego uniemożliwia np. zdobywanie grantów a to ogranicza działania.

Pytanie 6: "Jakie działania można podjąć na rzecz bezpieczeństwa?"

1. Bezpieczny Kraków - tu dla bezpieczeństwa działają UMK-Policja-Uczelnia AGH/UP. Te podmioty działają zarówno w zakresie poprawy bezpieczeństwa ale i poprawy poczucia bezpieczeństwa.
2. Nie ma możliwości łączenia działań Straży Miejskiej (jednostka samorządowa) lub Policji z Centrum Edukacji Obywatelskiej. To ostatnie może być stworzone jako organ prowadzony przez organizacje pozarządowe. Policja może być partnerem działań.
3. CEO - nie musi mieć jednej konkretnej lokalizacji - charakteru stacjonarnego. CEO to raczej pojęcie horyzontalne, może być jako rekomendacja ale trudna w

ewaluacji. CEO to wątek istniejące w wielu innych obszarach. To powinna być raczej podmiotowość dla celów programu - horyzontalne rozwiązanie - na potrzeby polityki miejskiej. Np. w turystyce - elementem eo, jest świadoma turystyka, na potrzeby sportu (edukacja w zakresie walki z dopingiem). Bardzo szeroki zakres tematyczny takiego centrum uwzględnienie wielu ekspertów. Pytanie czy realne do realizacji.

4. Przemoc jest pojęciem uniwersalnym - należy zaprojektować kampanię antyprzemocową.
5. Potrzeba Kampanii Informacyjnej dotyczącej zgłaszania przemocy. Najlepiej w formie Infografik - lekka formuła.
6. Należy wzmacniać kompetencje krakowian w zakresie tego co należy zgłaszać i komu (są procedury i organizacje które to wspierają).
7. Niebieska Linia - większa dostępność informacji w tym zakresie.
8. Według raportu Stowarzyszenia Czulent (Raport Przestrzegania Praw Człowieka), mowa nienawiści jest dużym problemem w Polsce. Należy skupić się na edukowaniu w zakresie tego czym jest mowa nienawiści i co mogą z nią zrobić.
9. Eskalacja przemocy wobec osób nieneurotypowych. Kierowcy autobusów powinni mieć podstawową wiedzę na temat osób autystycznych, ich reakcji, reagowania na zagrożenie. Zwiększenie świadomości, które reakcje mogą być odbierane jako agresywne a intencjonalnie takie nie są.
10. Strategia - cele operacyjne dokonują się na poziomie samorządu:
  - potrzeba jest edukacji w zakresie umacniania obywateli w zakresie ich praw.
  - ważne jest uwrażliwienie służb ale nie jest możliwe zajmowanie się tym.
  - można to uwzględnić na poziomie wpisania pewnych kierunków do programu ale tu nie ma mocy realnych zmian.

Spotkanie czwarte (21.09.2021) - "Edukacja ekologiczna"

Spotkanie dotyczyło obszaru ekologii. W panelu brało pięciu ekspertów oraz dwóch przedstawicieli firmy Swarmcheck. udział Uczestnicy i uczestniczki konsultowali tezy wypracowane we wcześniejszych etapach badawczych.

Teza 1: "Urząd Miasta Krakowa powinien poprawić swoje relacje z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną przyrody, edukacją ekologiczną i przeciwdziałaniem zmianom klimatu."

1. Kiedy organizowano spotkanie mające na celu zacieśnienie współpracy między NGO w obszarze eko a UMK na zaproszenie odpowiedziało z kilkunastu organizacji tylko 3, 2 dołączyło w drugiej turze rozmów.
2. NGO związane z obszarem ekologii są mocno skupione na swoich celach co utrudnia współpracę. NGO niechętnie zapoznają się także z dokumentami czy aktywnościami UMK, a to uniemożliwia dyskusję. Obserwuje się także opozycyjne

nastawienie do urzędu, oczekiwanie gratyfikacji finansowej. UMK nie ustaje w wysiłkach o dobrą współpracę z NGO.

3. Organizacje ekologiczne są raczej nastawione na protest. Poza tym w Polsce obserwuje się słabą kulturę dialogu. NGO poza tym oczekują od urzędu wiodącej roli a nie zawsze tak jest.
4. NGO często działają w opozycji do działań miasta. Jeśli cele są wspólne to łatwiej współpracują. Potrzeba pomocy NGO przy takich działaniach jak np. Ogrody Społeczne prowadzenia takiej inicjatywy. Brak chętnych do współudziału w takich inicjatywach.
5. Kiedyś było lepiej np. współpraca z nasadzeniami ale teraz nie ma już takiego zaangażowania. Są zarzuty że ZZM odżegnuje się od potrzeb mieszkańców, jest niechęć i brak zaufania. Jest zrozumienie po jednej i drugiej stronie - murów wyrasta coraz więcej.
6. W kontekście panelu klimatycznego: ocena współpracy z NGO - raczej pozytywna. 20 NGO oraz koła naukowe, grupy nieformalne brało udział w pracach. Było tak dużo chęci wystąpień, że trzeba było robić selekcję lub poprosić o pisemną wypowiedź.

Teza 2: "Czy szkoły mają możliwość i są odpowiednią platformą dla prowadzenia edukacji ekologicznej?"

1. Symbioza sporo robi w zakresie pozaformalnej edukacji ekologicznej. Prowadzone też są konkretne działania aby wprowadzić edu eko do szkół - nacisk na władze, radnych, wojewodów aby ta stała się elementem programów szkolnych a więc wykształcenia każdego Krakowianina.
2. Ważna w tym zakresie jest współpraca w zakresie wspólnoty samorządowej - lokalnych instytucji: Szkoły, Domy kultury, Biblioteki.
3. Trudno określić jakiś konkretny cel operacyjny. Trudność polega na kwestiach legislacyjnych. Wydział Edukacji UMK podlega Ministerstwu Edukacji. UMK może wysłać mail do Dyrektora Szkoły ale nie ma bezpośrednich narzędzi wpływu. Nie ma dużej siły perswazji.
4. Edukacja ekologiczna dla najmłodszych jest naprawdę na wysokim poziomie ale edukują się dzieci, które już mają jakąś świadomość w tym temacie, których rodzice dążą do rozwijania takiej świadomości. Chodzi o pobudzenie świadomości innych osób.
5. Na ten moment wszystko, co wykracza poza podstawę programową jest trudniejsze do realizacji. Trzeba więc wyposażać nauczycieli chętnych do takich działań w wiedzę, czy materiały do prowadzenia zajęć. Czasem wyjście do lasu w ramach lekcji z zaangażowanym nauczycielem, może dać fantastyczne efekty.
6. ZZM przygotowuje pilotażowy Program dla nauczycieli - szkolenia uważności dla nauczycieli, którzy chcą prowadzić edukację ekologiczną.
7. Jest wiele gotowych materiałów (zakładka Klimat) dedykowanych nauczycielom, którzy chcą prowadzić lekcje z tej dziedziny. Są to gotowce. Są też materiały przygotowane przez Ministerstwo Środowiska.

8. Szkoły bardzo chętnie przyjmują działania z zakresu edu eko. Placówki zgłaszają się same po takie lekcje do UMK. Urzędnicy chodzą do szkół, zaopatrują nauczycieli w materiały.

Teza 3: "Co da się wypracować z rodzicami i opiekunami w zakresie edukacji ekologicznej?"

1. Ogród Doświadczeń im. Stanisława Lema w Krakowie - umożliwiałoby wspólne spędzanie czasu dzieci z opiekunami.
2. Kraków ma mało takich miejsc, gdzie dzieci z rodzicami mogą spędzać czas.
3. W Krakowie ma powstać takie Centrum Edukacyjne – rekomendacja Panelu Klimatycznego.
4. Ofertę edukacji ekologicznej należy kierować bezpośrednio do rodziców.
5. Rodzice mogą wpływać na szkoły aby wybrały programy miejskie w zakresie ekologii np. poprzez świadomy wybór szkoły, która podąża za danymi wartościami. Szkoła może wybierać eko-wartości poprzez wybór odpowiedniego programu. Przez to może świadomie kreować swój wizerunek.

5.5 Najważniejsze rekomendacje z fiszek eksperckich

Prawa obywatelskie, funkcjonowanie samorządu:

- Realizacja zajęć z podstaw prawa w szkołach, których celem jest uświadomienie uczniowi celu jego stosowania, co w konsekwencji powinno skutkować wiedzą o tym, jak dochodzić ochrony swoich praw.
- Stosowanie interaktywnych metod edukacyjnych wykorzystujących np. symulację rozpraw, podczas których uczniowie wcielają się w rolę uczestników procesu sądowego.
- Miasto powinno wspomagać organizacje pozarządowe poprzez: bezpłatne udostępnianie pomieszczeń do pracy i zajęć, bezpłatne doradztwo w zakresie: prowadzenia organizacji pozarządowej, pozyskiwania środków finansowych, przygotowywania wniosków i ich realizacji, umożliwienie skorzystania z nieodpłatnego wsparcia prawnego.
- Generalnie wzmocnienie działań partycypacyjnych w kontekście jednostek pomocniczych miasta.
- Aktywizacja mieszkańców w ich lokalnych środowiskach – wsparcie takich środowisk.
- Włączanie mieszkańców w procesy decyzyjne.
- Stworzenie atrakcyjnych metod konsultacji dla mieszkańców, w tym tworzenie stałych platform konsultacyjnych.
- Wsparcie finansowe podmiotów społeczeństwa obywatelskiego.

- Realizacja większej ilości działań edukacyjnych.
- Miasto powinno prowadzić konsekwentne działania związane z informowaniem mieszkańców o realizowanych zadaniach we wszystkich aspektach jego funkcjonowania.
- Aktywność Miasta przejawiać się powinna w organizacji spotkań (poprzedzonych szeroką kampanią informacyjną o celach i zamierzonych efektach). Wypracowane stanowiska powinny być prezentowane w ściśle określonych i stałych miejscach a realizowane zadania monitorowane przez pomysłodawców.
- Włączenie szkół, rad dzielnic i radnych miejskich do realizacji Programu Edukacji Obywatelskiej.
- Zwrócenie szczególnej uwagi na młodych ludzi, umożliwiające im zapoznanie się z kompetencjami i funkcjonowaniem samorządu lokalnego, pozyskaniem umiejętności i praktyczną wiedzę potrzebną w pracy na rzecz społeczeństwa obywatelskiego.
- Upowszechnienie informacji o realizacji programu wśród nauczycieli i ich pozyskanie do realizacji projektu.
- Działania zmierzające do ukształtowania poczucia odpowiedzialności za sprawy i przyszłość miasta, realizowane poprzez cykl warsztatów i szkoleń ukazującym mieszkańcom jakie znaczenie dla miasta może mieć ich zaangażowanie.
- Poprawa komunikacji między urzędnikami a mieszkańcami miasta poprzez opracowanie sposobu informowania mieszkańców o efektach realizowanych działań.
- Umożliwienie mieszkańcom udziału w procesie decyzyjnym realizowane w ramach Budżetu Obywatelskiego ale możliwe także przy okazji działań miasta w obszarach pn. polityki społecznej ochrony zdrowia czy kształtowania środowiska.
- Opracowanie form i metod oraz organizacja edukacji dzieci i młodzieży kształtującej kompetencje obywatelskie i samorządowe realizowana poprzez cykl zajęć w ostatnich klasach szkół podstawowych oraz w szkołach średnich.
- W kontekście pytania o to, w jaki sposób wspomóc nauczycieli w kontekście prowadzenia edukacji obywatelskiej: nauczyciele i tak mają już wiele obowiązków związanych ze szkołą, nie powinno obarczać się ich dodatkowymi. Uczestnicząc w wielu szkoleniach/warsztatach mieli już szansę zdobyć konieczną wiedzę, realizując jednak podstawę programową nie mają czasu na realizację innych działań. Warto zastanowić się nad powierzeniem tych zadań organizacjom pozarządowym związanymi tematycznie z tymi działaniami. Przeszkolić liderów społecznych!

Prawa obywatelskie i funkcjonowanie samorządu:

- Należy prowadzić kluby dyskusyjne, animowane spotkania pokazujące tzw. dobre praktyki z innych części kraju a także z zagranicy. Kraków ma miasta partnerskie, może stamtąd zasięgnąć inspiracji w celu podniesienia umiejętności obywatelskich.
- Trzeba opracować specjalne programy przygotowane przez specjalistów. Dorobek krajów skandynawskich może być inspiracją - programy kształcenia kadry nauczycielskiej są bardzo dobrze rozwinięte, no ale dotyczą specyfiki kulturowej tamtego regionu. Importując te rozwiązania należałoby odpowiednio zmodyfikować te treści. Główną zasadniczą cechą tych programów jest nacisk na samodzielność i współpracę. Krótka, przykład: Pani w szkole w grupie dzieci nie wydaje poleceń lecz animuje dzieci do samodzielnego działania.
- Zwiększyć transparentność - obecnie nikt nie wie, że taki program jest opracowywany; brakuje informacji (kto co robi, ile to kosztuje, kiedy powstanie, itp.).
- Należy przeanalizować podstawę programową i podejmować działania na rzecz jej zmiany/aktualizacji/uzupełnień (nauczyciele i uczniowie często mogą być przeciążeni podstawowymi lekcjami i mogą nie być zainteresowani dodatkowymi zajęciami).
- Należy opracowywać gotowe materiały edukacyjne; scenariuszy lekcji; gier symulacyjnych.
- W przypadku osób dorosłych wskazane są działania szkoleniowe dotyczące rozumienia pojęć takich jak: sprawiedliwość, równość, obywatelstwo, prawa człowieka, znajomości narzędzi partycypacji obywatelskiej oraz cyklu działań zmierzających do zainteresowania problematyką stojącą przed społecznościami lokalnymi.
- Działania edukacyjne w zakresie podnoszenia umiejętności obywatelskich dzieci i młodzieży powinny koncentrować się na (wzorując się na projektach realizowanym przeze mnie w pierwszych latach XXI) przekazywaniu wiedzy dotyczącej organów władzy samorządowej wszystkich szczebli, trójpodziału władz, znajomości swoich praw i obowiązków obywatelskich oraz kształtowaniu umiejętności krytycznego odbioru przekazu medialnego i wyczerania na odpowiedzialność za swoje czyny.
- W przypadku podnoszenia umiejętności obywatelskich osób związanych z krakowskimi NGO mogą zarekomendować działania edukacyjne związane z formami szkoleniowymi pozwalającymi na wzrost znajomości narzędzi partycypacji obywatelskiej oraz umożliwiającymi jasne wyrażanie własnych opinii i przekonań.

- Należy podjąć działania mające na celu wspieranie krakowskich urzędników na polu pogłębiania znajomości narzędzi partycypacji obywatelskiej, poszerzenia wiedzy o najważniejszych problemach wspólnot lokalnych, podejmowania decyzji w oparciu o racjonalne przesłanki.
- Należy zaplanować cykl działań dotyczących radzenia sobie ze stresem, wyczerlenia na odnoszenie się do innych osób.
- W kontekście podnoszenia umiejętności dzieci i młodzieży, należy podjąć działania, które powinny koncentrować się na rozwoju kompetencji osobowych i interpersonalnych takich jak kształtowanie umiejętności argumentowania własnych poglądów, skuteczną komunikację z innymi, współpracę w grupie, wyczerlenie na odnoszenie się do innych osób.
- W przypadku podnoszenia umiejętności społecznych osób związanych z krakowskimi NGO należy podjąć działania edukacyjne związane z formami szkoleniowymi: pozwalającymi na skuteczne kształtowanie umiejętności argumentowania własnych poglądów, umożliwiającymi skuteczną komunikację w zespole.
- Należy podjąć działania dotyczące wspierania krakowskich urzędników na polu: skutecznej komunikacji z innymi osobami, radzenia sobie z konstruktywną krytyką, wyczerlenia na odnoszenie się do innych ludzi, także reprezentujących inne kultury.
- Poszerzenie zakresu działań o inicjatywy edukacyjne funkcjonujących przy UMK Komisji Dialogu Obywatelskiego.

Rozwój wolontariatu:

- Zlecenie zadania publicznego w ramach którego realizowany jest: mentoring, szkolenia, tworzenie projektów społecznych.
- Wsparcie finansowe.
- Bezpłatna pomoc prawna, konsultacje prawne, punkt konsultacyjny np. Centra obywatelskie, infolinia.
- Kampania miejska promująca ideę wolontariatu. Stała liczba rubryk, postów w mediach społecznościowych. Udostępnienie nośników miejskich.

Inicjowanie projektów społecznych:

- Wprowadzenie Dąbrowskiego modelu Budżetu Partycypacyjnego (różnica między modelem budżetu obywatelskiego, jaki znamy w Krakowie, a modelem dąbrowskim polega na tym, że w Dąbrowie Górniczej projekty do realizacji wybierane są w oparciu o dyskusję mieszkańców i wspólnie uzgodnione. Głosowanie zarezerwowane jest dla wyjątkowych przypadków, w których nie udało się osiągnąć konsensusu. Dąbrowa

- Górnicza od lat realizuje ten model).
- Zmiana harmonogramu budżetu obywatelskiego, tak aby weryfikacja projektów nie odbywała się w miesiącach wakacyjnych.
  - Wydłużenie czasu i pogłębienie dialogu zarówno pomiędzy samymi mieszkańcami, jak i mieszkańcami a UMK/MJO w celu podniesienia jakości projektów, jak również niwelowania ewentualnych niepotrzebnych napięć występujących na etapie realizacji.
  - Wzmocnienie komunikacji z mieszkańcami na każdym etapie budżetu obywatelskiego (bieżące informacje, promocja, wymiana informacji).
  - Zwiększenie czytelności i przystępności materiałów informacyjnych Konsultacji Społecznych.
  - Rozpoczynanie konsultacji społecznych na jak najwcześniejszym etapie.
  - Edukacja obywatelska, wskazanie korzyści z angażowania się.
  - System informacyjny o konsultacjach społecznych np. bezpośredni sms do mieszkańców dzielnicy..
  - Wnioski z konsultacji społecznych są czasem pomijane lub niewykorzystywane, to rodzi przekonanie że są organizowane jedynie jako zasłona dymna. Nawet jeśli są wykorzystane, to brakuje informacji, w jakim zakresie. Należy zadbać o tzw. follow up – wracać do mieszkańców z przekazem, jak wpłynęły na realizację poszczególnych inicjatyw.

Edukacja ekologiczna:

- Pokazywanie znaczenia terenów zielonych, przyrody i ich ochrony.
- Angażowanie do wspólnego dbania o przyrodę.
- Przekazywanie wiedzy i aktualnych informacji nt. ochrony przyrody.
- Promować sukcesy, ale bez propagandy sukcesu, pokazywać też wyzwania i niedociągnięcia.
- Miasto musi zaczynać od siebie, dopiero potem wymagać od mieszkańców i innych.
- Należy zmienić podstawę programową w szkołach.
- Przeprowadzić akcje informacyjno-edukacyjne, ale także pilotaże = zaprosić dzieci z rodzicami na dni otwarte np. Ekospalarni itp.
- Należy ułatwić działania takie jak:
  - segregacja śmieci:
  - śmietniki niekiedy są zdewastowane;
  - brakuje odpowiednich koszy; różnice w systemie sortowania;
  - przerzucanie odpowiedzialności na sortowanie na konsumenta, a nie na producenta; część opakowań nie jest potrzebna, część opakowań składa się z kilku(nastu) części/materiałów;

- pytanie zresztą czy celem powinna być segregacja śmieci (większy wolumen śmieci poddawanych segregacji) czy zmniejszenie konsumpcji (mniejszy wolumen w ogóle); -dzielenie się:
- nacisk na zmniejszanie konsumpcji;
- promocja
- ograniczanie lotów: dobre połączenia kolejowe;
- ograniczenie korzystania z samochodu: jakość komunikacji miejskiej + połączenia podmiejskie;
- ograniczenie spożycia mięsa: catering wegański w zadaniach publicznych, brak mięsa w stołówkach/placówkach finansowanych ze środków publicznych; - część to rozwiązania na poziomie UE/krajowym.
- W procesie edukacji z zakresu globalnych problemów ekologicznych istotne wydaje się zaangażowanie miasta w międzynarodowe inicjatywy o charakterze ekologicznym, informowanie o podejmowanych na szczeblu międzynarodowym programach, strategiach i porozumieniach oraz adaptacja ich do środowiska lokalnego z uwzględnieniem korzyści globalnych.
- Wywieranie presji na władze krajowe, aby wspierały samorządową/lokalną politykę pro klimatyczną, zaprzestania finansowania wydobycia węgla, tworzenia sprzyjających warunków prawnych i ekonomicznych dla rozwoju zielonej energetyki., wdrożenia specjalnego programu nauczania w szkołach na wszystkich szczeblach.
- Dostarczać gotowe scenariusze lekcji, materiały edukacyjne, organizować miejskie akcje adresowane do uczniów i nauczycieli (np. konkursy) - w celu wspierania szkół w prowadzeniu edukacji ekologicznej.

Zwiększanie postawy tolerancji i empatii:

- W ramach edukacji obywatelskiej w kontekście równego traktowania poruszone powinny zostać poniższe wątki:
- Czym jest równe traktowanie (w szczególności w oparciu o Kodeks Pracy) - Jak przeciwdziałać nierównemu traktowaniu?
- Czym jest dyskryminacja (rodzaje dyskryminacji) i mobbing/ jak przeciwdziałać?
- Mowa nienawiści - definicja/ zagrożenia/ możliwości przeciwdziałania
- Historia praw człowieka / podstawowe dokumenty prawne
- Definicja i rodzaje przemocy wobec kobiet (Przemoc fizyczna, psychiczna, seksualna i ekonomiczna) Obowiązki instytucji publicznych i możliwości uzyskania wsparcia w przypadku podejrzenia przemocy

- Zasady organizowania zgromadzeń publicznych oraz podstawy wiedzy w zakresie zakładania i zrzeszania się w organizacjach pozarządowych
- Savoir-vivre wobec niepełnosprawnych
- W komunikacji skierowanej do osób neuroróżnorodnych (autyzm, ADHD, dysleksja, inne) warto zawsze podawać informacje w sposób uwzględniający różne możliwości komunikacji: komunikat pisemny – jak najbardziej przejrzysty, infografika, plik audio itp.
- Wspieranie finansowe oraz organizacyjne przez UMK projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe działające na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami.
- Kampanie informacyjne skierowane na wzmocnienie tolerancji i empatii.

Bezpieczeństwo:

- Wzmocnienie kompetencji nauczycieli w rozwiązywaniu problemów i reagowaniu na trudne i prowokacyjne zachowania uczniów.
- Pożądane byłoby kontynuowanie działań mających na celu przeciwdziałanie przemocy poprzez budowanie bezpiecznych przestrzeni nie tylko w szkołach.
- Warsztaty dla uczniów, rodziców i nauczycieli.
- Działanie typu trening umiejętności społecznych, trening zastępowania agresji.
- Wsparcie nauczycieli w pracy z uczniami mającymi problemy psychiczne.
- Wsparcie nauczycieli w kryzysach psychicznych (szczególnie aktualne w okresie i po pandemii).
- Przeprowadzenie ankiet/wywiadów w poszczególnych osiedlach Krakowa, w których mieszkańcy mogliby wskazać, które miejsca w ich otoczeniu uznają za najbardziej niepokojące, dlaczego i co można by ich zdaniem zrobić, aby tę przestrzeń stworzyć bardziej przyjazną/bezpieczną.
- Spotkania z pracownikami Wydziału dw. z Cyberprzestępczością – np. w szkołach czy na uczelniach.

5.6. Wywiad pogłębiony

Udział w spotkaniu 06.10.2021 wzięli ekspert: dr. hab Dorota Gierszewski oraz przedstawiciele firmy Swarmcheck. Spotkanie miało charakter uzupełniający dotychczas zebraną wiedzę z zakresu wspierania aktywności obywatelskiej oraz rozwoju wolontariatu. Pytania zadawali przedstawiciele firmy Swarmcheck, ekspert odpowiadał na zadane pytania. Spotkanie zostało przeprowadzone za pośrednictwem platformy

zoom. Trwało godzinę. Poniżej przedstawione jest streszczenie najważniejszych pytań z danych obszarów i odpowiedzi:

1). Wsparcie aktywności obywatelskiej.

Wśród mieszkańców pojawiają się głosy o nieskuteczności petycji. Jak można sprawić, żeby mieszkańcy mieli poczucie, że ich głos jest brany pod uwagę?

W urzędzie miasta jest urzędnik, który zachęca do składania petycji. Zdaniem respondentki te uwagi są uwzględniane, wbrew temu co twierdzą inni mieszkańcy.

Jak usprawnić komunikację na linii mieszkańcy - urząd, skoro, wbrew opinii i staraniom UM mieszkańcy i mieszkanki nadal zgłaszają, że nie mają poczucia sprawczości, poczucia, że ich głos się liczy, że ich petycje są brane pod uwagę?

Zdaniem eksperta należy rozproszyć działania Urzędu Miasta w taki sposób, aby działał on z innymi podmiotami przekazując im zadania. Rozproszoną komunikację można powierzyć na przykład aktywistom miejskim. Niestety nie w każdej dzielnicy są centra aktywności mieszkańców, a powinny być, ponieważ takie miejsca to strefa relaksu oraz miejsce inicjatyw i współpracy z innymi podmiotami.

Czy działania Centrum Wielokulturowego są wystarczające? Czy można podjąć jakieś dodatkowe działania aktywizujące obcokrajowców?

Działania Centrum Wielokulturowego rozrastają się w ramach programu Otwarty Kraków tak, żeby miasto było przyjazne dla wszystkich. Samo centrum współpracuje z innymi podmiotami na przykład Laboratorium Pokoju „Salem Lab”, które za pomocą e-edukacji promuje działania na rzecz aktywizacji obcokrajowców. Także JCC Kraków inicjuje działania na rzecz tolerancji i równouprawnienia. Zachęca ludzi do działania mieszkańców na rzecz wielokulturowości.

Imigranci którzy przyjeżdżają do Krakowa, nie znają takich organizacji. Warto zatem promować je. Niech Urząd Miasta propaguje wiedzę o tych punktach. Mniejsze organizacje mają swoje lokale i dzięki współpracy mogą one sobie udostępnić je, aby organizować spotkania.

Należy zatem wzmocnić działania edukacyjne na przykład w szkołach. Może ktoś przyjść z zewnątrz i propagować takie działania. Oddolne inicjatywy byłyby dobre. Do tych miejsc aktywności lokalnej może przyjść ktoś z urzędu i opowiadać jakie są efekty konsultacji. Można też dotrzeć do innych miejsc, na przykład bibliotek, których potencjał jest niewykorzystany. W

Krakowie sa biblioteki realizujące ciekawe programy. Można się nad tym zastanowić jak to zrobić. Warto też zwrócić się do uniwersytetów trzeciego wieku. Jeśli ludzie dowiedzą się o tych inicjatywach, to chętnie podzielą się tą wiedzą ze swoimi rówieśnikami i przekażą ją dalej, przez co zwiększy się liczba chętnych.

2). Rozwój wolontariatu.

Jakie są obecnie prowadzone działania na rzecz integracji cudzoziemców w Krakowie?

Te działania są rozproszone i wprowadzone od niedawna. Powstało Centrum Wielokulturowe gdzie znajduje się punkt informacji dla cudzoziemców, przychodzą tam też inne fundacje działające na ich rzecz w Krakowie. Jest tam również budowana baza wolontariuszu, złożona również z tych zza granicy, którzy działają aktywnie w zakresie wolontariatu (na przykład w zakresie opieki nad innymi).

Jakie są znane obecnie prowadzone działania na rzecz integracji osób niepełnosprawnych?

Dobrym przykładem jest pensjonat i restauracja „U pana Kogito” w Krakowie. Pracownikami są osoby niepełnosprawne. Dzięki zyskom pensjonatu finansowane są zajęcia i terapie dla osób niepełnosprawnych. Także Stowarzyszenie Integracji Osób Niepełnosprawnych „Emaus” prowadzi zajęcia i warsztaty aktywizacji zawodowej. Zysk z nich był przeznaczany na rzecz osób niepełnosprawnych.

Czy znane są jakieś rozwiązania, lub dobre praktyki z innych miejsc, które miałyby szansę zadziałać w Krakowie, na rzecz integracji cudzoziemców i osób niepełnosprawnych?

Na Śląsku działa kawiarnia i sklep, w której pracują osoby niepełnosprawne. W Gdańsku Centrum Solidarności były realizowane działania na rzecz integracji cudzoziemców. Cudzoziemcy zapraszali mieszkańców do wspólnych działań, na rzecz inicjowania projektów społecznych.

Czy organizacje wolontaryjne mogłyby w jakikolwiek sposób wesprzeć działalność grup sąsiedzkich?

Takie działania powinny być prowadzone z osobami zakorzenionymi w danej dzielnicy. Organizacje wolontaryjne najpierw musiałyby poznać miejscową specyfikę, przeprowadzić diagnozę. W innych miastach jest to tak samo trudna kwestia. Lepiej zaangażować w to lokalne podmioty, takie jak miejsca aktywności mieszkańców, domy kultury i biblioteki.

6. Wyniki konsultacji społecznych propozycje mieszkańców

l.p.	Wniosek/uwaga mieszkańca	Sposób uwzględnienia w Programie
1.	Stworzenie miejsca, które byłoby centrum działań dla osób chcących podejmować działania z zakresu edukacji obywatelskiej, gdzie byłyby organizowane szkolenia, debaty, spotkania sieciujące osób zainteresowanych tą tematyką. Takie centrum mogłoby powstać przy UMK albo jako komórka przy Centrum Obywatelskim. Mogłaby być to także platforma wirtualna, która służyłaby usieciowieniu i wymianie doświadczeń.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3
2.	Zebranie i utworzenie bazy lokalnych liderów, czy osób które chciałyby uczyć innych pokazując w praktyce czym jest edukacja przez konkretne działanie.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3
3.	Stworzenie możliwości wymiany międzynarodowej i wymiany doświadczeń dla edukatorów organizacja debat oxfordzkich i paneli, w których edukatorzy w sposób praktyczny mogliby rozwijać swoje kompetencje.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3
4.	Miasto powinno przeprowadzić kampanie informacyjne w krakowskich mediach promujące zaangażowanie społeczne, aktywność obywatelską i informujące o tym, jakie działania można podjąć, gdzie odbywają się spotkania ważne z punktu widzenia inicjowania projektów społecznych.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.8
5.	Kampanie informacyjne w mediach lokalnych (lokalna telewizja, telebimy w tramwajach, profile instytucji miejskich) na temat praw obywatelskich, w postaci angażujących uwagę filmików.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1

6.	Należy podjąć działania edukacyjne, które pozwolą wypracowywać w mieszkańcach nieustępliwość i poczucie tego, że ich działania przynoszą rezultaty w przyszłości.	Działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.1, 2.8
7.	Otwarte spotkania z Rzecznikiem Praw Obywatelskich o Konstytucji organizowane dla młodzieży i dorosłych w krakowskich Bibliotekach Publicznych.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
8.	Trzeba dostosować program bezpłatnej pomocy prawnej dla najbardziej potrzebujących do konkretnych grup. Należy możliwie najbardziej uprościć procedury i język przekazu dla osób, które mają problem ze zrozumieniem ich. Trzeba poszerzyć pomoc prawną tak, żeby nie sprowadzała się tylko do informowania o tym, jakie są obowiązki, ale także zawierała praktyczne wskazówki gdzie się udać, co zrobić.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
9.	Przygotowanie i rozpropagowanie platformy do wypowiedzania się oraz głosowania, żeby ułatwić udział w konsultacjach szerokiemu gronu mieszkańców.	działania zaproponowane pod celami operacyjnym 2.1, 5.1 oraz 5.2
10.	Urządzanie pikników dzielnicowych połączonych z akcjami informacyjnymi dotyczącymi działań miasta.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.1
11.	Przygotowanie i rozpropagowanie specjalnej, czytelnej podstrony internetowej oraz informatora, które przekazują wiedzę o wszystkich planowanych działaniach w mieście.	serwisy miejskie już istnieją i zawierają proponowane informacje.
12.	Edukacja o prawach i wolnościach na co dzień: czego można wymagać i oczekiwać od innych, do jakiego podmiotu się zwracać z prośbą lub krytyką na dany temat, jak zwracać instytucjom uwagę, że coś jest nie tak, jak reagować na niekompetencję lub na sytuacje, kiedy osoby lub instytucje do czegoś wyznaczone twierdzą, że nie mogą nam pomóc.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1

13.	Edukacja na temat komunikacji w sytuacji kontaktu z instytucjami zarówno dla mieszkańców i mieszkank, jak i pracowników instytucji - o słuchaniu, wyjaśnianiu, dawaniu informacji zwrotnej.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
14.	Należy podjąć szkolenia z zakresu wzmacniania umiejętności interpersonalnych krakowskich urzędników (otwartość na punkt widzenia mieszkańca, racjonalna argumentacja).	działania zaproponowane pod celami operacyjnymi 5.2 oraz 4.2
15.	Ewaluacja realnej dostępności i zrozumiałości komunikatów wychodzących z instytucji miejskich.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 4.2 oraz 2.7. Ewaluacja zrozumiałości komunikatów powinna być elementem każdej większej inicjatywy instytucji miejskich.
16.	Praktyczna nauka procesów partycypacyjnych dla krakowskich dzieci i młodzieży na przykładach i w skali dla nich właściwej.	działanie zaproponowane pod celami operacyjnymi 2.8, 2.2
17.	Aby budzić poczucie sprawczości w dzieciach i młodzieży należy w Krakowie organizować warsztaty w Domach Kultury i innych centrach kulturowych, które dają narzędzia dotyczące facylitowania spotkań czy rozwiązywania konfliktów w grupach ale prowadzone powinny być nie przez pracowników tych instytucji, tylko lokalnych liderów społecznych czy zaangażowanych edukatorów.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.8
18.	Uzupełnianie wszelkich konsultacji społecznych argumentacją i edukacją o tym, w jaki sposób dana decyzja może zmienić rzeczywistość oraz o ograniczeniach prawnych, geograficznych itp. stojących przed danymi rozwiązaniami.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.7

19.	Sieciowanie różnych grup społecznych i tzw. baniek na ważnych szkoleniach i warsztatach z zakresu edukacji obywatelskiej powinni się spotykać radni, urzędnicy, organizacje pozarządowe, mieszkańcy i mieszkanki z różnych środowisk i warstw społecznych, w różnym wieku itd.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1, 2.1, 3.1
20.	Miasto powinno organizować tematyczne wydarzenia kulturalne, na których będzie okazja kontaktu młodzieży z osobami starszymi w kontekście historii. Relacje między seniorami a młodzieżą można budować przez działania mające na celu dbanie o pamięć historyczną Krakowa.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.4
21.	Podejmowanie prób normalizacji współpracy pomiędzy polityczkami a organizacjami pozarządowymi i wyrywania NGOów z pozycji wyłącznie krytycznych na bardziej konstruktywne i związane z pozytywnymi rekomendacjami.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 4.6, 4.4
23.	Mikroprojekty partycypacyjne/obywatelskie i mikrobonusy dla miejsc, które wezmą udział. Na przykład: muzeum, które przearanżuje swoje przestrzenie we współpracy z mieszkańcami, otrzyma dodatkowe korzyści od Miasta.	brak ujęcia w Programie wprost, możliwe do realizacji poprzez "działania informacyjno-edukacyjne skierowane do dorosłych na temat oddolnej organizacji, pozyskiwania funduszy czy znajomości narzędzi partycypacji obywatelskiej" (2.8)
24.	Możliwość nagrywania interakcji z urzędni(cz)kami i zabrania nagrania ze sobą, np. na pendrive'ie, aby zapewnić wyższą jakość i równe traktowanie.	brak ujęcia w Programie - brak informacji o tym jak miałyby to zapewnić wyższą jakość i równe traktowanie i w związku z tym nie sposób określić legalności takiego zachowania

25.	Zorganizowanie w miejscach związanych z obsługą mieszkańca i dialogiem obywatelskim "pokoju gniewu": przestrzeni, gdzie każdy swobodnie może wykrzyknąć swoje niezadowolenie z polityk publicznych i funkcjonowania instytucji, a nowoczesna technologia pomoże przerobić te treści na pismo czy petycję.	brak ujęcia w Programie - takie technologie jeszcze nie istnieją
26.	Miejsca dostępne dla mieszkanki i mieszkańca na umieszczanie informacji i przekazów w przestrzeni publicznej, np. ogłoszenia, zaproszenia etc.	Takie miejsca już istnieją.
27.	Korzystanie z dorobku ekonomii behawioralnej i marketingu dla podnoszenia atrakcyjności i skuteczności edukacji obywatelskiej.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.4
28.	Akceptacja władz Krakowa i Urzędu Miasta Krakowa dla faktu, że im lepsza edukacja obywatelska, tym częściej może być wykorzystana w polemice i proteście z polityką lokalną, jako czegoś pozytywnego.	cel operacyjny 5.2
29.	Dbanie o ciągłość kampanii społecznych i programów edukacyjnych, aby mieszkańcy i mieszkanki nie tracili z oczu ważnych tematów.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.7
30.	Wykorzystywanie liderów i influencerów i przestrzeni potencjalnie viralowych do przekazywania angażujących treści z zakresu edukacji obywatelskiej.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3
31.	Przygotowanie mieszkanki i mieszkańca na uczestnictwo w działaniach czy wydarzeniach edukacyjnych (zamiast jedynie informowania, że mają one miejsce).	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.8

32.	Ogrody społeczne (np. przy szkołach) jako narzędzie kształtowania świadomości ekologicznej.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.2 w tym warsztaty i promocję ogrodów społecznych
33.	Jak najściślejsze, wspólne i spójne działania Wydziału Kształtowania Środowiska, Wydziału Edukacji i Zarządu Zieleni Miejskiej dla edukacji ekologicznej.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.1
34.	Radykalna poprawa jakości komunikacji pomiędzy zaangażowanymi mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi i władzami Krakowa w sprawach ochrony środowiska: obniżenie poziomu agresji wobec petycji, protestów i uczestników konsultacji społecznych, niższa częstotliwość odrzucania postulatów oddolnych, odbudowanie zaufania i odblokowanie ścieżek współpracy.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.1
35.	Autentyczna zmiana wizerunku Krakowa jako miasta przyjaznego przede wszystkim deweloperom, w którym mieszkańcy zawsze muszą się obawiać utraty kolejnych terenów zielonych.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.2
36.	Promocja wolontariatu poprzez korzyści, takie jak zdobycie doświadczenia zawodowego, uzyskanie większego wpływu na sprawy Miasta, poczucie wspólnoty, ewentualnie drobne bonusy wymierne (np. bilety na wydarzenia).	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.3
37.	Brakuje feedbacku od miasta w temacie efektów Budżetu Obywatelskiego czy Inicjatywy Lokalnej co zniechęca ludzi do działań.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.7
38.	Program powinien skupić się na dotarciu do grup obcokrajowców w działaniach informacyjnoedukacyjnych tak, żeby nie byli wykluczeni z zaangażowania społecznego w sprawy miasta.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.8

39.	Powinno się stworzyć nowe narzędzia do zgłaszania przemocy i wykroczeń. Mieszkańcy potrzebują rzetelnej informacji jak bronić się przed przemocą i jak zgłaszać przemoc bez narażania siebie, dlatego trzeba zaplanować kampanie informacyjne w zakresie tego czym jest przemoc i jak należy na nią w sposób właściwy reagować.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 5.4
40.	Należy podjąć działania edukacyjne w zakresie rozumienia podstawowych zasad rządzących internetem. Znajomość podstawowych zasad poruszania się w internecie chroni mieszkańców przed narażeniem się na wyłudzenie czy skrzywdzenie.	działania zaproponowane pod celami operacyjnymi 5.1 oraz 5.2
41.	Skuteczną i możliwą do przeprowadzenia metodą edukacji krakowian i krakowianek w zakresie cyberbezpieczeństwa byłoby prowadzenie w krakowskich szkołach i na uczelniach spotkań z pracownikami Wydziału do Walki z Cyberprzestępczością.	działania zaproponowane pod celami operacyjnymi 5.2 i 5.3
42.	Aby poradzić sobie z problemem dezinformacji, należy prowadzić akcje informacyjne zarówno o negatywnych jak i pozytywnych konsekwencjach cyfryzacji. Istotne powinny być zainteresowanie społeczeństwa problemem dezinformacji. Media odstępnie nami kierują i wpływają na nasze codzienne wybory.	działania zaproponowane pod celem operacyjnym 5.1 oraz 5.2
43.	Dobłą metodą edukacji krakowian i krakowianek w zakresie cyberbezpieczeństwa byłoby szkolenie rodziców i nauczycieli o tym, jak chronić dzieci przed nękaniami, oszustwami i nadużyciami seksualnymi w internecie.	działania zaproponowane pod celem operacyjnym 5.3

44.	Należy podjąć działania edukacyjne, których celem będzie kształtowanie nawyków chroniących przed kradzieżą danych osobistych i finansowych. Należy uświadamiać mieszkańców o konsekwencjach wyrażania zgody na wyświetlanie reklam w internecie.	działania zaproponowane pod celem operacyjnym 5.3
45.	Miasto mogłoby mieszkańcom, którzy są podatnikami umożliwić darmową ochronę przed wyłudzeniem kredytowym.	działania zaproponowane pod celem operacyjnym 5.3
46.	Kampanie informacyjne w mediach lokalnych (lokalna TVP, telebimy w tramwajach, profile instytucji miejskich) na temat praw obywatelskich, w postaci krótkich, angażujących uwagę filmów, infografik skierowane do różnych grup społecznych	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
47.	Spotkania w formie uświadamiających prelekcji z zakresu praw obywatelskich z prawnikami czy samorządowcami w szkołach w ramach zajęć WOS czy kółek zainteresowania z historii, języka polskiego czy WOS-u.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
48.	Infolinia na której można dostać jasną informację w którym urzędzie można załatwić daną sprawę	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
49.	Szkolenia z zakresu prawa autorskiego dla młodzieży i studentów	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
50.	Cykl spotkań podnoszących świadomość dorosłych mieszkańców w zakresie znaczenia znajomości swoich praw na przykład w kontakcie z instytucjami państwowymi organizowany w Centrum Obywatelskim.	działania zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1

51.	Organizacja warsztatów i forów przez krakowskie NGO mających na celu podnoszenie kompetencji edukatorów poprzez udział w działaniach takich jak na przykład Małopolskie Forum Edukacji Obywatelskiej.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3
52.	Otwarte spotkania z Rzecznikiem Praw Obywatelskich o Konstytucji organizowane dla młodzieży i dorosłych w krakowskich Bibliotekach Publicznych	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3
53.	Warsztaty dla dorosłych prowadzone przez prawników w zakresie praktycznego stosowania prawa w życiu codziennym	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
54.	Sugestywne billboardy skierowane na konkretny problem podnoszące świadomość mieszkańców w tym zakresie	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
55.	Cykliczne wizyty dzieci i młodzieży na Radzie Miasta Krakowa	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
56.	Akcje edukacyjne w mediach na temat współczesnego rozumienia pojęć takich jak: sprawiedliwość, równość, prawa człowieka	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
57.	Dostęp do informacji o tym, co się dzieje z odpadami po ich zebraniu z gospodarstw oraz jak się obchodzić z kłopotliwymi odpadami typu baterie.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.3
58.	Plakaty czy infografiki informujące o prawach obywatela przy okazji wydarzeń organizowanych przez Miasto.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1

59.	Wsparcie organizacyjne i finansowe działań z zakresu praw obywatelskich dla obcokrajowców przeprowadzane przez organizacje, które zajmują się migrantami w Krakowie	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.2
60.	Współpraca Miasta z mediami, gdzie obcokrajowcy mogą się wypowiadać oraz włączać się w dyskusję co do zmiany ustaw, które nie pozwalają części mieszkańców miasta wybierać, kto będzie rządzić ich miastem i jakie decyzje podejmować	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.2
61.	debaty i seminaria z zakresu praw migranta i możliwości partycypacji dla obcokrajowców przeprowadzane na przykład przez Centrum Wielokulturowe	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.2
62.	Kursy intensywnej nauki języka polskiego dla migrantów	nie zaproponowane wprost, możliwe do realizacji w ramach działania "stworzenie programów edukacyjnych dla imigrantów i uchodźców mających na celu upowszechnienie wiedzy z zakresu praw człowieka i obywatela pod celem operacyjnym 1.2
63.	Wsparcie finansowo-organizacyjne dla trenerów międzykulturowych	metoda możliwa do zastosowania w ramach celów operacyjnych 1.2 oraz 4.4
64.	Przeprowadzenie szczegółowej diagnozy potrzeb edukatorów czy nauczycieli w zakresie edukacji obywatelskiej.	metoda zaproponowana w ramach działań edukacyjnych mających na celu wyposażenie w niezbędną wiedzę i kompetencje potrzebne do prowadzenia edukacji obywatelskiej (1.3)

65.	Zebranie zasobów jakie istnieją w postaci materialnej i niematerialnej do działań edukacyjnych.	możliwe do realizacji w ramach działań edukacyjnych mających na celu wyposażenie w niezbędną wiedzę i kompetencje potrzebne do prowadzenia edukacji obywatelskiej w ramach celu 1.2
66.	Wsparcie organizacji pozarządowych w działaniach przeciwko przestępstwom z nienawiści, przeciwko nierównemu traktowaniu. Istotne jest wsparcie organizacji, które niosą pomoc osobom słabszym, dyskryminowanym, pokrzywdzonym przestępstwem, w tym zwłaszcza narażonym na przemoc	Metoda zaproponowana w ramach celu operacyjnego 5.4
67.	Opracowanie bazy gotowych scenariuszy lekcji w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych, dodatkowych angażujących uwagę materiałów edukacyjnych w zakresie edukacji prawnej, politycznej, ekologicznej, antydyskryminacyjnej czy w zakresie możliwości partycypacji obywatelskiej	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3, 3.3
68.	Stworzenie katalogu dobrych praktyk edukacyjnych.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3
69.	Szkolenia czy webinary podnoszące umiejętności miękkich nauczycieli takich jak: uważność, umiejętność prowadzenia dialogu bez narzucania swojego stanowiska, dbania o neutralność światopoglądową czy reagowania na argumenty populistyczne (np. szkolenia NVC, szkolenia z komunikacji opartej na empatii), podnoszące umiejętność samoregulacji, znajomości procesów grupowych, wykorzystujące pracę zespołową czy metodę projektów prowadzone przez NGO lub inne podmioty zewnętrzne.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3
70.	Zebranie i utworzenie bazy lokalnych liderów, czy osób które chciałyby uczyć innych pokazując w praktyce czym jest edukacja przez konkretne działanie.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3

71.	Stworzenie możliwości wymiany międzynarodowej i wymiany doświadczeń dla edukatorów.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3
72.	Organizacja debat oxfordzkich i paneli, w których edukatorzy w sposób praktyczny mogliby rozwijać swoje kompetencje.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3
73.	Współpraca oraz wsparcie Miasta dla NGO, które chciałby prowadzić działania w zakresie szeroko pojętej edukacji obywatelskiej.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1, 1.2, 1.3
74.	Stworzenie miejsca, które byłoby centrum działań dla osób chcących podejmować działania z zakresu edukacji obywatelskiej, gdzie byłyby organizowane szkolenia, debaty, spotkania sieciujące osób zainteresowanych tą tematyką. Takie centrum mogłoby powstać przy UMK albo jako komórka przy Centrum Obywatelskim. Mogłaby być to także platforma wirtualna, która służyłaby usieciowieniu i wymianie doświadczeń	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.1
75.	Organizacja paneli obywatelskich, na wzór szwedzkiego Panelu Malmö, w ramach którego 1.600 obywateli doradza politykom, odpowiadając na ich pytania; dzięki specjalistycznej procedurze, wybrane pytania wysyłane są do uczestników panelu, którzy mogą odpowiadać przez internet lub listownie	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.1
76.	Promocja nowych narzędzi dla obywateli i radnych w samorządzie, mających na celu poszerzenie i wzmocnienie mechanizmów partycypacji i kontroli obywatelskiej w samorządzie organizacji spotkań/webinarów tematycznych z zakresu narzędzi i partycypacji społecznej, prawa samorządowego czy na temat mechanizmów rządzących życiem społecznym i publicznym	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.1

77.	Kampanie informacyjne organizowane głównie w miejskich mediach społecznościowych informujące o efektach konsultacji społecznych.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.7
78.	Pikniki rodzinne czy spotkania w otwartej przestrzeni z urzędnikami UMK pokazujące w lekkiej formule jak działania mieszkańców mogą wpłynąć na miasto, zachęcające do wzięcia udziału w tematycznych konsultacjach społecznych	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.1
79.	Organizacja cyklicznych wydarzeń promujących partycypację takich jak: Tydzień Partycypacji, Targów Obywatelskich, czy Święta Samorządności w Krakowie mających na celu prezentację propozycji mieszkańców.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.1
80.	Wzmożenie działań edukacyjno-informacyjnych z ramienia UMK mających na celu dotarcie do młodzieży z programami takimi jak: Samorządowa Liga Mistrzów, Krakowska Akademia Samorządności, Program Suwak, Młodzieżowe Inspiratorium Aktywności „Młodzi w akcji”, Młodzieżowa Rada Krakowa zachęcających do udziału w tychże programach.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.2
81.	Częstsza organizacja debat oksfordzkich oraz hackatonów dedykowanych dla młodzieży, które są krótkoterminowym działaniem partycypacyjnym, w którym młodzi ludzie spotykają się, aby wspólnie rozwiązywać konkretne rzeczywiste problemy życiowe, w przyjaznym środowisku, gdzie występuje uczciwa konkurencja.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.2
82.	Edukacja w formie angażującego przekazu skierowana młodych ludzi w temacie organów władzy samorządowej wszystkich szczebli czy trójpodziału władz.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.2

83.	Organizacja działań, które pozwolą dzieciom widzieć efekty swoich wyborów przez organizowanie mini-referendów, mini-wyborów na przykład przy okazji Dni Magistratu czy specjalnie dla nich organizowanej Rady Miasta. To pozwoli im od najmłodszych lat zrozumieć czym jest współdecydowanie	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.2
84.	Organizacja w szkołach spotkań z aktywnymi samorządowcami, którzy swoją wiedzą ale i przykładem zachęcaliby młodych	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.2
85.	Nagłaśnianie działań organizacji wolontaryjnych na każdym miejskim wydarzeniu, ale nie tylko przy wydarzeniach z nich związanymi	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.4
86.	Newsletter działań organizacji wolontaryjnych w Krakowie udostępniany przez samorząd oraz wspólna kampania samorządu z lokalnymi organizacjami wolontaryjnymi, na wzór kampanii w Amsterdamie „Vrijwillig Amsterdam”. Od 2011 roku kampania promuje ideę wolontariatu oraz zachęca mieszkańców Amsterdamu do aktywności w wielu jego obszarach	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.3
87.	Organizowanie wspólnych przestrzeni spotkań i tematycznych wydarzeń kulturalnych, np. w domach kultury.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.4
88.	Współpraca szkół z Uniwersytetami Trzeciego Wieku i Centrami Aktywności Seniora, co pozwoliłoby na wzajemne edukowanie się oraz wymianę doświadczeń.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.4
89.	Inicjowanie wspólnych akcji, których celem jest wspólne dobro, tak jak na przykład akcja sadzenia drzew w Żyrardowie, we współpracy klubu seniora „Siwy dym” z młodzieżą z różnych szkół.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.4

90.	Spotkania podopiecznych z domów spokojnej starości z domami dziecka, w celu uczenia budowania relacji, szacunku i opiekuńczości. Dobrym pomysłem wydaje się wręcz tworzenie takich miejsc na wzór wrocławskiego domu „Przyjaciele Seniorów” połączonego z przedszkolem i żłobkiem.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.4
91.	Zwiększenie liczby szkoleń oraz miejsc, w których będą one odbywane, w celu umożliwienia udziału w nich przez jak największą liczbę uczestników.	we wszystkich obszarach zaproponowano szkolenia dotyczące różnych działań
92.	Pomoc organizacjom wolontaryjnym w zakresie wsparcia psychologicznego. W ramach programu „Ochotnicy Warszawy” organizowany jest dyżur eksperta, w zakresie poradnictwa dla opiekunów wolontariatu szkolnego oraz dla organizatorów wolontariatu.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.8
93.	Zmodernizowanie obecnych działań z zakresu edukacji obywatelskiej poprzez udostępnianie szkoleń w formie webinarów.	W wielu działaniach zaproponowano webinary jako formę edukacyjną.
94.	Wsparcie dla nowych organizacji wolontaryjnych w zakresie pomocy prawnej i pozyskania funduszy.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.6
95.	Należy przeprowadzić kampanię edukacyjną wzbudzającą empatię i zrozumienie względem osób z kryzysem psychicznym.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 4.3
96.	Potrzeba działań informacyjnych skierowanych do dorosłych na temat oddolnego organizowania się czy pozyskiwania funduszy na działalność społeczną.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.8
97.	Udzielanie zindywidualizowanej informacji zwrotnej, wysłanej mailowo lub smsem dla każdego uczestnika Budżetu Obywatelskiego i Konsultacji Społecznych.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.1

98.	Wprowadzenie systemu informacyjnego, który mógłby informować mieszkańców na przykład ilekroć pewien projekt społeczny, za którym głosowali, został wprowadzony w życie lub na jakim etapie wprowadzania on jest - a również zapraszać do dalszego przesyłania swoich uwag i współuczestniczenia w procesie.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.1
99.	Należy przeprowadzić akcję informacyjną pokazującą wszystkie realizowane przedsięwzięcia, ustanowione w ramach Budżetu Obywatelskiego i wypracowane w ramach Konsultacji Społecznych.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.1
100.	Zapraszanie aktywnych obywateli i liderów społeczności, żeby prowadzili zajęcia szkolne na temat działalności społecznej.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.2
101	Władze miasta powinny dawać dobry przykład w kontekście edukacji ekologicznej. Dbać o przestrzeń zielone (dbanie o młode drzewka, unikanie nadmiernego koszenia trawników, sprzeciw wobec wycinania terenów zielonych), priorytetyzować kwestie ekologiczne nad interesy deweloperów itd.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.4
102	Władze miasta powinny w planach zagospodarowania przestrzennego uwzględnić i priorytetować tereny zielone.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.4
103	Władze miasta powinny prowadzić konsekwentną i transparentną politykę w sprawach środowiska naturalnego (tj. na tyle przejrzystą i dobrze zakomunikowaną, aby wiadomo było, kiedy i jak wola krakowian i krakowianek może być wyrażona oraz kiedy i jak zostanie wzięta pod uwagę przez władze).	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.4

104	Osoby na eksponowanych stanowiskach publicznych powinny być znane z proekologicznego zaangażowania w życiu prywatnym.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.4
105	Urząd Miasta powinien planować rewitalizację terenów zielonych w taki sposób, żeby owe rewitalizacje nie ingerowały w ekosystemy.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.3
106	Należy edukować osoby zarządzające miastem w celu rozwijania ich świadomości ekologicznej.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.2, 3.1
107	Miasto powinno udzielać organizacjom pozarządowym wsparcia w zakresie ochrony przyrody, np. poprzez organizowanie otwartych konkursów ofert, małych grantów itd.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.1
108	Miasto powinno informować mieszkanki i mieszkańców na temat tego, które części Krakowa są cenne przyrodniczo i dlaczego, przez użycie stron internetowych, mediów społecznościowych, spotów telewizyjnych, materiałów wizualnych w przestrzeni miejskiej itd.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.2
109	Tworzenie i promocja tras spacerowych z mapami (tutaj warto zauważyć, że oprócz robienia czegoś ciągle nowego, można wracać do już istniejących spacerowników).	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.2
110	Warsztaty z zakresu globalnego spojrzenia na środowisko: uświadamiające, jaki jest stan ekosystemów na świecie i w jaki sposób międzynarodowe korporacje i ruchy polityczne mogą działać proekologicznie lub antyekologicznie”.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.3
111	Należy podjąć działania uwzględniające potrzeby osób, które mają dysleksję lub problemy z czytaniem.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 4.7

112	Działania rozpowszechniające rzetelną wiedzę na temat sytuacji i potrzeb osób w kryzysie bezdomności i żyjących poniżej progu ubóstwa.	działanie zaproponowane pod celami operacyjnymi 4.5, 4.3, 4.1
113	Zbierać te wszystkie działania, które są czynione dla osób bezdomnych i przez te osoby, promować je i wspierać.	działanie zaproponowane pod celami operacyjnymi 4.1, 4.6
114	Trzeba rozpocząć akcje informacyjne, które pozwolą ludziom wychodzić poza schematy, np. pokazywać historie prawdziwych ludzi.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 4.1
115	Można promować i reklamować sklep prowadzony przez osoby, które wyszły z kryzysu bezdomności, żeby uświadamiać o tym, jak osoby radzą sobie z problemami, jakie to są problemy itd.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 4.4
116	Istnieje potrzeba znalezienia autentycznych i zaangażowanych edukatorów do prowadzenia tego typu edukacji. Tego typu działania nie polegają tylko na przekazywaniu wiedzy. Skutecznie edukować dzieci można poprzez własny przykład. Edukowanie dzieci w zakresie edukacji obywatelskiej powinno polegać na wdrażaniu jej w konkretne działania, a nie prelekcje tematyczne.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.3
117	Wsparcie edukacyjne dla dorosłych Krakowian powinno być priorytetem w Programie Rozwoju Edukacji Obywatelskiej.	we wszystkich obszarach zaproponowano działania w tym zakresie
118	Prowadzenie otwartych wykładów i warsztatów dotyczących oddolnego organizowania się zwiększy zaangażowanie społeczne dorosłych.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.1

119	Mieszkańcy i mieszkanki Krakowa mają częsty problem z otwartością na osoby z innych kręgów kulturowych czy osoby reprezentujące inny światopogląd, więc jest potrzeba działań edukacyjnych, mających na celu budzenie otwartości mieszkańców na opinie i przekonania innych ludzi.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 4.2
120	Przeciętny obywatel musi znać prawo. Aby zgłosić jakąś nieprawidłowość na przykład do Straży Miejskiej, trzeba najpierw znaleźć odpowiedni paragraf, a więc trzeba posiadać odpowiednią wiedzę z zakresu prawa.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
121	Miasto powinno prowadzić akcje edukacyjne promujące i informujące o tym jak skutecznie zgłaszać swoje uwagi czy wnioski.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.7
122	Urząd Miasta powinien podjąć działania mające na celu koordynację i usieciowienie społeczności lokalnej w zakresie współpracy międzypokoleniowej.	działanie proponowane pod celem operacyjnym 2.4
123	Warto intensywniej wykorzystywać w Krakowie narzędzia online przy działaniach edukacyjnych dotyczących partycypacji obywatelskiej.	działanie proponowane pod celem operacyjnym 2.7
124	Potrzebna jest edukacja o granicach prawa i wolności - na co sobie wolno pozwolić i kiedy, czego można wymagać i oczekiwać od innych, do jakiego podmiotu się zwracać z prośbą lub krytyką na dany temat. Jak zwracać instytucjom uwagę, że coś jest nie tak, jak reagować na niekompetencję lub na sytuacje, kiedy osoby lub instytucje do czegoś wyznaczone twierdzą, że nie mogą nam pomóc.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 1.1
125	Edukację obywatelską należy rozpoczynać na jak najwcześniejszym etapie, u dzieci. Wtedy jest szansa, że osoby poznają szerokie spektrum działań obywatelskich. Dzieci są zdolne dyskutować o problemach świata (o przyszłości, o rozwiązaniach) na swoim poziomie.	we wszystkich obszarach zaproponowano działania w tym zakresie

126	Festyny i pikniki rodzinne się sprawdzają w edukacji, np. dobre były wydarzenia ekologiczne, dotyczące jakości powietrza. Jednak powinno to być przez działanie, a nie tylko bierne przysłuchiwanie się.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.2.
127	Młodzi ludzie są bardzo zaangażowani w życie obywatelskie i polityczne, zwłaszcza offline. Wg badań jest to grupa, która najchętniej wyjdzie z petycją czy akcją door-to-door.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 3.2. i 2.7
128	Jeśli się zorganizuje działanie edukacyjne w pojedynczym miejscu (np. dla jednego przedszkola), to nie ma praktycznie żadnego znaczenia. Edukacja powinna mieć większy zasięg, np. realizacja programu w 40 przedszkolach, wtedy wywoła skutki.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 4.4
129	Potrzebny jest język korzyści w promocji wolontariatu. Nie jest niczym złym odnoszenie korzyści z wolontariatu. Korzyścią może być poczucie sprawczości, uczestnictwa we wspólnocie lokalnej, dobra ocena w szkole.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.3
130	Jest za dużo niejasności wokół terenów prywatnych i miejskich, jeśli chodzi o zieleń.	działanie zaproponowane pod celem operacyjnym 2.3

7. Informacja o dalszych planowanych działaniach odnośnie przedmiotu konsultacji społecznych

Konsultacje Społeczne dotyczące projektu Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej przebiegły zgodnie z wymogami przywołanej uchwały Rady Miasta Krakowa, zostały przeprowadzone według formalno–prawnych wymogów i zakończone.

Przebieg i efekty procesu konsultacji społecznych ujęto w niniejszym Raporcie wraz z załącznikami.

Przeprowadzenie konsultacji społecznych pozwoliło poznać oczekiwania i potrzeby mieszkańców wobec działań z zakresu edukacji obywatelskiej.

Wynikiem przeprowadzonych konsultacji społecznych, w tym przeanalizowanych formularzy konsultacyjnych, jest wstępny dokument Programu Rozwoju Edukacji Obywatelskiej dla Krakowa na lata 2022-2025.

Raport został opracowany przez firmę Swarmcheck w grudniu 2021

